

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI**

FRANKLIN DELANO ROOSEVELT ve YENİ ANLAŞMA

Yüksek Lisans Tezi

YUNUS AHMET KARATAŞ

ANKARA-2020

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI**

FRANKLIN DELANO ROOSEVELT ve YENİ ANLAŞMA

Yüksek Lisans Tezi

YUNUS AHMET KARATAŞ

PROF. DR. NEŞE ÖZDEN

ANKARA-2020

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ BİLİM DALI**

FRANKLIN DELANO ROOSEVELT ve YENİ ANLAŞMA

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: NEŞE ÖZDEN

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı

İmzası

1- Prof. Dr. Neşe ÖZDEN

.....

2- Prof. Dr. Serdar SARISIR

.....

3- Prof. Dr Mustafa EKİNCİKLİ

.....

Tez Savunması Tarihi

7/10/2020

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Prof. Dr. Neşe ÖZDEN danışmanlığında hazırladığım “FRANKLIN DELANO ROOSEVELT ve YENİ ANLAŞMA (Ankara.2020) ” adlı yüksek lisans tezindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

07/10/2020

Yunus Ahmet KARATAŞ

.....

ÖNSÖZ

Franklin Roosevelt göreve, Amerika tarihinin zor dönemlerinden birinde 1929 Ekonomik Buhranının yoğun olarak hissedildiği bir zamanında ve kendinden önceki hükümetin bu krize çözüm üretemediği bir dönemde gelmişti. ABD'nin bu zor dönemi atlatmasına katkı sağlamıştı. Benzer şekilde II. Dünya Savaşı'nın son aylarına kadar (12 Nisan 1945'te ölene değin), ABD Başkanı Franklin Roosevelt'ti. Dört dönem başkan seçilerek iki dönemden fazla başkanlık yapan tek kişi olmuştu. Franklin D. Roosevelt azimli bir karaktere sahipti; 1921 yılında siyasi yaşamında yoğun bir şekilde ilerlerken geçirdiği felç yüzünden çalışmalarına ara vermek durumunda kalmış, iyileşmek ve tekrar siyasete dönmek için büyük gayret sarf etmişti. Roosevelt'i bu kadar etkili bir başkan kılan başlıca sebeplerden biri, 1929 Ekonomik Krizi'ne bulduğu çözüm, 'Yeni Anlaşma' idi. Bu buhran döneminde işsizlik büyük oranda artmış, birçok işletme ve banka kapanmıştı. Franklin Roosevelt ABD'yi ekonomik krizden çıkarmak için, liberal kapitalizm yerine müdahaleci, düzenleyici ve yol gösterici bir ulusal iktisat politikası oluşturdu. Roosevelt'in ABD ekonomisini bunalımdan çıkarmak için uygulamaya koyduğu ekonomik, sosyal ve siyasal önlemlere 'Yeni Anlaşma' adı verildi. Bu çalışmada, Roosevelt dönemi Amerika'sı ve onun devletçilik politikası olan 'Yeni Anlaşma' ve Türkiye'ye yansımaları incelenecektir.

TEŞEKKÜR

Üzerimde emeği geçen ve bıkmadan usanmadan bizlere birşeyler öğretmeye çalışan Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nin tüm eğitimci bilge insanlarına ve özellikle her an ve her sıkıntıda yanımda olan, engin bilgisi ve deneyimleriyle bana hep yol gösteren sevgili hocam tez danışmanım Prof. Dr. Neşe ÖZDEN'e teşekkürlerimi borç bilirim. Ayrıca bugüne kadar tüm bilgilerini bizlere aktaran çok değerli hocalarım, Prof.Dr. Serdar SARISIR'a ve Dr. Cafer GÜLER'e ve Arş. Gör. Lemi ATALAY'a teşekkür ederim. Bu zorlu süreçte her daim yanımda olan ve başaracağıma hep inanan sevgili ailem ve arkadaşlarıma çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
TEŞEKKÜR.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR.....	iv
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: 1929 BÜYÜK BUHRANININ ABD SİYASETİ ve EKONOMİSİNE YANSIMALARI	10
1.1. 1932 Seçimleri Öncesi Amerika’da Siyasi ve Ekonomik Durum.....	10
1.2. Roosevelt’in Adaylığı ve Seçimler	17
2. BÖLÜM: ‘YENİ ANLAŞMA’ KAPSAMINDA ÇIKARILAN YASALAR VE TENNESSE VADİSİ PROJESİ	34
2.1. İlk Yüz Gün (9 Mart- 16 Haziran 1933).....	34
2.2. Acil Bankacılık Rahatlama Yasası (9 Mart 1933)	39
2.3. Sivil Koruma Teşkilatı (31 Mart 1933).....	42
2.4. Tennessee Vadisi Projesi (18 Mayıs 1933).....	44
2.5. Altın Esasının Terkedilmesi (5 Haziran 1933).....	51
2.6. Yeni Anlaşma Kapsamında Çıkarılan Yasalar	59
2.6.1. Çiftçiyi Korumaya Yönelik Yasalar	61
2.6.1.1. Tarım Uyum Yasası (12 Mayıs 1933).....	62
2.6.1.2. Çiftlik Kredi Yasası (16 Haziran 1933)	69
2.6.2. İşçiyi Korumak İçin Çıkarılan Yasalar	71
2.6.3. Ulusal İstihdam Yasası (6 Haziran 1933)	74
2.6.4. Ulusal Endüstriyi İyileştirme Yasası (16 Haziran 1933).....	83
2.6.5. Ulusal İyileşme İdaresi (1933)	89
2.6.6. Sosyal Güvenlik Yasası (14 Ağustos 1935).....	94
3. BÖLÜM: YENİ ANLAŞMA POLİTİKASININ KAPSAMI.....	97
4. BÖLÜM: YENİ ANLAŞMA’YA KARŞI MUHALEFET VE YÜKSEK MAHKEME MÜCADELESİ.....	113
4.1. Yeni Anlaşmaya Karşı Muhalefet.....	113
4.2. Yüksek Mahkeme Mücadelesi (5 Şubat-22 Temmuz 1937).....	121
SONUÇ	127
KAYNAKLAR.....	130
EKLER	134
ÖZET	142
ABSTRACT	143

KISALTMALAR

A.g.e: Adı Geçen Eser

AAA: Tarım Uyum Yasası

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

Bkz: Bakınız

C: Cilt

CCC: Sivil Koruma Teşkilatı

CWA: Sivil İşler Yönetimi

FCA: Çiftlik Kredi Yönetimi

FERA: Federal Acil Yardım İdaresi

FHA: Çiftçiler Tatil Derneği

FLA: Adil İş Yasası

NIRA: Ulusal Endüstriyi İyileştirme Yasası

NRA: Ulusal İyileşme Yasası

NYA: Ulusal Gençlik Yönetimi

PWA: Bayındırlık İşleri İdaresi

s: Sayfa

S: Sayı

SSA: Sosyal Güvenlik Yasası

TVA: Tennessee Vadisi Projesi

WPA: İlerleme İdaresi Başkanlığı

Yay: Yayını

GİRİŞ

Amerika Birleşik Devletleri'nin 32. Başkanı olan Franklin Roosevelt dört kez ABD Başkanı seçilmişti. 1933–1945 arası görev yapan Franklin Roosevelt, ABD'de iki dönemden fazla başkanlık yapan tek kişiydi.

Franklin Roosevelt 30 Ocak 1882'de Hyde Park New York'da doğdu. Annesi Sara Ann Delano babası James Roosevelt, New York'un zengin ve soylu ailelerindendi, babası Hollanda, annesi ise Fransız kökenliydi. ABD'nin 26. Başkanı olan Theodore Roosevelt de aynı ailedendi ve Franklin D. Roosevelt'in eşi Eleanor Roosevelt'in amcasıydı. “1882 yılı 30 Ocak günü New York'un Hudson nehri kıyılarında Hyde Parkta doğmuş olan Franklin Delano Roosevelt Amerika'nın zengin ve eski ailelerinden birine mensuptu. Babasının soyu Hollandalı Roosevelt'ler annesinin soyu Fransız Delanolar on yedinci asrın ortalarına doğru Yeni Dünyaya gelerek yerleşmişler, üç asır boyunca denizcilikle, ticaretle ve en nihayet çiftçilikle servet toplayarak, eskidikçe asilleşen Yeni Dünya cemiyetinde üst tabakada yer almışlardı. 1904 de Harvard'ı bitirdikten sonra Roosevelt akrabalarından Anna Eleanor Roosevelt'le evlenmişti. Eleanor Roosevelt eski Cumhur reisi Theodore Roosevelt'in erkek kardeşi Elliott'un kızıydı.”¹

Roosevelt'in başarılı bir eğitim hayatı oldu. Ailesinin imkanları da eğitim hayatında etkili olmuştu. Massachusetts'te prestijli bir hazırlık okulu olan Groton'a devam etti ve Harvard'dan tarih alanında lisans derecesi aldı. Üniversite eğitimi sırasında siyasetle ilgilenmeye başlamıştı. Üniversite yıllarında siyasetin tadını almış ayrıca üniversitenin gazetesine makaleler yazmıştı. Roosevelt daha sonra New York

¹ Paragraftaki bilgi için bkz. **Roosevelt Kimdir? New Deal Nedir?**, Tasvir Neşriyatı, İstanbul, s.4,6.

Columbia Üniversitesi'nde hukuk okudu. 1907'de baro sınavını kazanınca okulu bıraktı. Sonraki üç yıl boyunca New York şehrinin önde gelen bir hukuk bürolarından birinde avukatlık yaptı. 1910'da siyasete girdi ve geleneksel olarak Cumhuriyetçi memleketi olan New York Eyalet Senatosu'na Demokrat olarak seçildi.²

Franklin Roosevelt, Birinci Dünya Savaşı sırasında Deniz Kuvvetleri'nde sivil görev aldı. 1913'te Roosevelt, Wilson tarafından donanmanın asistan sekreteri seçildi. “Wilson cumhurbaşkanı seçilince partisinin bu ileri gelen gencine mühim bir vazife vermekte bir an tereddüt etmemiş ve John Paul Jones’un hayranı, deniz meraklısı Roosevelt’i kabinesinin bahriye nazır muavinliğine tayin etmişti. Bu sıralarda Roosevelt daha henüz 31 yaşında idi.”³ 1913–1917 yılları arasında ABD donanmasının gelişmesi için çalıştı. 1913 yılında deniz kuvvetleri bakan yardımcılığına atandı ve Birleşik Devletler Donanma Rezervini kurdu. Wilson, bu sırada donanmaya Orta Amerika ülkelerine müdahale görevi verdi. Donanmada görev yaptığı yıllar boyunca Roosevelt, bu kuruma karşı ömür boyu sürecek bir bağ oluşturdu.

Roosevelt, Amerikan rüyasının bir tipolojisiydi. Hayatının her döneminde Amerikan rüyasını, ideolojisini yaşamıştı. “Roosevelt seçkin bir ailenin tek çocuğuydu. Evde özel öğrenim görmüştü. Aile içinde demokrat partiliydiler. Sonra Harvard Üniversitesi'nde hukuk okumuştı. Harvard, en seçkin kurumlardandır. Daha sonra New York'ta bir hukuk bürosuna girdi. Amerikan iş dünyasına şüpheli bir bakışı vardı. Hukuk işlerinin içine girip iş dünyasını hukuk penceresinden gördükten sonra bu bakışı daha da berraklaştı. Kişiliğindeki kendine güven duygusu hissi, yaşadığı talihsiz bir mola ile pekişti. 1921'de çocuk felcine yakalandı ve yürüyebilme şansı kalmadı. Bu onun da umutsuzluğu değil ‘şansızlıkların üstesinden gelebilirim’ düşüncesinin

² FDR Biography, <https://www.fdrlibrary.org/fdr-biography>, (26/09/2020).

³ **Roosevelt Kimdir? New Deal Nedir?**, Tasvir Neşriyatı, İstanbul s.10

beslediği ve bir yaşam ilkesine dönüştürdü. Donanma Sekreter yardımcılığı, sonra da New York Valiliği yaptı.’’⁴

1910’da Roosevelt, 1884’ten beri bir demokrasi seçmeyen New York Şehir Senatosu’na katıldı. “Kendisine kolaylıkla taraftar toplayan güzel konuşma mahareti sayesinde Roosevelt koyu cumhuriyetçilikle tanınmış bir bölgede demokrat namzedi olarak giriştiği ilk siyasi mücadeleyi kazanmış ve 1910 yılında henüz 28 yaşında iken New York eyalet meclisi üyeliğine seçilmişti.’’⁵ Roosevelt, 1 Ocak 1911’de gerçek anlamda siyasete atıldı, bir grup reformcunun başkanı oldu. Bu grup Demokratik Parti’ye uzun süredir hükmeden gruba karşı çıkıyordu. Kısa bir süre içinde Roosevelt, New York demokratlarının arasında popüler bir isim oldu.

1920 yılında ABD Başkan yardımcılığına adaylığı rolüyle seçimlere girdi ama Demokratlar seçimi kazanamadı. Bu onun tek seçim yenilgisi olmuştu. I. Dünya Savaşından sonra Wilson’un karşılaştığı muhalefet 1920 seçiminde bir demokrat zaferini imkânsız kılmıştı. ABD kamuoyu, Wilson’un ABD’nin Milletler Cemiyeti’ne katılımı planına karşıydı, bu durum Cumhuriyetçi Warren Harding’e başkanlığa giden yolu açarken Roosevelt siyaset hayatının tek mağlubiyetini almış oldu.⁶

1921 yılında Franklin D. Roosevelt o dönemde salgın olan çocuk felcine yakalandı. Hastalığı yenmesine karşılık bacaklarına gelen felç yüzünden yaşamının geri kalan bölümünde bir daha herhangi bir araç yardımı olmadan yürüyemedi. Gelecek 1924 seçiminin muhtemel galibi yatağa bağlı olarak geçici olarak siyaset hayatından çekilmişti. “Çocuk felcine yakalanmıştı. Yavaş yavaş sağlığını geri kazandı ve aktif

⁴ Bilsay Kuruç, **Mustafa Kemal Döneminde Ekonomi Büyük Devletler ve Türkiye**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2012, s.136.

⁵ **Roosevelt Kimdir? New Deal Nedir?**, Tasvir Neşriyatı, İstanbul, s.8.

⁶ FDR Biography, <https://www.fdrlibrary.org/fdr-biography>, (26/09/2020).

siyasetten çekildiği yıllarda Amerikan siyasi tarihini araştırdı ve mektuplaşma yoluyla ve kişisel temaslarla geniş ve sadık bir grubu kendisine bağladı.’’⁷

ABD tarihinde engelli olan tek başkandı. Ayakta durup konuşma yapabiliyordu ama yürüyemediği için tekerlekli sandalyesiz bir yerden bir yere gidemiyordu. 1926’da Georgia’da bir yer satın aldı, burayı felçlilerin tedavi olabileceği bir hidroterapi merkezine dönüştürdü ve kendisi de burada tedavi görmeye başladı. Kalçalarına ve bacaklarına takılan demirler sayesinde kısa mesafeler de olsa yürümeye başladı. Halkın karşısında değilken tekerlekli sandalye kullanıyordu ve onu kimsenin bu şekilde görmesine izin vermiyordu. Bacaklarını hareket ettirebilmek için Roosevelt’in harcadığı büyük çaba üç sene içinde koltuk değneği ile birkaç adım atmaktan ileri giden bir netice vermemişti. Hastalığının dördüncü senesinde Georgia Eyaletinin küçük tanınmamış bir kaplıcasında yaptığı banyolardan fayda gördüğünü keşfettikten sonra Roosevelt hudutsuz bir iyileşmek arzusu ile dört sene daha tedaviye devam etmiş ve nihayet bacaklarına takılan çelik bir aletin yardımıyla ve yanında birisinin kolundan destekleyerek yürüyebilecek kadar iyileşmişti. Roosevelt’in hedefi aletsiz ve koltuksuz yürüyebilmektir.⁸

Çocuk felci ile ilgili bu kötü tecrübesi onu Georgia, Warm Springs’te, ülke çapında çocuk felci rehabilitasyon programları için bir model haline gelen ve çocuk felci olan birçok kişinin bağımsız ve üretken bir yaşam sürmelerine yardımcı olmaları için bir rehabilitasyon merkezi geliştirmeye yönlendirdi.⁹

⁷ Nevins, Allan, Henry Steele Commager, **ABD Tarihi**, Ankara 2005, s.392.

⁸ **Roosevelt Kimdir? New Deal Nedir?**, Tasvir Neşriyatı, İstanbul, s.13.

⁹ Richard Emery Verville, JD, John F. Ditunno, Jr., MD, “Franklin Delano Roosevelt, Polio, and the Warm Springs Experiment: Its Impact on Physical Medicine and Rehabilitation”, **American Academy of Physical Medicine and Rehabilitation** S. 5, 3-8, January 2013, s.3.

1921'den 1928'e kadar devam eden hastalık ve tedavi devresi siyasi hayatını sona erdirmek şöyle dursun, Roosevelt'e tam bir özgüven ve yılmak bilmeyen bir mücadele ruhu kazandırmıştı. Bu müddet zarfında kişiliğinin özünü teşkil eden neşesinden, iyimserliğinden bir parça kaybetmemişti. Vücudunun belden altının hareketsizliğine karşın sağlam kısımlarını hiç ihmal etmediği egzersiz ve özellikle yüzme sayesinde mükemmel geliştirmiş adeta genç bir sporcu bünyesi kazanmıştı. Yarı hareketsizlik ona sanki enerjisini biriktirerek yorulmak bilmeden çalışmak imkanını kazandırmıştı.

Bu dönemde Roosevelt eşi Eleanor ve siyasi sırdaşı Louis Howe'nin cesaretlendirmesi ve yardımıyla siyasi kariyerine devam etti. 1924'te New York Valisi olan Alfred E. Smith Demokratik Ulusal Kongresinde başkanlığa aday gösterildi, ancak Smith adaylığı John W. Davis'e kaybetmişti. 1928'de Smith, Demokrat Partinin başkan adayı oldu ve Roosevelt'in New York valisi olarak onun yerine aday gösterilmesini sağladı. Smith, Herbert Hoover'a seçimi kaybetti ama Roosevelt New York valisi seçildi.¹⁰

1928 yılında New York eyaletine vali seçilmeyi başardı. “1928’de New York eyaleti valiliğini seçilirken listedeki adayları geçti ve iki yıl sonra daha da büyük bir çoğunlukla tekrar seçildi.”¹¹ “Roosevelt’in biraz olsun iyileştiğini haber alan siyaset arkadaşları tekrar faal siyaset hayatına dönmesi için şiddetle teşvik etmeğe başlamışlardı. Ancak koltuk değneğine dayanarak ayakta durabildiği bir sırada New York’taki 1924 seçimi demokrat partisi toplantısına giderek 1920 de kendisini cumhur reisi muavinliğine namzet göstermiş olan dostu Al Smith 1924 de kaybettiği namzetliği 1928 de kazandığı zaman bu defa eski dostundan kendi yerine New York valiliğini almasını rica etmiş ve Roosevelt de tedavisini yarıda bırakarak vali seçimini

¹⁰ FDR Biography, <https://www.fdrlibrary.org/fdr-biography>, (26/09/2020).

¹¹ Nevins, Allan, Henry Steele Commager, **ABD Tarihi**, Ankara 2005, s.392.

kazanabilmek için mücadeleye girişmek zorunda kalmıştı. 1928'de New York valiliğine seçilerek yeniden siyasi faaliyete başlayan Roosevelt 1930 da ikinci defa New York valiliği için adaylığını koyduğunda görülmemiş bir çoğunluk kazanmış New York valiliğinde kaldığı dört sene içinde müteşebbis, cesur ve anlayışlı bir önder olarak tanınmıştı.”¹²

1930'da tekrar vali olarak yeniden seçilmesinin ardından Roosevelt, başkanlık için kampanya başlattı. Ekonomik bunalım Hoover ve Cumhuriyetçilere zarar verirken, Roosevelt'in onunla New York'ta mücadele etme konusundaki cesur çabaları itibarını artırdı. 1932'de Chicago'da Roosevelt, Demokrat Parti'nin başkan adayı olarak aday gösterildi. Geleneği bozdu ve adaylığı şahsen kabul etmek için Chicago'ya uçtu. Daha sonra enerjik bir şekilde kampanya yürüttü ve devletin ekonomiye el atması, iyileşme ve reformlar yapması için müdahale etme çağrısında bulundu. Bu aktivist yaklaşımının yanı sıra kişisel cazibesi de Hoover'ı Kasım 1932'de yedi milyon oyla yenmesine yardımcı oldu.¹³

4 Mart 1933'te Franklin D. Roosevelt, Amerika Birleşik Devletleri'nin 32. başkanı seçildi. Bu tarih aynı zamanda Yeni Anlaşma olarak bilinen programın başlangıcı oldu. Açılış törenine 100.000'den fazla kişi katıldı.¹⁴

Yeni Anlaşma terimi, Roosevelt'in başkanlığı sırasında rahatlama sağlamak, reform uygulamak ve Büyük Buhrandan kurtulmayı desteklemek için uygulanan olağanüstü bir dizi politikanın kısaltmasıydı. Bu bütününe Yeni Anlaşma adı verilen politikalar çok geniş ve çeşitli alanlarda çalışmaları kapsamaktaydı. Başlıca işsizlik, işçi

¹² **Roosevelt Kimdir? New Deal Nedir?**, Tasvir Neşriyatı, İstanbul, s.13,14.

¹³ FDR Biography, <https://www.fdrlibrary.org/fdr-biography>, (26/09/2020).

¹⁴ Roosevelt, <http://www.fdrlibrary.marist.edu/daybyday/event/march-4-1933/>,(26/09/2020).

hakları, çiftçiler, bankacılık olmak üzere pek çok alanda iyileştirme ve düzenleme yapıldı.¹⁵

Roosevelt, başkan seçildikten sonra sosyal ve ekonomik hayatı düzenlemek ve yoluna koymak için Yeni Anlaşma politikasını geliştirdi. Franklin Roosevelt hükümetin ekonomik sonuçları ve sosyal koşulları şekillendirme şeklini kökten değiştirmek için tasarlanmış bir politika programı Yeni Anlaşma ile tarih kitaplarına girdi. ABD ekonomisinin Roosevelt yönetimi altında geliştiği ve refaha geri döndüğü açıktı. Ancak, işsizliğin inatçı ısrarı ve durgunluğa geri dönüşü göz önüne alındığında, Yeni Anlaşmanın Buhrandan toparlanmaya ne kadar katkıda bulunduğu tartışmalıydı. Roosevelt'in halk desteğinin ekonomik iyileşmeyle alakalı olup olmadığı da kesin değildi. Yeni Anlaşma farklı görüşler olsa da başarılıydı ve ona popülerlik sağlamıştı.¹⁶

1929 ekonomik krizi, 'Büyük Buhran' ifadesinden de anlaşılacağı üzere, tüm dünyayı etkisi altına alan bir yayılımda gerçekleşmişti. Sosyo-ekonomik ve siyasi yansımalarıyla büyük kitleleri ilgilendiriyordu. ABD de buhranın tüm şiddetini hissetti. Büyük Buhran, 20. yüzyıldaki en uzun ve en yaygın buhran olarak kabul edilir. 1932'de işsizlik oranı yüzde 20'nin üzerine çıktı ve 1935'e kadar orada kaldı, reel GSYİH 1932 ve 1933'te 1929 seviyesinin yüzde 30 altındaydı ve ABD imalat üretimi 1933'e kadar 1929 seviyesinin yüzde 54'üne düştü.¹⁷

Roosevelt'in buhranın çözümü için 'üç R' planı vardı. Bunlar rahatlama, iyileşme

¹⁵ William J. Collins, "Editorial preface to "New Views of Roosevelt's New Deal", **Explorations in Economic History**, S. 50 (2013), s. 463.

¹⁶ Alexa Bankert, Helmut Norpoth, "Guns 'N jobs: The FDR legacy", **Electoral Studies**, S. 32, (2013), s.551.

¹⁷ Xing Liua, Price Fishback, "Effects of New Deal Spending and the downturns of the 1930s on private labor markets in 1939/1940" **Explorations in Economic History**, S.71, (2019), s. 26.

ve reformdu. Roosevelt, bir konuşmasında bu önceliğini dile getirmişti. “Ulusal hayatımızın kurtarılmasına ve korunmasına yönelik önceki çabalarımızın tutarlı gelişiminde, ilgili üç adımı tanımaya devam ettim. Rahatlama ilk düşüncemizdi ve olmaya devam ediyor. Büyük harcamalar gerektirir ve uzun süre bunu yapmak için değiştirilmiş biçimde devam edecektir. İkinci adım iyileşme idi ve bugün tarım ve sanayideki durumu on beş ay öncekiyle karşılaştırmak için herkesin ve herkesin metodu için yeterli. Aynı zamanda reform ve yeniden yapılanmanın gerekliliğini de kabul ettik.” Franklin D. Roosevelt (1934) ¹⁸

Roosevelt’in önündeki acil sorunlardan biri işsizlikti ve işsizliğe çare bulmak için, iş edindirme ve iş alanları bulma sorunlarıyla ilgilendi. 1930'larda hükümet yetkilileri tarafından ifade edilen önemli bir endişe, işsizlik nedeniyle beceri seviyelerinin aşınmasıydı. Bu nedenle, Yeni Anlaşma programlarının hedeflerinden biri, en azından genel becerileri koruyan ve bazı durumlarda yeni beceriler edinme fırsatı sunan iş fırsatları sağlamaktı. ¹⁹

Roosevelt, Amerikan başkanlığına giderken sağlam bir tecrübesi vardı. Başkanlığa aday olmasında da bu tecrübeleri etkili olmuştu. Bu tecrübelerinin yanı sıra hayatı boyunca edindiği dostluklar ve bağlantıları da onu bulunduğu konuma getirmişti. Roosevelt, daha önceki tecrübelerinde başkanlığa uygun olduğunu bu makamı hakkettiğini göstermişti. Tabi ki valiliği sırasında patlak veren 1929 Büyük Buhranına vali olarak aldığı tedbirler de bunda etkili olmuştu. Genç yaşlarda, üniversitedeyken

¹⁸ Price V. Fishback, Shawn Kantor, John Joseph Wallisb, “Can the New Deal’s three Rs be rehabilitated? A program-by-program, county-by-county analysis”, **Explorations in Economic History**, S. 40, (2003), s. 278.

¹⁹ Xing Liua, Price Fishback, “Effects of New Deal Spending and the downturns of the 1930s on private labor markets in 1939/1940” **Explorations in Economic History**, S.71, (2019), s. 26.

atıldığı siyaset hayatında seçimle gelinebilecek en üst noktaya gelmişti. Ayrıca ABD geleneği olarak iki dönemden fazla başkanlık yapmama geleneğini de rafa kaldırarak dört dönem başkanlık yapmıştı. Tabi bu durumda dönemin şartları da etkiliydi. II. Dünya Savaşı döneminde ve öncesinde Büyük Buhranın olağan üstü şartlarında başkanlık görevini yürütmüş, eksikleri ve yanlışları olmasına rağmen genel anlamda başarılı bir başkanlık yapmıştı.

1. BÖLÜM: 1929 BÜYÜK BUHRANININ ABD SİYASETİ ve EKONOMİSİNE YANSIMALARI

1929 Büyük Buhranı Amerika'yı etkisi altına almıştı. Ekonomik durum iyi gözüküyordu. İşsizlik fazlaydı ve tarım başta olmak üzere bankacılık dahil pek çok sektör için tehlike çanları çalıyordu. ABD ve dönemin başkanı Herbert Hoover bu krize hazırlıksız yakalandı. Bolluk zamanında ülkeyi yönetme konusunda başarılı olan Hoover aynı başarıyı buhran döneminde gösteremedi. ABD bu ağır kriz koşullarında 1932 seçimlerine gittiğinde başkanlığa Franklin D. Roosevelt seçildi. Roosevelt halkın gözünde bir kurtarıcı gibiydi. Seçildikten sonra vakit kaybetmeden işe başladı. Yeni Anlaşma olarak adlandırılan devletçi politikalarıyla buhranın önünü alabilmek için mücadele etti. Bu konuda yanlışları ve eksikleri olmasına rağmen genel anlamda başarılı olmuştu.

1.1. 1932 Seçimleri Öncesi Amerika'da Siyasi ve Ekonomik Durum

Seçimlerden önce Amerika'da ekonomik durum karanlıktı. İşsizlik yüksek seviyelerdeydi. Milyonlarca Amerikalı evsiz barksız kalmıştı. 1929 Ekim ayında birdenbire patlak veren iktisadi çöküntü memleketi geçmiştekilerle kıyaslanamayacak derecede büyük bir buhrana sürüklüyordu. Vaktinde harekete geçmeyen hükümet harekete geçtikten sonra da buhranın iç yüzü ve sebeplerini iyi kavrayamadığı için yanlış ve faydasız önlemlere girişmişti. Durum gittikçe kötüleşmekteydi. İşsizlik artmış, bankalar batmış ve şirketler iflas etmişti. Amerikan ekonomisi tam bir çıkmaza girmiş gibi gözükmekteydi.

Roosevelt işbaşına geldiğinde ABD 1929 yılından beri Büyük Buhran adı verilen ekonomik krizi yaşamaktaydı. “Franklin Roosevelt, 4 Mart 1933’de göreve başladı”

zaman kriz zirve noktasına erişmişti ve ülkenin ekonomik sistemi bir çöküşün eşiğindeydi. Roosevelt, krizi cesaret ve kuvvetle karşıladı.”²⁰

Amerika’da buhran etkisini arttırıyordu. Bankalar, işyerleri iflas etmişti milyonlarca işsiz vardı. “Durum gün geçtikçe iyiye değil kötüye doğru gidiyordu. 1932 de seçim zamanı gelip çatığında ABD’deki işsiz sayısı 12 milyonu bulmuş, 5 binden fazla banka kapanmış, 32 bin işletme iflas etmiş, toprak mahsulleri fiyatları görülmemiş derecede düşmüştü. Gün geçtikçe milleti iktisadi bir uçuruma yaklaştıran bu durum karşısında halkın iş başındaki Cumhuriyetçi partisine karşı itimadı kökünden sarsılmış oy sahipleri yeni bir önder arıyordu”.²¹

Bu buhran Amerika tarihindeki ilk buhran değildi. Hükümetler, bazı önlemler ve tasarruflarla daha önceki buhranların üstesinden gelmeyi başarmıştı. Amerika Birleşik Devletleri daha önce 1837’de, 1873’te, 1893’te uzun süreli depresyonlar yaşamıştı, ancak her seferinde belirli tasarruf önlemleri iyileşmeyi kolaylaştırmıştı: Batı endüstrilerinin, yeni endüstrilerin yarattığı mallara olan talebi, hızla artan nüfus ve genişleyen dış ticaret fırsatları sağladı. 1929’da ülke borsa paniği tarafından başlatılan zor günlerle karşı karşıya kaldıkça iyi koşullar ortadan kalktı. Depresyon kalıntıları ülkenin her bölgesine ve nüfusun her bölümüne derin ve geniş bir şekilde yayıldı.²²

Roosevelt göreve başladığında Amerikan ekonomisinin durumu kötüydü ve önünü göremeyecek durumdaydı. “4 Mart 1933 günü başkanlık görevini devralırken,

²⁰ Allan Nevins, Henry Steele Commager, **ABD Tarihi**, Ankara 2005, s.394.

²¹ **Roosevelt Kimdir? New Deal Nedir?**, Tasvir Neşriyatı, İstanbul, s.15.

²² Arthur Meier Schlesinger, **Political and Social Growth of the American People 1865-1940**, The Macmillan Company, New York 1941, s.506.

Amerika'nın banka sistemi kepenk kapatmış durumdaydı. 1931'den sonra derinleşen buhran tüm fiyatları dibe indirmişti. Yaprak kımıldamıyor soluk alınamıyordu.”²³

Hoover, krize karşı tedbirler almaya çalışmıştı. Ama Hoover, krize alışık biri değildi ve aldığı önlemler de sonuç vermemişti. “21 Ekim 1929'da hisse senetleri düşmeye başladı. Bu düşüşten sonra iktisadi buhran her tarafı kapladı ve her yerde hissedilmeye başlandı. İlk başlarda hükümet refahın sağlanması için, güvenliğin sağlanması gerektiğini düşündü. Başkan Hoover, bir nafia işleri programı teklif etti. Federal Ziraat Komisyonu zor durumda olan çiftçilere yardımı arttırdı. Alınan en önemli tedbir ise Mali Kalkınma birliği oluşturmak oldu. Bu kuruluş dokuz ay içinde 6000 bankaya, diğer mali kuruluşlara ve demiryollarına avans vermiş ve nafia ve sosyal yardım işlerinde kullanılması için otuz yedi eyalete ödeme yapmıştı.”²⁴

1929 ekiminde Amerikan ekonomisi alarm veriyordu. Bolluk ekonomisine alışkın olan hükümet tehlike işaretlerini göremedi. 21 Ekim'de açılan ilk çatlak ayın 24'ünde tehlikeli bir hal almıştı. Ayın 29'unda durum tamamen belirmişti Merkez Bankası dolarları kadar güvenilir olan hisseler bir hafta içinde yüzlerce puan birden düşmüş ve hisse sahiplerinin kaybı 15 milyar doları bulmuştu. Bu düşüş bir türlü durdurulamıyordu. Sene sonunda milyonlarca Amerikalı tüm birikimlerini kaybetmişti. Ticarethaneler, fabrikalar, bankalar kapanıyordu ve açıkta kalan milyonerler iş peşinde koşuyorlardı. Bu ani çöküşün ve peşinden gelen devamlı buhranın sebeplerini öncelikle ölçsüz bir servet ve mülk bölüşümünde aramak lazımdı. Bir taraftan ülkenin üretim kuvveti tüketim kuvvetini aşarken diğer taraftan da milli gelir nüfusa oranla çok dar bir çevre içinde dağılıyordu. Amerikan ekonomisinin bel kemiğini oluşturan orta sınıf,

²³ Bilsay Kuruç, **Mustafa Kemal Döneminde Ekonomi Büyük Devletler ve Türkiye**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2012, s.113.

²⁴ **Amerika Tarihinin Anahatları**, Erkmen Matbaası, İstanbul 1951, s.145.

işçiler, çiftçiler ve memurlar para ve kazanç bolluğundan yararlanamıyorlardı. Fakat bütün bunlar doğal değil yapay sebeplerdi. Cüretkâr ve kuvvetli bir hükümet bunları kolaylıkla yenebilirdi. Fakat hükümet bu cüreti ve kuvveti gösteremedi. Refahı bilen ve bütün felsefesi refaha dayanan hükümetin buhran ve fakirlik karşısında elinden bir şey gelmiyordu. Savaşın sonra diğer devletlerin ekonomilerine çare bulan Hoover kendi memleketinin dertlerini kavrayamamıştı. Doğal olarak memleketin ekonomik durumu daha kötüye gitti. Hükümetten beklediği yardımı ve rehberliği göremeyen halk yeni bir önder, idare ve tarz aradı ve aradığını Roosevelt ve New Deal’da buldu.²⁵

22 Şubat 1933’de Akşam gazetesi “Amerika’da mali buhran son dereceyi buldu” başlıklı haberde; “Kongre, yani Amerikan Parlamentosu üyeleri bazı bölgelerden önemli haberler almışlardı. Bu haberlerde, Amerika çiftçilerinin dayanılmaz yükü hafifletilmediği takdirde ihtilal patlamak üzere olduğu ihtar edilmekteydi. Halbuki Amerika devletinin belkemiğini bu sınıflar oluşturuyordu. Çiftçiler, ev ve tarlalarını borca karşı haczedilmesinin yasaklanmasını ve senelerden beri mustarip oldukları bu dertten kurtarılmasını istiyorlardı. Bunlar, mahsullerinin uygun bir fiyat bulabilmesi için doların altın kıymetinin azaltılmasını veya doğrudan doğruya karşılıksız kağıt para basılmasını istiyorlardı. Amerikan işçi federasyon başkanı William Green tarafından yazılan yazıda geçen ocak ayı zarfında Amerika’da işsiz sayısı yeniden 200,000 kişi artarak toplam 12.000.000 milyon kişiye ulaşmıştı. Halkın evinde para yok, bakkaliye ve diğer mağazalar çek kabul etmiyorlardı. Diğer taraftan haftanın sonunda iyi iş yapan tiyatrolar paralarını yatıracak banka bulamıyorlardı. Tiyatroların vezneleri önüne silahlı polisler konulmuştu”²⁶ diyordu.

²⁵ **Roosevelt Kimdir? New Deal Nedir?**, Tasvir Neşriyatı, İstanbul, s.31,32,33.

²⁶ ‘Amerika’da mali buhran son dereceyi buldu’, **Akşam**, 22 Şubat 1933, s.8.

Amerika’da durum o kadar kötüleşti ki bankaların para naklini silahlı korumalar yapıyordu, zırhlı arabalar kullanılıyordu. Bankaların durumu zaten çok kötüydü ve 1930’un başından 1932’nin sonuna kadar, 700 milyon dolardan fazla mevduatı içeren toplam 773 ulusal banka, 2 milyarı aşan mevduatı olan 3604 devlet bankası ile birlikte başarısız oldu. Bu yıllarda tehdit altındaki bankaların, zırhlı arabaların ve para çantalarının silahlı gardiyanlar tarafından boşaltıldığını görmek olağandışı değildi.²⁷

Hoover, ekonomik krizle baş edemese de hiçbir şey lidersizlikten kötü değildi. Buhranın zirve noktası liderin olmadığı bu dönem oldu. Roosevelt göreve başlayana kadar durum daha kötüleşti. Başkanlık seçimi ve Roosevelt’in göreve başlaması arasındaki süreçte ekonomik kriz kritik seviyeye ulaştı. Endüstriyel üretim düştü. Ulusal banka sistemi de gittikçe kötüleşmekteydi.²⁸

Kasım 1932 ile Mart 1933 arasında, bir kasırğa kuvveti ile ülkeye bir başka mali panik havası vurdu. Her yerde bankalar çöktü ve kapılarını kapattı. Roosevelt’in göreve başladığı gün yüzlerce banka iflas etti ve diğerleri de devlet tarafından alınan ihtiyati tedbirler altında kapatıldı. Bu nedenle, 4 Mart 1933’te, koşullar karanlık görünüyordu.²⁹

Ekim 1929 ve Mart 1933 arasında eski Amerika dağıldı. Yorgun ekonomisi, hisse senetleri icat edildiğinden beri en şok edici piyasa kazasının ardından yere çarptı. Ruhu kırılmaya yakındı, kurumları derinden sarsıldı. Amerikan yaşamının hiçbir yüzü, ekonomik çöküşün izlerinden kaçamadı. Binlerce sokak köşesinde, milyonlarca ümitsiz evde, insanın sefaleti felaketin hızını belirledi. 1930’da dört milyon, 1931’de sekiz

²⁷ Dixon Wecter, **The Age of Great Depression 1929-1941**, The Macmillan Company, New York 1948, s.62.

²⁸ Richard B. Morris, **Encyclopedia of American History**, New York and Evanston 1965, s.341.

²⁹ Charles A. Beard, Mary R. Beard, **A Basic History of The United States**, Philadelphia 1944, s.455.

milyon işsiz vardı. 1932-1933'teki korkunç kışta, en az on 12,5 milyon Amerikalı, aktif insan gücünün dörtte biri, iş arayışında umutsuzca sürüklendi.³⁰

Roosevelt'in Kasım 1932'de seçilmesi ile Mart 1933'de göreve başlama konuşması arasındaki süre depresyonun en üzücü dört ayı olduğunu kanıtladı. Üç yıllık zor zamanlar milli geliri yarıdan fazla kesmişti; Beş bin bankanın kasası dokuz milyon tasarruf hesabını sildi. 1932 yazında, ekonomi bir kez daha toplandı, ancak yıl sonunda toparlanma her zamanki gibi zor görünüyordu.³¹

Roosevelt başkanlığa hazırlıklı bir şekilde gelmişti. Aşağı yukarı neyle karşılaşacağını biliyordu ve soğukkanlılıkla işe girişti. “Başkan Roosevelt, buhrana cesaretle karşıladı. Roosevelt hükümeti göreve başladığı gün bankaları kapattı. Bankaları birkaç gün sonra sıkı bir önlem altında ve hükümet garantisiyle tekrar açıldı. Altın esası terk edildi ve dolar devalüe edildi bu sayede eşya fiyatları yükseldi. Zararlı rekabeti engellemek için yeni kanunlar çıkarıldı. Vergiler artırıldı. Tennessee Vadisi idaresi kuruldu”.³²

Roosevelt göreve başlama konuşmasında halkı sakinleştirmeye çalıştı. ‘4 Mart 1933'de göreve başlama konuşmasında Roosevelt ‘korkmamız gereken tek şey korkunun kendisidir’ dedi.³³ Bu söz tarihe geçti ve Roosevelt'in buhrana yaklaşımını gösterdi.

³⁰ Alfred B. Rollins, **Franklin D. Roosevelt and The Age Of Action**, New York 1960, s.11.

³¹ William E. Leuchtenburg, **Franklin D. Roosevelt and The New Deal 1932-1940**, New York 1965, s.18.

³² **Amerika Tarihinin Anahatları**, Erkmen Matbaası, İstanbul 1951, s.146.

³³ Richard B. Morris, **Encyclopedia of American History**, New York and Evanston 1965, s.341.

Roosevelt'in depresyon analizi, kampanyanın ve sonraki programlarının çoğunun tonunu belirledi: "1929'dan önceki yıllarda bu ülkenin çok büyük bir inşaat ve enflasyon döngüsü gerçekleştirdiğini biliyoruz; On yıl boyunca, savaş atıklarını telafi etme teorisini genişlettik, ancak aslında bunun ötesinde ve ayrıca doğal ve normal büyümemizin ötesinde genişledik. Amerika halkı her şeyden çok ne ister? Bana göre, iki şey istiyorlar: onunla birlikte gelen tüm ahlaki ve manevi değerlerle çalışmak ve işle birlikte, makul bir güvenlik önlemi. Cumhuriyetçi liderlerimiz bize kimsenin önleyemeyeceği, dokunulmaz, değişmez panik gibi ekonomik yasaları anlatıyor. Ancak ekonomik yasalara dayanırken, kadınlar ve erkekler açlıktan ölüyor. Ekonomik yasaların doğası gereği yapılmadığı gerçeğini göz önünde bulundurmalıyız. Onlar insanlar tarafından yapılırlar. Amerikan halkı için yeni bir anlaşma için size söz veriyorum, kendime söz veriyorum". Roosevelt'in bu açıklamalarından sonra piyasalarda ve ülke genelinde bir güven havası oluşturuldu. Birkaç gün içinde "yeni anlaşma" ifadesi ulusal bir sözcük haline geldi.³⁴

Milliyet'ten Ahmet Şükrü'de Roosevelt'in takip ettiği 'Yeni Anlaşma' siyaseti hakkında bir yazı kaleme almıştı. Bu yazısında "Amerika kendi iktisadi dertlerine çare bulabilir mi?" diye sormuş ve "Bu Amerikalılar arasında daha çok tartışmalı bir konudur. Şu muhakkaktır ki Roosevelt, Amerika'nın milli bir iktisadi siyaset takip etmek suretiyle kurtulacağına inanmaktadır",³⁵ demişti.

Göreve başlama konuşmasına ek olarak Roosevelt daha sonra bir gelenek haline getirdiği şömine yanı sohbetinde halkı teskin etmeye çalıştı. 12 Mart da Roosevelt yönetimi sırasında gelenek haline gelen bir uygulamayı başlatıyordu. Roosevelt ulusal

³⁴ Alfred B. Rollins, **Franklin D. Roosevelt and The Age Of Action**, New York 1960, s. 25,26.

³⁵ Ahmet Şükrü, 'Amerika ve Avrupa', **Milliyet**, 2 Temmuz 1933, s.1,2.

çapta radyo yayınıyla Amerikan halkına hitap etti. Bu durumda finansal krizi önlemek için atılacak adımları açıkladı.³⁶ Bu sohbetler Amerikan halkı üzerinde büyük öneme sahipti. Ayrıca siyasette teknoloji de böylece kullanılmaya başlanıyordu.

1932 seçimleri öncesinde Amerika’da siyasi ve ekonomik durum iyi değildi. Hatta iyiye gidecek gibi de görünmüyordu. İktidar değişikliği kaçınılmaz görünüyordu. Roosevelt böyle zor bir dönemde Amerikan halkının umudu olarak göreve atılmıştı. Uyguladığı devletçi politikalar sayesinde krizle baş etmeye çalıştı.

1.2. Roosevelt’in Adaylığı ve Seçimler

1929’da başlayan Büyük Buhran ortamında, Kasım 1932’de Amerika seçimlere gidiyordu. Seçimlerde mevcut Başkan olan Herbert Hoover ve Franklin D. Roosevelt adaylardı. Herbert Hoover iyi zamanların yöneticisiydi fakat Büyük Buhranla başa çıkma konusunda başarılı olamamıştı. Franklin D. Roosevelt, Büyük Buhranla başa çıkmak için aday oldu ve seçimleri kazandı. Amerikan halkının buhrandan kurtulmak için umudu Roosevelt olmuştu. Büyük Buhranla mücadelesinde Roosevelt, kullandığı yöntemler ve Yeni Anlaşma politikası sayesinde başarı sağladı.

Amerika’nın ekonomisi büyük bir çöküş içindeydi ve işler kötüye gidiyordu. “Önce 1929 Haziran’ında düşüş başladı. Kârların düşüşü deflasyonist bir esintiyi tetikledi. Sonra Ekim ayında borsanın büyük düşüşü geldi. Wall Street’in yükselişi eylüle kadar sürmüştü. Sonradan ‘Kara Perşembe’ denilen 24 Ekim gününde kimse hisse senedi almadı. Baş aşağı düşüş başladı. Günün sonunda Wall Street’in tanınmış kişilerinden on biri intihar etmişti. Sonradan ‘Kara Salı’ denilen 29 Ekim günü ise

³⁶ Richard B. Morris, **Encyclopedia of American History**, New York and Evanston 1965, s.341.

sağlam hisseler de elden çıkarılmaya başlandı. Panik yaygınlaştı herkes hemen likidite bulabilmek için yanıp tutuşuyordu. Kimse kimseye sigarasından bedava ateş bile vermiyordu. Borsa endeksi 1926'da 100 iken, 1929 yaz sonunda 452 ile tavan yapmış ama kasım başlarında 224'e aralıkta 147'ye düşmüştü.”³⁷ Roosevelt, Kuruç'un yorumuyla, Amerika'nın içinde bulunduğu sıkıntılara farklı gözle bakabilen, farklı yaklaşan ve doğal olarak alışılmışın dışında çözümler getiren biriydi. “Roosevelt ve ekibi, Amerikan pratik zekasının temsilcileriydi. Kompleksleri yoktu. ‘Acaba ekonominin kutsal kitabı ne diyor’ gibi saplantıları da yoktu. Şunu çıplak gözle gördüler, 1920'lerin dolu dizgin gelişmesi sonunda toplumda sadece şirketler değil insanlardan büyük borç yükü altına girmişlerdi. Hele fiyatların gitgide düşüşüyle 1929 sonrası yıllarda düşen gelirleri ile birlikte borçlarını ödeyebilmeleri olanaksızdı. Büyümüş borçlar ve düşmüş gelirler ekonomisi bir çıkmaz sokaktı. İflaslar ve icralar, insanların sahip oldukları varlıklardan da yoksun bırakmaktaydı. O halde kapitalizmi insanların yaşamını kanser gibi kemiren bu berbat sürecini durdurmak ve bir an önce bu insanlara taze kan vermek gerekliydi, yapılması gereken acil iş buydu.”³⁸

1932 seçimlerine gidilirken Amerika'da buhran son şiddetiyle devam etmekteydi. Başkan Hoover ve Cumhuriyetçiler buhranın karşısında çaresiz kalmış, aldıkları tüm önlemler sonuçsuz kalmıştı. Seçimlere gidilirken Başkan Hoover'ın kredisi tükenmişti, halk bir kurtarıcı bekliyordu. Bu kurtarıcı Roosevelt olmuştu. Roosevelt, Yeni Anlaşmanın hataları ve eksikleri olmasına rağmen, Amerika tarihinin zor bir döneminde sorumluluğu üzerine almıştı.

³⁷ Bilsay Kuruç, **Mustafa Kemal Döneminde Ekonomi Büyük Devletler ve Türkiye**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2012, s.51.

³⁸ a.g.e. s.148.

Ekonomik krizlerde ilk hedef her zaman iktidardaki kişiler olur. Bu kez de öyleydi. Hoover, aldığı bütün tedbirlere rağmen buhranın üstesinden gelememişti. “Ekonomik Buhranı önlemek için alınan bütün tedbirlere rağmen durum düzelmedi. Liderler 1932 yılındaki başkanlık seçimlerine hazırlanırken, halk bütün suçu iktidardaki Cumhuriyetçilere yüklüyordu. Cumhuriyetçi Partinin kongresinde Başkan Hoover tekrar aday gösterilirken, Demokratlar o sırada New York valisi olan Franklin Delano Roosevelt’i aday gösterdiler.”³⁹

Başkanlık kampanyasında Cumhuriyetçiler yine Başkan Hoover’ı aday gösterdiler. Seçim vaatlerine ekonomik krizin büyük etkisi oldu. “Cumhuriyetçi Parti Konvansiyonu Chicago’da toplandı ve Başkan Hoover’ı yeniden aday gösterdi. Cumhuriyetçi platform, hükümet harcamalarında keskin bir düşüş, dengeli bir bütçe, ev piyasasını istikrara kavuşturmak için koruyucu tarifenin sürdürülmesi ve uzatılması, ABD’nin uluslararası bir para konferansına katılımını, altın standardını, göçün kısıtlanmasını, yasaklarda iyileştirme ve hizmete bağlı engelliler için emekli maaşlarının gözden geçirilmesini istedi.”⁴⁰

Demokrat Parti ise New York Valisi olan Franklin Delano Roosevelt’i aday gösterdi. Demokratların seçim vaatlerinde de ekonomik kriz ve güncel politikalar etkili oldu. “Demokratik Parti kongresi Chicago’da toplandı ve 4. oylamada başkanlık için Franklin Delano Roosevelt’i aday gösterdi. Demokratik platform hükümet harcamalarında ciddi bir kesinti, dengeli bir bütçe, gelir, işsizlik ve eyalet yasaları uyarınca yaşlılık sigortası için rekabetçi bir tarife, sağlam bir para birimi, uluslararası

³⁹ **Amerika Tarihinin Anahatları**, Erkmen Matbaası, İstanbul 1951, s.145.

⁴⁰ Richard B. Morris, **Encyclopedia of American History**, New York and Evanston 1965, s.339,340.

bir para konferansına ABD'nin katılımı, yasakların yürürlükten kaldırılmasını ve hizmete bağlı engelliler için emekli maaşlarını savundu.’’⁴¹

Demokrat Parti ve Roosevelt'in buhranın çözümü için planları vardı. Demokratların programı kısıydı ama buhranı bitirmek için esaslı tedbirler vadediyor ve halkın refah ve mutluluğu için devletin sürekli sorumluluğunu savunuyordu.

Buhran başladığında Cumhuriyetçiler politika oluşturmaya egemen olduğu için, Buhranın başlamasının seçim sonuçları Cumhuriyetçi Parti için olumsuz, Demokrat Parti için olumlu oldu. Açıkça seçmenler Cumhuriyetçileri suçladı ve sonuç olarak Demokratları iktidara getirdi. Ardından, 1932'deki seçimlerinden sonra, Demokrat Parti politika yapımına egemen oldu. Pek çok Cumhuriyetçi politikacı Yeni Anlaşmanın bazı kısımlarını desteklese de seçmenler Yeni Anlaşmayı temelde Demokratik bir dizi politika olarak gördü.⁴²

Roosevelt, seçim seyahatlerinde buhrana karşı nasıl hareket edilmesi gerektiğini anlatıyordu. Roosevelt'in seçim hareketleri, halkta büyük bir karşılık uyandırıyor. “Her eyalete yaptığı propaganda seyahatlerinde Roosevelt'in açıkladığı program tüm ülkeyi etkisi altına almıştı. Ortaya koyduğu kalkınma ve ıslahat planlarında, işsizliği önlemek için kaynakları hükümetin uygun bir şekilde işletmesi, içki yasağının kaldırılması, gümrük sınırının indirilmesi, ziraat ve demiryollarının ıslahı ve tüketicileri korumak için yasalar bulunuyordu. Bu Program Amerikan halkına ‘New Deal’ Yeni Anlaşma vadediyordu.’’⁴³

⁴¹ A.g.e., s.339,340.

⁴² Robert K. Fleck, “Why did the electorate swing between parties during the Great Depression?”, **Explorations in Economic History**, S. 50, (2013), s. 599.

⁴³ **Amerika Tarihinin Anahatları**, Erkmen Matbaası, İstanbul 1951, s.146.

ABD tarihinde yeni bir başlangıç, kökten yenilikler olmak üzereydi. Buhrana karşı Hoover'ın aldığı önlemler yeterli olmamıştı. Ama Roosevelt'in planı gayet kapsamlıydı ve alışılmışın dışındaydı. İlkin-Tekeli'nin yorumuyla, “Hoover'ın başkanlığında ABD buhrandan kurtulamamıştı. 1932'ye gelindiğinde buhran bütün şiddeti ile devam ediyordu. 1932'deki seçim kampanyasının temel konusu buhrana nasıl çare bulunacığıydı. Seçim sonucunda Roosevelt başkanlığı kazanarak ünlü ‘New Deal’ politikasını uyguladı. ‘New Deal’ ABD tarihindeki en ilginç dönemlerden biriydi. ABD'deki devlet ve iş çevreleri arasındaki ilişkilere ait yaygın dogmaların değişmeye başladığı dönemdi. ‘New Deal’ Amerika'daki devletin işlevleri hakkında inanışları değiştirdi, yeni bir devlet yorumlaması getirdi. Başka bir deyişle, ABD'de buranın çözümüne artık yalnızca ekonomik kararlardan çare aranmıyor aynı zamanda da önemli siyasal düzenlemelere de gidiliyordu. New Deal'in ekonomik politikalarının kendi içinde çelişkiler taşıdığı çok söylenmişti. Salt ekonomik politika olarak bakılınca çelişki olarak görülen birçok politikanın, siyasal bir analizde önemli nedenleri olduğu açıktı.”⁴⁴

Ahmet Şükrü ‘Büyük başın büyük derdi’ başlıklı Büyük Buhrana karşı Hoover'ın ve Roosevelt'in tutumunu anlattığı yazısında, “Cumhurbaşkanı Hoover Amerika'yı kasıp kavuran bu buhranı geçici bir güvensizlik buhranı, bir sinir hastalığı olarak görmüştü. Bu sinir hastalığının geçmesini beklerken buhran Amerika iktisadi hayatının bu safhasına intikal etti. Sanayinin çemberi durdu. Ticaret durdu. Bankalar iflas etti. Amerika müthiş bir anarşi içine atıldı. İşte Roosevelt bu aralıkta idareyi eline aldı. İktisadi felaket içinde kıvranan halk, yeni cumhurbaşkanını gökten inmiş bir Mesih gibi karşıladı. Roosevelt Amerika'nın uğradığı felaketin mesuliyetini politikacılara, yüksek

⁴⁴ İlhan Tekeli, Selim İlkin, **Türkiye Belgesel İktisat Tarihi Serisi No:2, 1929 Buhranında Türkiye'nin İktisadi Politika Arayışları**, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara 1977, s.18.

sermayeye, bankacılara yükletti. Bundan sonra da Amerika'yı felaketten kurtarmak için geniş yetkiler istedi. Bu yetkiler kendisine tamamı ile verilmişti. Amerika'nın iktisadi ve mali hayatı Roosevelt'in parmaklarının ucundadır. Roosevelt her şeyden önce işsizler meselesi ile meşgul oldu''⁴⁵ diye yazmıştı.

Roosevelt'in planının ismi 'yeni'ydi ama kökleri eskiye dayanıyordu. Roosevelt ilham kaynağını eskilerden alıyordu. Halk ile Devlet arasında Yeni bir Anlaşma yapıyordu. Bu anlaşma Rousseau'nun ve John Locke'un 'social contract'ına kadar dayanıyordu. Amerikan tarihinde daha önce Theodore Roosevelt'de, Wilson'da bu planı uygulamaya çalışmıştı. "Yeni Anlaşma eskiden beri yerleşmiş Amerikan fikir ve planları üzerine kurulmuştu. Yeni Anlaşmanın muhafaza politikası kaynağını 1880'li yıllarda Theodore Roosevelt'in ortaya attığı demiryolları ve tröstlerin kontrol altına alınmasını ortaya atmasından almıştı. Bankacılık ve para hakkındaki ıslahat Bryan tarafından savunulmuş ve Wilson tarafından kısmen uygulanmıştı. Ziraat sektörüne ve çiftçiye yardım programı popülistlerin fikirlerinden istifade etmiş. İş kanunları ise Wisconsin ve Oregon gibi eyaletlerin kanun ve uygulamalarından ilham almıştı. Uluslararası ilişkiler alanında Yeni Anlaşmanın politikası ulusal güvenlik, denizlerin serbestliğinin devamı, barışın ve demokrasinin korunması gibi geleneksel Amerikan politikasının devamıydı."''⁴⁶

Roosevelt 'Yeni Anlaşma' adıyla anılan çok yönlü yeniden yapılanma programını geliştirdi ve 1930'ların sonuna doğru ABD ekonomisi tekrar rayına oturdu ve hızla büyümeye başladı. 'Yeni Anlaşma' politikaları, Amerika'nın karşılaştığı sorunları Keynesçi ekonomiyle çözmeye kararlı olan Başkan Franklin D. Roosevelt'in 1933'te göreve gelmesiyle uygulanmaya başlandı. Sanayi ve işçi sendikalarıyla görüş alışverişi

⁴⁵ **Ayn Tarihi**, S.10., Ekim 1934, s. 475,476.

⁴⁶ **Amerika Tarihinin Anahatları**, Erkmen Matbaası, İstanbul 1951, s.146.

içerisinde ulusal istihdam yaratma programının uygulanmasıyla da yoksulluk azaltıldı. Bu politika Amerika'nın II. Dünya Savaşına girmesinden kısa bir süre sonra bırakıldı. Silah sanayindeki yeni işler tam bir ekonomik iyileşme sağladı.⁴⁷

Yeni Anlaşma aslında Amerikan halkına yabancı, bilinmedik bir program değildi. Daha önceden temelleri atılmış bir projenin daha kapsamlı bir hale getirilmesi idi. Asıl amacı ekonomisi çökmüş bir topluma kalkınma imkanlarını vermek ve bu arada gereken iyileştirmeleri başarmak olan New Deal programın ana hatları 30 yıl önce Theodore Roosevelt tarafından çizilmiş, 20 sene önce Woodrow Wilson tarafından bu hatların çevrelediği uygulama sahası genişletilmişti. 1932'de de Roosevelt programının ismini dahi seleflerinin New Freedom ve Square Deal⁴⁸ kelimelerinden alarak aynı yoldan yürümeyi vadediyordu.⁴⁹

New Deal'ın sözlükte pek çok anlamı vardır. Birçok kişi New Deal'ı ilk duyduğunda ne anlama geldiğini ne ifade ettiğini anlamaya çalıştılar. İskambil kâğıdı dağıtmakla siyaset arasında bir ilişki kuramayanlar 'yeni iş', 'yeni uğraş', 'yeni tarz' ve 'yeni dağıtım'ı sözlük anlamlarıyla anlıyorlar ama tam olarak ne ifade ettiğini bilemiyorlardı. New Deal ne basit bir parti programıdır ne de Roosevelt'in siyaset tarzıydı. Hatta New Deal'ı Amerika'ya mal etmek bile hatalı olur. Çünkü o modern toplumun içinden kök alarak yeni bir sosyal teşkilata doğru giden, siyasi olmaktan ziyade sosyal ve iktisadi bir hayat felsefesi idi. New Deal'ı başka isimler altında Nazi Almanyası'nda, Komünist Rusya'da, Faşist İtalya'da ve bunların hepsinden başka bir şekilde Beveridge planında ve devlet sosyalizminin geliştiği İskandinavya

⁴⁷ Derya Tulga, **Başvuru Kitapları Dünya Tarihi**, İstanbul 2014, s. 405.

⁴⁸ New Freedom (Wilson); Yeni Hürriyet, Square Deal (T. Roosevelt); Dürüst Muamele.

⁴⁹ **Roosevelt Kimdir? New Deal Nedir?**, Tasvir Neşriyatı, İstanbul, s.34.

memleketlerinde rastlamak mümkündü.⁵⁰

“Yeni Anlaşma, düşünüş ve anlayış bakımından demokratik, metot bakımından gelişimciydi. Yeni Anlaşma’nın ülkenin doğal kaynaklarını koruma politikası, Theodore Roosevelt tarafından başlatılmıştı. Demiryolu ve tröstlerin düzene konulması hareketi 1880-1890 yıllarına kadar uzanıyordu. Banka ve para reformları daha önce Wilson tarafından kısmen başarılmıştı. Çiftçilere yardım programı Halkçılardan, işçi yasaları Wisconsin ve Oregon gibi devletlerin uyguladıkları yöntemlerden çok şey aldı. Büyük kaynaşmalara neden olan adli reform bile Lincoln ve Theodore Roosevelt tarafından ele alınmıştı. Uluslararası ilişkiler alanına gelince, Yeni Anlaşma’nın güttüğü siyaset eskiden beri uygulanmakta olan ulusal güvenliği güçlendirme, denizlerin serbestliğini koruma, yasa ve barışı destekleme ve Batı dünyasında demokrasinin savunuculuğunu yapma politikalarının devamıydı.”⁵¹

Yeni Anlaşmayı destekleyenlerin olmasının yanı sıra Yeni Anlaşma karşıtı, anti-yeni anlaşma koalisyonu da vardı. 1934-1935 yılları arasında, Yeni Anlaşmanın sosyal, mali ve diğer yönleriyle ilgili memnuniyetsizliği çeşitli organize anti-yönetim gruplarının ortaya çıkmasına yol açmıştı. Bunlardan bazıları Liberty League, Old Age Revolving Pension, Share-Our-Wealth, National Union for Social Justice idi.⁵²

Yeni Anlaşma ilhamını eskilerden almakla birlikte farklılıklar da içermekteydi. Hem işverene hem işçiye hem tüketiciye hem üreticiye olanaklar sunuyordu. “Ekonomik bakımdan ‘New Deal’ politikasının iç çelişkileri bir tarafa bırakılırsa ulaştığı siyasal çözümleme ilginçti. Toplumdaki çeşitli çıkar gruplarının varlığını kabul

⁵⁰ A.g.e. s.28,29.

⁵¹ Allan Nevins, Henry Steele Commager, **ABD Tarihi**, Ankara 2005, s.394.

⁵² Richard B. Morris, **Encyclopedia of American History**, New York and Evanston 1965, s.352.

eden ve bu grupların isteklerini uzlaştıran bir çözüm bulunmuştu. Büyük iş çevrelerine karşı buhrandan yararlanarak çeşitli devlet kontrolleri getirilmesinin yanı sıra, büyük iş çevrelerine karşı yeni çıkar grupları, karşı bir örgütlenme ile güçlendirilmeye çalışılmıştı. Bir yandan büyük iş çevrelerine karşı denge tutacak büyük işçi kuruluşları güçlendirilmiş, öte yandan ise büyük tarım kesiminden dayanılacak bir karşı güç olarak yararlanılmıştı. Tüketiciyi böyle bir karşı güç olarak örgütlenme çabaları ise başarısız olmuştu. ABD buhrana karşı çözüm aramış ve ekonomik önlemlerin yanı sıra bu yeni güçler dengesinde kısmen de olsa başarılı olmuştu.’’⁵³

Roosevelt, Oglethorpe Üniversitesindeki konuşmasında ‘popüler ekonomik düşüncemizdeki köklü bir değişimin eşiğinde olduğumuza, gelecekte üretici hakkında daha az ve tüketici hakkında daha çok düşüneceğimize inanıyorum. Zorlu ekonomik düzenimize hayat vermek için yapmamız gerekeni yapın, ulusal gelirin daha akıllıca ve daha adil bir şekilde dağıtılmasını sağlayamadıkça uzun süre dayanamayız’⁵⁴ diye konuşmuştu.

Roosevelt göreve başlama konuşmasında, ‘‘Amerikan halkı için, ‘yeni bir anlaşma’ için size söz veriyorum, kendime söz veriyorum. Burada toplanmış olan hepimiz, kendimizi yeni bir yeterlilik ve cesaret düzeninin azizleri kabul edelim. Bu politik bir kampanyadan daha fazlası bu orduya çağrıdır. Bana yardım edin, yalnız oy kazanmak için değil, Amerika’yı kendi halkına geri kazanmak için’⁵⁵ diye konuşma yapmıştı.

⁵³ İlhan Tekeli, Selim İlkin, **Türkiye Belgesel İktisat Tarihi Serisi No:2 1929 Bühranında Türkiye’nin İktisadi Politika Arayışları**, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara 1977, s.20,21.

⁵⁴ ‘Adress at Oglethorpe University’, **Franklin Delano Roosevelt A Memorial**, Ed. Donald Porter Geddes, May 22 1932, s. 156.

⁵⁵ ‘Adress accepting Nomination to the Presidency’ a.g.e., July 2 1932, s.156.

Sponsorları tarafından “ilerici” olarak nitelenen New York valisi Franklin D. Roosevelt, siyasi kariyeri boyunca hayal gücünün herhangi bir gerilimi ile radikal sayılabilecek kamu politikaları benimsemişti. Kampanya literatüründe Demokrat yöneticiler Roosevelt’i toprak çiftçisinin ve şehir işçisinin bakış açısını kusursuz bir şekilde anlayabilen bir adam olarak görüyordu.⁵⁶

Roosevelt’in cazibesi tüm dünyada yankılanıyordu. Başkanlığa seçilmesinin üzerinden çok kısa bir süre geçmesine rağmen Roosevelt her ülkede, her çevrede heyecan yaratmıştı. 25 Şubat 1934 tarihli Le Matin’de Roosevelt’i sayfalarına taşıyarak görüşleri şu şekilde anlatmıştı. “1931 ve 1932’nin kara günlerinden sonra havada yeni bir neşe ve canlılık var. Amerikalılara göre bunun nedeni Başkan Roosevelt idi. Kendisinde hayret verici bir cazibe var ve Amerikalılara sanki onlarla mesai arkadaşı izlenimi veriyor. Medyayla ilişkileri hayret verici gazetecilerle haftada iki kere buluşuyor ve onlarla serbestçe konuşuyor. Halka da haftada iki, üç kere hitap eder ve onlarla dostça konuşur. Halk hükümetin muazzam bir gayret ve faaliyet gösterdiğini takdir ediyor. Roosevelt, halkın müstesna takdir ve teveccühüne mazhar oldu.”⁵⁷

Buhran Demokratlar ve Roosevelt için bir fırsat olmuştu. Büyük Buhrandan emsalsiz refaha kadar Amerikan tarihindeki ekonomik performansın en aşırı dalgalanmasına tanık olan bir dönemde ekonomik çöküş sadece Cumhuriyetçileri bir heyelanla Beyaz Saray’dan uzaklaştırmakla kalmadı, aynı zamanda Demokratları yaklaşık yirmi yıl boyunca federal hükümetin kontrolünü elinde tuttu ve Amerikan seçmenlerinde kalıcı bir parti bağlılığı değişimini tetikledi.⁵⁸

⁵⁶ Charles A. Beard, Mary R. Beard, **A Basic History of The United States**, Philadelphia 1944, s.454.

⁵⁷ **Ayn Tarihi**, S.3, Mart 1934, s.418.

⁵⁸ Alexa Bankert, Helmut Norpoth, “Guns ’N jobs: The FDR legacy”, **Electoral Studies**, S. 32, (2013), s.551.

Roosevelt Amerikalılar için tanıdık biri gibiydi. ‘‘Roosevelt, pratik Amerikalı tipinin adeta simgesiydi. Bir siyasetçi için önemli olan şeylere sahipti: güçlü, üstün kavrama yeteneği, doğru ve radikal karar alıp çekinmeden uygulama iradesi gibi.’’⁵⁹

Roosevelt söz konusu olduğunda, sol veya sağcı taraftarlarının daha aldatılmış olup olmadığı kesin olarak söylenemez. Bunun nedeni, Franklin D. Roosevelt'in, kamu işlerini sağlam bir şekilde kavraması ve çok güçlü bir inanç olmadan, çok etkilenebilir bir kişi olmasıydı. Franklin D. Roosevelt, hayırsever dürtüleri olan, cana yakın bir adamdı, ancak hiçbir şeyin tehlikeli düşmanı değildi. O herkesi memnun etmeye çok istekliydı. Franklin D. Roosevelt, bir haçlı değildi. O halkın koruyucu lideri değildi. O yerleşik bir ayrıcalık düşmanı değildi. Başkanlık için önemli nitelikleri olmadan Başkan olmayı çok isteyen hoş bir adamdı.⁶⁰

8 Kasım 1932'de yapılan başkanlık seçimlerini Roosevelt, Hoover'ı büyük bir farkla yendi. ‘‘Roosevelt, 22,809,638, Hoover, 15,758,901 oy aldı. Ayrıca Demokratlar Kongrenin iki kanadında da çoğunluğu sağladı. Senatoda 60 Demokrat 35 Cumhuriyetçi, Mecliste 310 Demokrat, 117 Cumhuriyetçi vardı.’’⁶¹

Hoover'ın seçimi kaybetmesi ya da Roosevelt'in seçimi kazanmasının nedeni tabii ki ekonomik buhrandı. Hoover buhrana karşı aciz kalmıştı. Aldığı tedbirler işe yaramıyordu. ‘Bankalara duyulan güvensizlik Hoover'ın 1932 başında Reconstruction Finance Corporation'ı (RFC) kurup banka sistemine para pompalamaya başlamasına rağmen artarak sürdü. İşyerleri kapanıyordu, işsizlik büyüyordu. 1932 yazında işsizlerin

⁵⁹ Bilsay Kuruç, **Mustafa Kemal Döneminde Ekonomi Büyük Devletler ve Türkiye**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2012, s.113.

⁶⁰ William E Leuchtenburg, **Franklin D. Roosevelt And The New Deal 1932-1940**, New York, s.29.

⁶¹ Richard B. Morris, **Encyclopedia of American History**, New York and Evanston 1965, s.340,341.

sayısı 10 milyonu aştı. 1929 Eylül'ün de 381 düzeyinde olan borsa indeksi, 1932 Temmuz undan 41'e inmişti. Bu tablo 1932 başkanlık seçimi kampanyasını depresyona odakladı. Bu kötü gidişi tersine çevirebileceğine inanan, hem seçileceğine yüzde yüz güvenen hem de dünyanın bir stabilizör beklediği kaos ortamından uluslararası düzenin yeniden işletilerek çıkılabileceğini ve kendisinin böyle bir göreve de soyunabileceğini düşünen Hoover, Kasım ayındaki seçimi o güne kadar pek rastlanmayan büyük bir farkla kaybetti. Rakibinin 22,800,000 oyuna karşı, 17,500,000 oy alabildi. Kazanan Demokrat Partili yeni Başkan Franklin Delano Roosevelt olmuştu.”⁶²

Roosevelt, seçimlerde görkemli bir zafer kazandı. Franklin Roosevelt, Hoover'ın 15,750,000'ine 22,800,000 oyla zafer kazanmıştı. Roosevelt, daha önce hiçbir cumhurbaşkanlığı adayının kazanamadığı kadar fazla eyalette kazandı.⁶³

Zor zamanlarda iktidarda olan Cumhuriyetçiler, 1932 seçimlerinde neredeyse kesin bir yenilgiyle karşılaştılar. Hoover'ın seçimleri kaybetmesi aslında zor olan şeydi. Seçimlerin kaybedilmesinin nedeni birçok hatanın üst üste gelmesi oldu. Başkan Herbert Hoover, yalnızca Demokratlar iç bölünmelerin onları yok etmesine izin verirse kaybedebilirdi. Demokratların bunu yapabilmeleri için bir ihtimal vardı. Demokrat parti liderleri, Hoover'ı çok az yaptığı için değil, çok fazla yaptığı için eleştirdi. Hoover'a yönelttikleri ana eleştiri, çok harcama yapan biri olmasıydı.⁶⁴

Roosevelt başkanlık için yeterli siyasi geçmişe ve tecrübeye sahipti. Roosevelt,

⁶² Bilsay Kuruç, **Mustafa Kemal Döneminde Ekonomi Büyük Devletler ve Türkiye**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2012, s.113.

⁶³ William E. Leuchtenburg, **Franklin D. Roosevelt and The New Deal 1932-1940**, New York, s.17. ve Charles A. Beard, Mary R. Beard, **A Basic History of The United States**, Philadelphia 1944, s. 455.

⁶⁴ William E. Leuchtenburg, **Franklin D. Roosevelt and The New Deal 1932-1940**, New York, s.3,4.

dört yıl valilik yaptıktan sonra 1932 seçimlerinde ABD'nin 32. Başkanı olarak seçildi. “Bu siyaset geçmişine ve deneyimlere sahip olan Roosevelt, 1932’de ülkenin belki en bilgili demokrat lideri oldu.”⁶⁵

Roosevelt’i başkan yapan şey tek başına bilgili oluşu değildi. Tecrübesini tamamlayan yeteneklere ve kişisel özelliklere de sahipti. “Seçimlerde Franklin Roosevelt, dört sene önce Hoover’ın seçilmesine benzer şekilde büyük bir çoğunluğu peşinden sürükledi. Yeni Başkan siyasi yeteneği, idari teşkilatla birlikte çalışabilmeyi ve yenilikçiliği kişiliğinde birleştirmişti. Kendine sadık dostlar kazanan ve büyük dinleyici kitlelerini etkileyen bir cazibesi vardı.”⁶⁶

Roosevelt’in başkan seçilmesinde birçok neden vardı. Sekiz sene önce beklediği adaylığı hiç yadırganmamalıydı. Demokrat önderinin mucizeler vaat etmesine veya başarmasına gerek yoktu. 1932 de Roosevelt’i cumhur reisliğine getiren çoğunluk oyu kendisine verilen bir itimat oyu olmaktan daha çok rakibine karşı beslenen güvensizliğin bir yansımasıydı. Roosevelt’e oy verenler ona güvenden daha çok ümitle bağlanmışlardı. Ama Roosevelt, Hoover olmasın da kim olursa olsun tarzında bir çaresizlik ürünü değildi. O, memleketinin içine düşmüş olduğu iktisadi girdabı bütün derinliğiyle ölçebilmiş, bu çöküntülerin açmış olduğu toplumsal yaraların da tam teşhisini koyabilmişti.⁶⁷

1932 baharında, neredeyse her önde gelen demokrat, ilerici Amerikalı New York Valisi Franklin Delano Roosevelt’in adaylığına bağlı kalmıştı. Liberal Demokratlar, Roosevelt’in düzeltici olarak saygınlığı konusunda bir parça tedirgindi ve iyileşme için

⁶⁵ Allan Nevins, Henry Steele Commager, **ABD Tarihi**, Ankara 2005, s.392.

⁶⁶ **Amerika Tarihinin Anahatları**, Erkmen Matbaası, İstanbul 1951, s.146.

⁶⁷ **Roosevelt Kimdir? New Deal Nedir?**, Tasvir Neşriyatı, İstanbul, s.16.

formüllerinin belirsizliğinden rahatsız oldu, ancak başka hiçbir ciddi adayın bu kadar ilerici iddiaları yoktu. New York valisi olarak ilk kapsamlı işsizlik yardım sistemini yarattı, endüstriyel refah için kapsamlı bir programa sponsor oldu ve Al Smith'in koruma ve kamu gücünde başlattığı çalışmayı genişleterek batıdaki ilericileri kazandı.⁶⁸

5 Ocak 1934 tarihli Milliyet'te Ahmet Şükrü, Roosevelt'in Başkan seçilmesiyle ilgili Amerikan tarihinden örnekler vererek 'Milletler felaket zamanlarında ve sıkıntı içinde olduğu zamanlarda meclislerden ziyade liderlere inanırlar. Amerika milleti tarihinin iki nazik anında gene liderlere inanmıştı. Dünyaya müstakil bir devlet olarak ayak basarken Washington'a, Kuzey ile Güney savaşında da Lincoln'e. Roosevelt'e de bir fırsat vermek istiyor' diye yazmıştı.⁶⁹

“Yeni başkanın deneyim ve bilgiden başka özellikleri de vardı. Roosevelt halka karşı Bryan'ınki kadar derin içgüdüsel bir güven duygusuna, demokrasi için Wilson'unki kadar derin rasyonel bir inanca sahipti. Siyasi bakımdan zeki ve kavrayışlıydı ve liderlik sanatını anlıyordu. Düşünsel bakımdan derin sayılmasa da büyük konuların can damarını kavrayabilecek içgüdüğü vardı. Araç bakımından işini o günün koşullarına göre yapmakla birlikte, hedef için inatla çabalama düşüncesine sahipti. Esasa ait olmayan konularda uzlaşmaya gitmekle beraber esas üzerinde nadiren buna yanaşırdı. Politikanın bir bilim olduğu kadar bir sanat olduğunu da bilirdi. Amerika'nın tarihini iyi bilir, içinde yaşadığı dünyayı anlardı.” Kamuoyuna karşı hassas olmakla birlikte, onu istediği biçime getirmek veya ona karşı durmaktan çekinmezdi. “Bazen en önemli kararlar hakkında ilgisizmiş gibi gelişigüzel hareket ederdi. Fakat geniş bir ilgi alanı ve tükenmez bir enerjisi, etrafındakilere ve sonunda bütün halka

⁶⁸ William E. Leuchtenburg, **Franklin D. Roosevelt and The New Deal 1932-1940**, New York, s.4.

⁶⁹ **Ayn Tarihi**, 2 Şubat 1934, s.340.

gösterdiği bulaşıcı bir coşkunluğu vardı. Onun bu büyük meziyetleri, hatalarını fazlasıyla telafi ederdi. Bu hataları da biraz yüzeysellik, çok ciddi konuları önemsiz bir konu gibi ele alışı, paraca masraflara tam kayıtsızlığı, kendisine muhalefet edenlere karşı küçük adamlara yaraşır şekilde intikam beslemesi olarak sıralanabilirdi.”⁷⁰

Roosevelt’in iyi yönleri ve başarılı işlerinin yanında yaptığı yanlışlar ya da eksiklerde vardı. Roosevelt zaman zaman zayıf bir idareci olarak belirmişti. Bunun başlıca iki sebebi vardı. Birincisi, hatalı olduğu zaman hatasını kabul etmemesi ikincisi ise hükümet işinde yetki verdiği zaman bu yetkinin geniş ve kapsamlı olmayışındı. Doğal olarak Roosevelt de birçok hata yapmıştı ama bu hataların büyük kısmı onun iyi niyetinden ve bir kısmı da etrafındakileri kıramayıştandı.⁷¹

Roosevelt siyasette uzlaşmacı bir lider olarak görülebilir fakat bu gerçekte böyle değildi. Roosevelt’in siyasetteki mahareti araç bakımından uzaklaşmak fakat amaç bakımından bir nebze fedakârlık etmemek temeline dayanırdı. Roosevelt, teferruat üzerinde her zaman uzlaşma yoluna gitmiş ama konunun esası üzerinde nadiren tartışmıştı. Roosevelt’e göre siyaset hem sanat hem de bilimdi.⁷²

Bu görüşe zıt bir görüş olarak Roosevelt başkan seçildikten sonra Amerika posta umum müdürünün Roosevelt siyaseti hakkında Paris Amerikan kulübünde yaptığı uzun bir konuşmada, Roosevelt’in şahsi meziyetlerinden bahsederek yakında bütün dünyanın vatandaşlarının da ona itimat edeceğini söylemişti. ‘Roosevelt inatçı ve dar görüşlü değildi. Bilakis ileri görüşlü ve eğer tuttuğu yolun çıkmayacağını anlarsa vaktinde dönebilecek kadar cesur bir adamdı. Danışmanları arasında muhalifler bile vardı. İdare

⁷⁰ Allan Nevins, Henry Steele Commager, **ABD Tarihi**, Ankara 2005. s.392,393.

⁷¹ **Roosevelt Kimdir? New Deal Nedir?**, Tasvir Neşriyatı, İstanbul, s.24.

⁷² a.g.e., s.23.

mekanizmasının bütün kısımlarını o kısımların şefleri kadar iyi bilirdi. Ne kadar kötü şartlar içinde iş başına geldiği düşünülürse kısa zamanda umurun emniyetini kazanması dikkat çekiciydi' diyerek Roosevelt'in kişiliği hakkında bilgi vermişti.⁷³

Franklin D. Roosevelt'in diğer siyasetçilerden çok farklı bir tarzı vardı. Roosevelt basit, sade bir anlatım ve konuşma tarzını benimsemişti ve en karmaşık konuları bile kendi tarzıyla herkese anlatabilirdi. Roosevelt en zor konuları en basit şekilde anlatma konusunda çok becerikliydı. Siyasetteki temel tarz, genelde basit konuları uzun cümleler ve anlaşılmaz kelimelerle bir hiçi büyük bir konu gibi anlatmaktır. Fakat Roosevelt en güç meseleleri dahi ikna etmeye mecbur olduğu yasa koyucularla birlikte köşedeki bakkalın da anlayabileceği bir basitlikte anlatmayı becerebilmişti.

Roosevelt'in projeleri de kendisi gibi halkta karşılığını buluyordu. Projelerinin sonucu ne olursa olsun Başkan Roosevelt Amerika halkının güvenini kazanmıştı ve onun şöhreti her zamankinden fazlaydı. Muhaliflerinin onu bir diktatör gibi göstermelerine rağmen halkla her zaman temasta olan ve merasimleri sevmeyen başkanlarının demokrasi için bir tehlike oluşturduğuna inanmıyorlardı. Ayrıca bir Amerika gazetesinin yapmış olduğu bir anketin sonucunda Roosevelt siyasetinin Amerika'da gitgide daha fazla onay kazandığı görülmekteydi.⁷⁴

Roosevelt yıllar önce beklediği adaylığa hastalığı nedeniyle gecikmeli de olsa 1932 seçimlerinde kavuşmuştu. Amerika karşılaştığı 1929 ekonomik buhranının etkileriyle boğuşurken seçimlere gidiyordu. Roosevelt, halk tarafından bir kurtarıcı gibi görülmüştü. Roosevelt halkın desteğini arkasına almıştı. Ona muhalif olup eleştirenler olmasına rağmen geniş halk kitlelerini etkileyip peşine takmayı başarmıştı. Önündeki en

⁷³ **Aynı Tarihi**, S.2., 1934, s.337.

⁷⁴ **Aynı Tarihi**, S.8., Ağustos 1934, s.437,438.

büyük sorun buhran ve onun etkileriydi. Roosevelt, buhrana karşı geliştirdiği Yeni Anlaşma programıyla buhranın üstesinden gelmeyi başardı.

2. BÖLÜM: ‘YENİ ANLAŞMA’ KAPSAMINDA ÇIKARILAN YASALAR VE TENNESSE VADİSİ PROJESİ

Roosevelt, buhranla mücadele edebilmek için birçok yasa çıkardı ve birçok program uyguladı. Bu yasalar ve programlar buhranla mücadeleyi kolaylaştırmış, iş alanları oluşturmuş, yatırımların önünü açmış, bürokrasiyi düzenlemeye çalışmış ve buhranlara karşı önleyici amaç taşımıştı. Sonuca baktığımızda ‘Yeni Anlaşma’ kapsamında ki yasalar başarılı olmuştu ama yanlış ve eksik atılan adımlar olduğunu da söyleyebiliriz. Yeni Anlaşmayı savunanlar kadar karşı çıkanlarda vardı. Bu olaylara bakış açısıyla, nereden bakıldığıyla alakalı idi. Tabi ki bu karşı çıkmalar doğaldı çünkü bu Yeni Anlaşma idi. Herkes için yeni bir el dağıtılıyordu. Zor zamanlarda zor işler yapılır yeni anlaşmanın yasaları böyle zor işlerdi. Zor işler olmasına rağmen büyük işler başarıldı.

2.1. İlk Yüz Gün (9 Mart- 16 Haziran 1933)

‘İlk Yüz Gün’ siyasette bilindik bir terimdir. İş başına yeni gelen kişi ya da ekibin ilk yüz günlük hareket planı yapması acil konuları belirlemesi olağandır. Roosevelt de göreve başladığında bir ilk yüz gün stratejisi belirledi. Bu stratejide acil olan konular belirlendi ve ilk hedefler saptandı. Roosevelt’in ilk yüz gününde bankacılık, işçiler, çiftçiler ve işsizler önemli bir yere sahipti. Yeni Anlaşmanın genel olarak ilk amacı rahatlama ve iyileşmeydi.

Roosevelt, göreve gelir gelmez işe atıldı ve Yeni Anlaşmayı uygulamaya başladı. Başkan Roosevelt ve Kongre, bir dizi Yeni Anlaşma programı ile strese yanıt verdi. Aslan payı federal harcamadaki, yardım, bayındırlık işleri ve çiftlik hibeleri gibi

üç ana geri ödemesiz hibe türüne ayrıldı.⁷⁵

Yeni Anlaşmanın ana başlıklarının yanında bunları desteklemek ve tamamlamak için atılan adımları altı başlık altında toplayabiliriz. Bunlar bankacılık gibi finansal alanlardan sosyal güvenlik alanına kadar geniş bir alanı kapsamaktaydı. 1933'te yapılan yasa değişikliğinin yürürlükten kaldırılmasının yanı sıra, 1933'te ve sonrasında kabul edilen Yeni Anlaşma'nın yerel iç tedbirleri altı başlık altında küçük bir pusulada özetlenebilir: 1. bankacılık ve para birimi üzerinde kontrol, 2. mülk sahiplerine ve finansal zorluklarda bulunan şirketlere federal kredi kontrolü, 3. çiftçilere yardım, 4. işletme girişiminin düzenlenmesi ve teşvik edilmesi, 5. örgütlü işçilik için toplu iş sözleşmesi haklarının sistematik hale getirilmesi ve 6. seçilmiş insan grupları için işsizlik, yoksulluk ve yaşlılık gibi bağımlılık tehlikelerine karşı sosyal güvenlik. Yeni Anlaşma'nın kurumlarını oluşturma mücadelesinde, birçok eski toplumsal iyimserlik çizgisine odaklanıldı. Toplu olarak ele alındıklarında, ABD'de dönüşümlü patlamalar ve panikler yerine istikrarlı bir ekonomi kurma ve insanları belirli türlerdeki birçok talihsizliğe karşı koruma çabasını temsil ettiler. Yeni Anlaşma'nın kurumlarını yaratma mücadelesinde, daha eski sosyal birçok çizgisine odaklanıldı.⁷⁶

İlk Yüz Gün paketinde Yeni Anlaşma idaresinin yöneldiği alanlardan biri tarımdı. Roosevelt, sorunun kaynağı ve çözümün merkezi olarak gördüğü tarıma büyük önem verdi. Satın alma gücü olmazsa ticaretin de olmayacağını ekonominin canlanamayacağını bunun da tarım sektöründen geçtiğini Roosevelt ve Yeni Anlaşma idaresi iyi anlamıştı. 7 Nisan'da Roosevelt, tarım sektörüne satın alma gücünü geri

⁷⁵ Xing Liua, Price Fishback, “Effects of New Deal Spending and the downturns of the 1930s on private labor markets in 1939/1940” **Explorations in Economic History**, S.71, (2019), s. 26.

⁷⁶ Charles A. Beard, Mary R. Beard, **A Basic History Of The United States**, Garden City Books, Garden City, New York 1952, s.456.

kazandırmak için kapsamlı planlama, yerel ajanslar aracılığıyla ipotek yardımı yaptığını, işsizliği gidermek için kamu çalışmaları projelerini ve tarifelerini düşürdüğünü bildiren ülke çapında bir radyo konuşması yaptı. Roosevelt, Hoover'ın büyük iş dünyasındaki arkadaşları için besleme torbası olarak gördüğü Yeniden Yapılandırma Finans Şirketi'ne saldırdı. 'Ekonomik piramidin dibindeki unutulmuş adam' ifadesini icat etti ve onun için konuştuğunu ima etmesi ciddi tartışmalara neden oldu.⁷⁷

Roosevelt ve yönetiminin önündeki sorun basit bir sorun değildi. Üç aşamalı bir çözüm planları vardı. İlk planda işsizlere yönelik adımlar atılmalıydı. Çünkü milyonlarca işsiz kanayan bir yaraydı. Orta vadede ekonomik hayatı yeniden canlandırma hedefleri vardı. Uzun vadede ise ekonomik krizin nedenlerini kökünden çözümlmeyi hedefliyorlardı. Yeni Anlaşma'nın karşı karşıya olduğu görev üç aşamalıydı. Acil ihtiyaç, işsiz olan on üç milyonu umutsuzluktan kurtarmaktı. Bunun ötesinde hükümet, ekonomik hayatın çarklarını yeniden harekete geçirmeye yardımcı olmalıydı. Son olarak, mümkünse endüstriyel çöküşü meydana getiren yerleşik sorunlar için kalıcı tedaviler arama sözü verildi. Diğer bir deyişle, yönetimin amaçları yardım, iyileşme ve reformdu. İş dünyası ve muhafazakâr sınıflar, yardım ve kurtarma için birçok adımın dostu olsa da reform önerilerine öfkeyle karşı çıktılar. Ancak ilerleme kaydetmek isteyen Roosevelt, tam programında ısrar etti.⁷⁸

Yeni Anlaşmayı iki döneme ayırmamız mümkündür. Yeni Anlaşma, Birinci ve İkinci Yeni Anlaşma olarak adlandıracağımız iki aşamaya ayrılır. 1933'ten 1935'e kadar olan dönem birinci Yeni Anlaşma olarak adlandırılır. İlk Yeni Anlaşma, Amerikan

⁷⁷ Conrad Black, **Franklin Delano Roosevelt Champion of Freedom**, Public Affairs, New York 2003, s.277.

⁷⁸ Arthur Meier Schlesinger, **Political and Social Growth of the American People 1865-1940**, The Macmillan Company, New York 1941, s.523.

ekonomisinin olgun olduğu, tarım ve endüstrinin bir tedavi olarak genişlediği tezine dayanarak, eski önceliğinde işi onaylamak için güçlü bir çaba taşıyan, ulusal, kendi kendine yeterlilik aradı. İş ve tarım sektörlerinin çıkarlarına biraz daha fazla yoğunlaşmıştı. 1935'e gelindiğinde, iş dünyası bu talebi yerine getirmeyi reddettiğinde, Yeni Anlaşma keskin bir şekilde tersine döndü ve iş dünyasında reform yapmaya zorladı ve uluslararası iş birliği aramaya başladığında, bu aşama şimdi İkinci Yeni Anlaşma olarak bildiğimiz aşamaydı.⁷⁹

Yeni Anlaşmanın ilk yüz günlük programı Roosevelt'in hazırlıklı olduğu önceden çalıştığı programları uyguladığı bir dönemdi. Yeni Anlaşma Roosevelt'in o önemli konuşmasıyla başladı. İlk yüz günlük program iyi düşünülmüş ve gayet kapsamlı bir programdı. "Roosevelt, 'yeni bir anlaşma getiriyoruz' (We shall make a New Deal) sloganıyla gelmişti. 9 Mart'ta 100 günlük programlar başladı. Bu boş değil içi ciddi ve önemli değişikliklerle dolu bir programdı. Üst üste gelen Amerikan kapitalizmine yapı değişikliği getiren bir yasalar sağanağı idi".⁸⁰

İlk Yüz Gün paketi Amerikan ekonomisinin kurtuluğu için atılan acil adımları içeriyordu. 9 Mart-16 Haziran arasında atılan adımlara 'Yüz Gün' ismi verilmişti. Kongre, Başkan Roosevelt tarafından çağrılan özel oturumda, Yeni Anlaşma'nın 100 gün içinde ana politikalarını yürürlüğe koydu.⁸¹

Programın iki hedefi vardı. Birincisi, idari, mali yapıdan tasarruf ederek ve fiyatları yükselterek genel iflasları önlemek zorunda kalmıştı, böylece iş ve tarım

⁷⁹ Leland D. Baldwin, Robert Kelley, **The Stream of American History**, American Book Company, New York 1965, s.644.

⁸⁰ Bilsay Kuruç, **Mustafa Kemal Döneminde Ekonomi Büyük Devletler ve Türkiye**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2012, s.113.

⁸¹ Irving S., Nell M. Kull, **A Short Chronology of American History 1492-1950**, Rutgers University Press New Brunswick, N.J. 1952, s.252.

borçluları, fiyatlar yüksek olduğunda ortaya çıkan borçları ödemek için dolar kazanabilirler, bu eylem yeniden enflasyon anlamına geliyordu. İkincisi, işin ücretlerden daha hızlı artmasını sağlayarak ücretlerin daha da düşmesini önlemek ve sanayi çarklarını dönmeye başlatmak zorunda kaldı.⁸²

Roosevelt, şömine başı konuşmalarının birinde “Çiftçilik, sanayi ve ulaştırmayı Hükümet kontrolü altına aldığımızı söylemek tamamen yanlıştır. Bu, hükümet ve çiftçilik ile sanayi ve ulaştırma arasında bir ortaklıktır, kârda ortaklık değil, karlar hala vatandaşlara gider, ancak planlamada bir ortaklık ve planların gerçekleştirildiğini görmek için bir ortaklıktır. Modern medeniyet dediğimiz şeyi yok etmeye çok yaklaşan koşulların geri dönüşünü engellemek için kesin bir hedefe doğru çalışıyoruz”⁸³ demişti.

Yeni Anlaşma’nın dört temel etkinlik alanı vardı. Uzun seneler devam eden TVA projesi gibi diğer kalkınma programları yanında dört geniş sahadaki iyileştirmeler Yeni Anlaşmanın sosyal amaçlarını göstermektedir. “Yeni Anlaşma’nın dört büyük faaliyet alanı özel bir incelemeye değer ki, bunlar da tarım, işçiler, sosyal güvenlik ve yönetimdi.”⁸⁴

İlk yüz gün siyasette bilindik bir kavramdır. Her yeni yönetimin iş başına geldikten sonra atacağı adımların, öncelikli işlerin belirlendiği ve yapıldığı dönemdir. Roosevelt ve Yeni Anlaşma programının da ilk Yüz Gün stratejisi doğal olarak buhrana karşı önlemleri, işsizlik ve bankacılık sistemi gibi acil müdahale edilmesi gereken sorunları kapsamaktaydı. Yeni Anlaşma yönetimi bu sorunlara vakit kaybetmeden

⁸² Leland D. Baldwin, Robert Kelley, **The Stream of American History**, American Book Company, New York 1965, s.644.

⁸³ Ed. Donald Porter Geddes, ‘Second Fireside Chat’, **Franklin Delano Roosevelt A Memorial**, May 7, 1933, s. 157.

⁸⁴ Allan Nevins, Henry Steele Commager, **ABD Tarihi**, Ankara 2005, s.396.

eğilmişti. Genel olarak bakıldığında Yüz Gün planında başarılı olduğunu da söyleyebiliriz.

2.2. Acil Bankacılık Rahatlama Yasası (9 Mart 1933)

Roosevelt, göreve geldiğinde yukarıda bahsedilen iyileştirme alanlarına ek olarak bankalar ve bankacılık ile ilgili sıkıntıların üstüne gitmeye başlamıştı. Göreve gelmez bankaların içinde bulunduğu sıkıntıdan dolayı bankaları kapattı. Daha sonra gerekli şartları sağlayan bankaların açılmasına izin verildi. Bu arada bankalara devlet desteği dahil birçok destek de sağlandı.

Başkanın doğal bir güven ve iyimserlik yanının olması da ülkenin gidişatında çok etkili oldu. Göreve geldiği gün banka paniği yaşanıyordu. Ünlü sözlerini bu zaman söylemişti: ‘Korkmamız gereken tek şey korkunun kendisidir’. Göreve başlar başlamaz hemen işe girişti ve bazı önlemler aldı. Bunlardan biri de kötü durumda olan bankacılık sektörü idi. Göreve başlama gününde fiilen bütün bankaları kapattı ya da yasa ilanıyla kısıtlama altına aldı.⁸⁵

3 Mart Cuma günü otuz iki eyalet tüm bankalarını kapatmıştı. Diğer altı eyalet neredeyse tüm bankalarını kapatmıştı. Diğer on eyalette ve Columbia Bölgesi'nde para çekme işlemleri mevduatın %5'i ve Teksas'ta günlük on dolar ile sınırlıydı. ABD finansal sistemi, on milyonlarca insanın hayatını ve uluslararası ekonomik sistemden geriye kalanları biriktirerek, tamamen çökmeden önce son seviyeye ulaşmıştı.⁸⁶

⁸⁵ Richard B. Morris, **Encyclopedia of American History**, ‘Göreve başlama konuşması 4 Mart 1933’, New York and Evanston 1965, s.341.

⁸⁶ Conrad Black, **Franklin Delano Roosevelt Champion of Freedom**, Public Affairs, New York 2003, s.269.

Başkan, bankaların yeniden açılması planını açıkladıktan sonraki gün, (13 Mart) Hazine tarafından onaylanmış bankalar on iki eyalette yeniden açıldı. Ertesi gün, 250 şehirdeki bankalar yeniden açıldı ve bir sonraki gün ise ülke genelinde daha küçük merkezlerdeki çok sayıda banka yeniden açıldı. Giderek daha fazla banka, büyük şehirlerde de açılmaya devam etti, çünkü Hazine tarafından durumlarındaki iyileşme, yeniden sermayelendirme veya birleşme yoluyla uygun görüldüler.⁸⁷

Roosevelt, ertesi gün bankaların açılmasını sağlamıştı ve bu hareketi 'kendine gelme' stratejisinin bir parçasıydı. Roosevelt bankacılıkla ilgili yasalar çıkmasını da sağladı. 9 Martta Acil Bankacılık Rahatlama Yasası, (Emergency Banking Relief Act) aynı günde tanıtıldı, meclisten geçti ve onaylandı. Başkan ve Hazine Bakanlığı tarafından 4 Marttan beri atılan bütün acil adımlar onaylandı.⁸⁸ Amerikan ekonomisi, Roosevelt'in başkanlığı sırasında hızla büyümeye başladı. Ancak bu büyüme yüksek düzeyde işsizliği de beraberinde getirmişti. Bu dönemde Başkan, vergi gelirlerinde de değişikliğe gitti, toplanan vergiler büyük ölçüde arttı.

İki gün içinde Başkanın bankacılık faturasının ve onun açıklamasının çok büyük bir başarı olduğu açıktı. Mart ayı sonunda mevduat olarak 1.25 milyar dolar bankalara geri döndü ve Nisan ayında bir milyar dolar daha geri döndü. Yeniden açılış programının üçüncü gününde, 15 Mart'ta Federal Reserve üye bankalarının yüzde 76'sı zaten yeniden açılmıştı ve bu sayı, takip eden aylarda sürekli olarak arttı.⁸⁹

⁸⁷ A.g.e., s.277.

⁸⁸ Richard B. Morris, **Encyclopedia of American History**, 'Göreve başlama konuşması 4 Mart 1933' New York and Evanston 1965, s.342.

⁸⁹ Conrad Black, **Franklin Delano Roosevelt Champion of Freedom**, Public Affairs, New York 2003, s.278.

Acil Bankacılık Rahatlama Yasası, Başkan'a bankacılık işlemleri üzerinde kontrol sağladı ve altın biriktirme veya ihraç etmeyi yasakladı. Yasa sayesinde kısa sürede bankaların açılmasına izin verildi.⁹⁰

Roosevelt göreve başladığında bankacılık sistemi büyük bir çıkmaz içindeydi ve Roosevelt'in bu konuya öncelik vermesi gerekiyordu. Birçok banka iflas etmiş, kepenk kapatmıştı. Kalan bankalarıysa Roosevelt, ilk icraatı olarak tedbir amaçlı kapattı. “İlk hedef bankacılık daha doğrusu finans kesimiydi. 4 Mart günü başkan yemin ederken bankalar kepenk kapatmıştı. Açılabilecek durumda değildiler. Roosevelt, birkaç günlük banka tatili ilan ettikten sonra 9 Mart'ta bankacılığın ilkyardım yasasını çıkardı. Bankacılık kapitalizminin damar sistemiydi. İvedilikle açılıp işletilmeliydi. Bankerlerin piyasa ilişkilerine bırakılmayacak kadar yaşamsaldı. Sistemin kurumuş damarlarında bol likidite dolaşmalıydı. Ekonomide toparlanmayı besleyecek olan parasal genişlemeydi. Sistem bir daha durmamalıydı, finansal çöküş yaşanmamalıydı.”⁹¹

Roosevelt'in bu hamlesiyle ipler devletin eline geçiyordu. Roosevelt, 1933 Eylül'ünde Chicago'daki Amerikan Bankalar Birliği Kongresi akşamında, bankacıların özel toplantısında onlara şöyle diyordu: ‘bakın elinize sağlam belgesi verdik ama şu salonda bulunanların yarısı batık durumdadır. Temiz duruma geçebilmenin yolu Washington’dan geçiyor.’ Finans kesimi istemese de Amerikan ekonomisinin dümeninde artık devlet vardı. Kapitalizm, kapitalistlere bırakılmayacak kadar önemliydi.⁹²

⁹⁰ Irving S., Nell M. Kull, **A Short Chronology of American History 1492-1950**, Rutgers University Press New Brunswick, N.J. 1952, s.252.

⁹¹ Bilsay Kuruç, **Mustafa Kemal Döneminde Ekonomi Büyük Devletler ve Türkiye**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2012, s.137.

⁹² a.g.e., s.138.

Başkan Roosevelt'in karşı karşıya olduğu acil kriz, bankaların kötü durumuydu. 1920'lerin müreffeh yıllarında bile, ülkenin kırsal kesimlerinin yoksulluğu, daha küçük ve zayıf bankaların başarısızlığına neden olmuştu. Ancak depresyon, gayrimenkulün ve bankaların kredilerinin dayandığı işletme, varlıklarının değerlerini gönderdiğinde birikimlerini biriktirmek için insanları çekti. Açılış gününde New York'ta ki tüm bankalar kapatıldı. Sonra bunu birliğin geri kalan bütün devletleri izledi.⁹³

Bankacılık sistemini düzenlemeye yönelik atılan acil adımların yanı sıra kalıcı önlemler almak içinde atılan adımlar vardı. 16 Haziran 1933 tarihli Glass-Steagall yasası ile daha kalıcı bankacılık reformları başladı. Mevduat sigortası için sağlanan yatırım bankacılığından ticari olarak boşandı ve ayrıca Federal Rezerv Kuruluna spekülasyon kredilerini önleme yetkisi de verdi.⁹⁴

Buhran döneminde bankalar ve genel olarak bankacılık sistemi zor durumdaydı. Bankalar kepenk kapatıyordu. Roosevelt göreve geldiği ilk gün bankaları kapattı daha sonra gerekli şartları yerine getiren bankaların tekrar açılmasına izin verildi. Roosevelt, bankacılık sisteminin kötü durumda olmasına büyük önem vererek ve devlet desteği de sağlayarak bankacılık sistemini ayağa kaldırdı. Yeni Anlaşmanın önemli başarılarından biri de bankacılık sisteminde oldu.

2.3. Sivil Koruma Teşkilatı (31 Mart 1933)

İşsizlik, Yeni Anlaşmanın temel sorunlarından biriydi. İşsizliği bitirmek için birçok yol denendi. Yeni yasalarla işsizliğe karşı mücadele edilmeye çalışıldı. Roosevelt, özel sektörle iş birliğine önem verse de bazı konularda devlet desteği gerekli

⁹³ David Saville Muzzey, **A History of Our Country**, Ginn and Company, 1953, s.558.

⁹⁴ Dixon Wecter, **The Age of Great Depression 1929-1941**, The Macmillan Company, New York 1948, s.66.

oluyordu. Sivil Koruma Teşkilatı (Civilian Conservation Corps) (CCC) da böyle bir yasaydı. İşsizlikle mücadelede devlet desteği sağlıyordu.

Roosevelt'in göreve geldiği günden sonraki ilk yüz günü stratejisinin ilk kısmına yani rahatlamaya eğiliyordu. Bunun yanında yatırım yapmaya ve para harcamaya çekinen kesimi rahatlatmak için de birçok hareketliyle güven ortamı yaratmaya çalıştı. “Ekonomide hükümet kısa zaman içinde milyarlarca dolar kaynak yaratıp Federal borç vermelerle sıkıntıda bulunan ticaret ve sanayiye de yardım etti. İş yaşamını canlandırmak ve işsizlere iş bulmak için hükümet resmi inşaatla yönelik para kullanımını ve mesken, yol, köprü ve belirli bölgelerde işsiz halka iş bulmak üzere ödünç para vermeyi göz önünde tutan geniş bir program uyguladı. İşsizlere yardım için ayrıntılı sistemler kurdu ve 1940'a kadar doğrudan yardım için yaklaşık 16 milyar ve çeşitli resmi inşaat için fazladan yedi milyar dolar harcadı. Başlıca araçlarından biri Civilian Conservation Corps⁹⁵ olan ve yaklaşık üç milyon gence iş sağlayan geniş bir doğal kaynakları koruma programı kurdu. Demiryollarının yardımına koştu, telefon, elektrik gibi hizmetlerin bir yönetim altında birleştirilmesini sağladı ve uzun zamandan beri yapılmayan imar işleri için kaynak buldu. Tarım ve endüstride uzun vadeli birçok reform aynı şekilde yoksulluk, işsizliğe çare bulmak amacıyla ele alındı.”⁹⁶

Roosevelt'in öncelik verdiği konulardan biri işsizliğe çözüm bulmaktı. Bu çözüm yollarından biri de Sivil Muhafaza Birliği adıyla oluşturulan bir yapıydı. Yaptığı işler bakımından daha çok bayındırlık işleriyle uğraşan bu yapı işsizliğe de acil çözüm yöntemiymiş. “Yeni Anlaşma önemli projelerinden biri de Sivil Muhafaza Birliğiydi. Bu projenin amacı, işsiz gençlere iş bulmaktı. Sivil Muhafaza Birliği uzun süreli bir program hazırlamış bu program sayesinde sekiz senede 17,000,000 dönümden fazla

⁹⁵ Sivil Koruma Teşkilatı.

⁹⁶ Allan Nevins, Henry Steele Commager, **ABD Tarihi**, Ankara 2005, s.394,395.

yeni ormanlık alan oluşturulmuş, orman yangınlarının önüne geçilmiş, hayvan hastalıklarıyla mücadele edilmiş, balıkçılık işletmelerinde bir milyardan fazla canlı balık stoku yapılmış ve 6,000,000 küçük baraj inşa ederek toprak aşınmasının önüne geçilmeye çalışılmış, binlerce köprü yapılmış, yüz binlerce kilometre uzunluğunda telefon hatları çekilmiş oldu ve daha birçok önemli projeye imza atıldı.’’⁹⁷

Roosevelt’in sivil işleri idare etmek için kurduğu CCC’nin büyük fayda sağladığı açıktı. CCC normalde 18 ila 25 yaşları arasındaki sadece evli olmayan erkekleri çalıştırıyordu. Orman ve Milli Park Hizmetleri ordunun gözetiminde onlar için çalışmayı planladı. Görevleri arasında taşkın kontrolü, ağaçlandırma, ağaç hastalıklarının baskılanması, orman ateş çubuklarının temizlenmesi ve yangın gözetleme kuleleri, parklar, plajlar ve tarihi savaş alanlarının oluşturulması veya iyileştirilmesi vardı. Ayrıca, ağaçlandırma yapıldı, bir milyar balık stoklandı ve 30.000 vahşi yaşam barınakları inşa edildi. Oldukça yaratıcı ve başarılı bir programdı.⁹⁸

Devlet destekli iş alanı yaratmak için atılan adımlardan biri de CCC idi. Bu sayede iş alanı açılmakla birlikte ormancılık, hayvancılık ve balıkçılık konusunda da iyileşme sağlanmış oldu.

2.4. Tennessee Vadisi Projesi (18 Mayıs 1933)

Roosevelt’in ve Yeni Anlaşma’nın önemli girişimlerinden biri Tennessee Vadisi Projesiydi (Tennessee Valley Authority) (TVA). Roosevelt bu projeye büyük önem vermişti. Tennessee Vadisi Projesi Yeni Anlaşma’nın somut bir haliydi. Yeni Anlaşmayı anlayamayanların onu anlayabilecekleri somut bir delil gibiydi. Birçok

⁹⁷ **Amerika Tarihinin Anahatları**, İstanbul 1951 Erkmen Matbaası, s.148.

⁹⁸ Conrad Black, **Franklin Delano Roosevelt Champion of Freedom**, Public Affairs, New York, 2003, s.281.

alandan atılmış ortak bir adımdı. Yapılanlarda, alınan sonuçlarda çok çeşitli alanları kapsamaktaydı. Geniş tarım arazileri ve elektrik gücü sağlamasının yanı sıra işsizlikle mücadelede de büyük öneme sahipti. Ayrıca, erozyonla mücadele ve ağaçlandırma çalışmalarının da iyi bir örneğiydi. TVA projesi sayesinde kurak ve kullanılmayan bir alan bereketli bir tarım arazisine ve sanayi hatta teknoloji merkezine dönüşmüştü. TVA sadece buhran zamanında değil savaş sırasında da büyük fayda sağlamıştı.

Roosevelt, Kongre'den Tennessee Hükümeti Otoritesini kurmasını istediğinde reform programının ana hatlarına geri dönüldü, Hükümetin gücüyle donanmış, ancak özel bir işletmenin esnekliğine ve inisiyatifine sahip bir şirket gibi olacaktı. Bu, George Norris tarafından sunulan Muscle Shoals faturasında öngörülenlerden çok daha görkemli bir projeydi ve dünyanın güçlü mühendislik eserlerinden biri olacaktı. Kongreye gönderilen yasa tasarısı, TVA'nın elektrik üretmesini ve kendi iletim hatları üzerinden halka dağıtmasını istedi. Bu, özel sektörle doğrudan rekabet demektir. İnsull imparatorluğunun çöküşünün ardından Georgia ve Alabama Enerji Şirketleri ve Tennessee Electric Company, Commonwealth ve Southern'in kontrolü altına girdi.⁹⁹

Roosevelt yönetimi hidroelektrik enerji sorunu ile boğuştu. Yeni Anlaşma politikacıları elektrik enerjisini, hükümet yoluyla özel fayda çıkarlarının hevesli ellerine düşmesine izin verilen temel bir doğal kaynak olarak gördüler. Hükümetin Dünya Savaşı sırasında Muscle Shoals'a iki nitrat tesisi ve bir elektrik santrali inşa ettiği Tennessee Nehri havzası, New Deal'a daha aydınlık bir politikanın değerini gösterme ve bölgesel planlamanın avantajlarını sergileme fırsatı verdi. Tennessee Vadisi Projesi, Mayıs 1933 tarihli bir yasayla kuruldu. Selleri önlemek, su yollarını geliştirmek, nitrat üretmek ve elektrik enerjisi üretmek için dört aşamalı bir dizi büyük baraj ve rezerv

⁹⁹ Conrad Black, **Franklin Delano Roosevelt Champion of Freedom**, Public Affairs, New York 2003, s.282.

barajlar yapıldı. Aynı zamanda TVA, ağaçlandırma, bilimsel tarım ve toplum yaşamının geliştirilmesi için planlar ileri sürdü. Ayrıca iletim hatlarını inşa etti ve fazla elektriğini bölgedeki kasabalara ve kooperatiflere kullanıcı sayısını arttıracak kadar cazip oranlarda özel enerji şirketlerine sattı.¹⁰⁰

Halkın iyiliği için uzun vadeli planlamanın örneği, hükümetin su projeleri aracılığıyla ülkenin geniş alanlarını geliştirmeyi üstlendiği çalışmaydı: Kolombiya Nehri üzerindeki Grand Coulee ve Bonneville enerji santralleri, Colorado'daki büyük Boulder Barajı ve özellikle Tennessee vadisinin iyileştirilmesi bu büyük projenin kapsamındaydı. Tennessee Valley Authority'yi oluşturan yasa 18 Mayıs 1933'te kabul edildi. Yasanın amacı su yollarını geliştirmek ve Tennessee Nehri'nin taşkın kontrolünü sağlamak; Tennessee Vadisi'ndeki arazinin ağaçlandırılmasını ve söz konusu vadinin tarımsal ve endüstriyel gelişimini sağlamak; Alabama eyaletindeki Muscle Shoals'da ve yakınında hükümet mülklerinin işletilmesi için bir şirket kurarak ulusal savunmayı sağlamaktı. TVA, gübreler ve diğer azot bileşikleri üretebildi. Eyaletlere, şehirlere, şirketlere ve hatta bireylere kendi iletim hatları veya kiralık hatlar üzerinden elektrik enerjisi üretilip satabildi.¹⁰¹

TVA birçok avantajının ve getirisinin yanında işsizliğe çözüm bulmak amacını da güdüyordu. “Yüz Gün içinden çıkan kanunlar arasında ABD’nin planlama deneyimde önemli yeri olan TVA’nın kuruluş kanunu da vardır. Yarım milyondan fazla işsize ordu kontrolünde ağaçlandırma çalışmalarında kullanılmaları yoluyla iş verildi. Büyük baraj yatırımlarına girişildi. Bütün bunları rağmen işsizlik oranı ABD’de %10’dan aşağıya

¹⁰⁰ Arthur Meier Schlesinger, **Political and Social Growth of the American People 1865-1940**, The Macmillan Company, New York 1941, s.547,548.

¹⁰¹ David Saville Muzzey, **A History of Our Country**, Ginn and Company, 1953, s.562.

düşmüyordu.”¹⁰²

Senatör George W. Norris'in Muscle Shoals'ın halk gelişimi için yürüttüğü uzun savaş, 18 Mayıs 1933'te Tennessee Vadisi Yasası'nın imzalanmasıyla sona erdi. Yasa, Tennessee Vadisi Yönetimini üç yönetim kurulu altında faaliyet gösteren ve Kongre ödenekleri ile finanse edilen bir federal şirket olarak kurdu. Ucuz iktidar üretimi ve pazarlaması yoluyla bolluk yaratma konusundaki geniş vizyonunda, Yasa, İlk Yeni Anlaşmanın tarım ve sanayinin aşırı genişlediği teorisine bağlılığının önemli bir istisnasıydı. TVA, o ana kadar yapılmış en muhteşem ve ilham verici tek koruma ve bayındırlık projesini tanıttı. Modern bilim mühendisliği ve insan ilişkilerinin tüm kaynakları ilk kez büyük bir alanı yoksulluktan kurtarmak için birleştirildi.¹⁰³

Roosevelt'in buhrana karşı aldığı birçok önlem vardı. Bu önlemlerin arasında Tennessee Vadisi Projesi de vardı. Bu proje sosyal ve ekonomik projelerin yapılması için bir laboratuvar olmuştu. Alabama'da Muscle Shoals'deki ana barajlara ek olarak bir takım daha küçük barajlar inşa edildi. Norris, Pickwick Chickamauga gibi daha küçük barajlar da vardı. Bu barajlar sadece nehir ticaret yolu için değil elektrik üretmek, su baskınlarını kontrol etmek ve nitrat üretmek için de kullanılıyordu. Ayrıca buradan çevredeki yerleşim yerlerine de elektrik veriliyordu. Ayrıca daha önce tarıma elverişli olmayan topraklar tarıma açılmış ve fosfatlı gübrelerin daha çok kullanılması için de çalışılmıştı.¹⁰⁴

Yapılan birçok proje ve iyileştirmelerin arasında belki de New Deal ile birlikte

¹⁰² İlhan Tekeli, Selim İlkin, **Türkiye Belgesel İktisat Tarihi Serisi No:2 1929 Buhranında Türkiye'nin iktisadi Politika**, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara 1977, s.20.

¹⁰³ Leland D. Baldwin, Robert Kelley, **The Stream of American History**, American Book Company, New York 1965, s.659,660.

¹⁰⁴ **Amerika Tarihinin Anahatları**, Erkmen Matbaası, İstanbul 1951, s.149.

anılan projelerden biri TVA da vardı. Bu ıslahatlar arasında TVA adıyla bilinen Tennessee Vadisi gelişme programı New Deal uygulamasının en güzel örneklerinden biriydi. Tennessee vadisinde bir deney olarak tasarlanan bu proje 1933’de hükümetin bu işi benimsemesi ile gerçeğe dönüşmüştü.¹⁰⁵

İlk Yüz Gün önlemlerinden biriydi TVA projesi ve Roosevelt bu projeye büyük önem veriyordu. Hem istihdam hem kaynak yaratmak açısından önemli bir projeydi. ‘‘Tennessee nehri Amerika’nın dördüncü büyük akarsuyu idi. Vahşiydi fakat denetime alınabilirse, bereket ve iş kaynağıydı. 19. yüzyıl dan beri bu suyun ıslahı düşünülmüştü. 1918’de Wilson Alabama’da suyun çok yüksekten düştüğü noktada bir baraj, elektrik santrali ve gübre tesisi yapmaya girişmişti. Roosevelt, kendinden önceki iki başkanın veto ettikleri bu girişimi büyük çaplı bir bölge kalkınma projesi haline dönüştürdü. 1933’ün ‘100 gün’ paketi içinde TVA’yı kurdu. Taşkın kontrollü, enerji üretimi, üçte biri erozyondan etkilenen toprakların kurtarılması, ağaçlandırılması ve bölgede sanayinin yaygınlaştırılması TVA’nın belli başlı işleriydi.’’¹⁰⁶

Tennessee Vadisi Projesi buhrana karşı bir yatırım olmaktan fazlasıydı. Tennessee Vadisi Projesi, özellikle elektrik üretimi konusunda önemli bir gelişme gösterdi. Buna benzer bir girişimde Colombia Nehri Vadisi Projesiydi. 1933 de hükümet Grand Coulee barajı ve 1937 de yine Colombia Nehri üzerine Bonneville barajı yapılmaya başlandı. Bu iki baraj ve tali barajlarla birlikte 2.000.000 kilovat elektrik üretildi. Bu barajlarda aynı zamanda önceden tarım yapılamayan yerlerde toprağın sulanarak verimli hale gelmesini sağladı.¹⁰⁷

¹⁰⁵ **Roosevelt Kimdir? New Deal Nedir?**, Tasvir Neşriyatı, İstanbul, s.37.

¹⁰⁶ Bilsay Kuruç, **Mustafa Kemal Döneminde Ekonomi Büyük Devletler ve Türkiye**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2012, s.147.

¹⁰⁷ **Amerika Tarihinin Anahatları**, Erkmen Matbaası, İstanbul 1951, s.149.

Tennessee Vadisinde ve Tennessee Nehri üzerinde daha önce de bazı projeler uygulanmıştı. “1. Dünya Savaşı sırasında ulusal hükümet 145 milyon dolara Tennessee Nehri üzerinde Muscle Shoals Alabama’da büyük bir hidroelektrik santrali ve iki tane cephane imalathanesi inşa etti.”¹⁰⁸

Franklin Roosevelt bu projeye büyük emek harcamış ve önem vermişti. Roosevelt, daha başkan olmadan önce su kaynakları ve kontrolünü temel alan sadece enerji gelişimi değil aynı zamanda bölgesel gelişim planı olan, su toplama havzası olan ve bitişik bölgeleri de kapsayan bir planı zihninde canlandırdığı Tennessee Nehrini 1933’de bir grup memur ve uzmanla birlikte ziyaret etmişti.¹⁰⁹

Hükümet Tennessee Vadisi’nde bir komisyon oluşturarak buradaki yatırımları kontrol etti ve yönlendirdi. 1933’te hükümet Tennessee Vadisi Komisyonu adıyla bir komisyon oluşturdu. Bu komisyonun görevi çölleşen toprakları yeniden iskân ederek orman yetiştirmek, ucuz fiyatla elektrik üretmek, çiftlikler, fabrikalar kurmak, çorak toprağı verimlileştirmek, nakliye işlerini kolaylaştıracak kanallar açmaktı.¹¹⁰

Tennessee Vadisi Projesi Yeni Anlaşma’nın övünç kaynaklarından biriydi. Bu projenin hem ekonomik hem de sosyal anlamda getirileri olmuştu. Bölgenin sosyal ve ekonomik zenginliğini amaçlayan programla sel kontrolü, toprak ıslahı, erozyonu önleme, ağaçlandırma, verimsiz toprağın ayrıştırılması, dağıtım ve endüstrinin çeşitlendirilmesi tasarlandı. Ayrıca, bu proje bölge insanlarına ve endüstriye azotlu gübreler ve elektrik üretmeye, dağıtmaya ve Federal Hükümete patlayıcılar satmaya yetkiliydi. Tennessee Nehri üzerinde bu proje kapsamında 1933-44 arasında dokuz tane

¹⁰⁸ Richard B. Morris, **Encyclopedia of American History**, New York and Evanston 1965, s.343,344.

¹⁰⁹ a.g.e. s.343,344.

¹¹⁰ **Roosevelt Kimdir? New Deal Nedir?**, Tasvir Neşriyatı, İstanbul, s.37.38.

büyük baraj ve birçok tamamlayıcı barajlar su sistemi boyunca inşa edildi. II. Dünya Savaşı sırasında TVA savaş malzemeleri ve alüminyum üretmek için ve Oak Ridge'deki atom bombası santrali için enerji tesisleri sağladı.¹¹¹

Yapılan yatırımlar kısa süre sonra karşılığını verdi. Yedi eyaleti kapsayan bu büyük projenin sonuçları muazzamdı. On sene içinde bu program inanılmaz bir hızla uygulama sahasına girdi. Tennessee Vadisinin durumu barajlarla, yapay göllerle tanınmaz bir şekilde değişti. Tennessee Nehri nakliyata uygun bir hale getirildi. Bu süre zarfında çıplak ormanlara 15 milyon ağaç dikilmiş, 44 bin numune çiftliği kurulmuştu. Barajlar sistemi ile yapay göller, zamanında sel halinde vadiyi kaplayarak milyonlarca dolarlık zarar veren su gücünü elektrik gücüne çevirmişti.¹¹²

TVA projesi Yeni Anlaşmanın bir aynası, bir küçük örneğiydi. TVA projesine baktığımızda Yeni Anlaşma'nın nasıl bir plan olduğu neleri kapsadığı ve amaçlarının neler olduğunu anlayabiliriz. Bir New Deal başarısı olarak gözden geçirildiği zaman TVA New Deal'ın güttüğü amaçlara ulaşmak için takip edilen yolları mükemmel bir şekilde gösterdi. Bunlar doğal kaynak ve zenginliklerin muhafazası, yeni iş imkanları yaratılarak fakir bir bölgeyi refaha ulaştırmak, maddi kalkınma yanında sosyal meselelerle de ilgilenmekti. Yerel bir sorunu karşılayan kalkınma programı aynı zamanda bütün memleketin menfaatlerine de hizmet etmişti.¹¹³

TVA Yeni Anlaşmanın somut bir hali gibiydi. Yeni Anlaşmanın övünç kaynaklarından biriydi. Hem günü hem geleceği kurtarmak için atılmış bir adımdı. İstihdamdan doğal kaynakların korunmasına, ulaşımdan savaş sanayine kadar geniş bir

¹¹¹ Richard B. Morris, **Encyclopedia of American History**, New York and Evanston 1965, s.343,344.

¹¹² **Roosevelt Kimdir? New Deal Nedir?**, Tasvir Neşriyatı, İstanbul, s.38.

¹¹³ a.g.e. s.35.

alandaki hizmet vermişti. TVA işsizliğin azalmasında önemli bir başarı sağladı. TVA yapılanlarla, sağlanan başarıyla Yeni Anlaşmanın amiral gemisi olmuştur desek yanlış olmaz. TVA'ya bakıldığında Yeni Anlaşmayı görmek, anlayabilmek mümkündür.

2.5. Altın Esasının Terkedilmesi (5 Haziran 1933)

Roosevelt'in para politikasında altın esasını terk etmesinin nedeni ekonomiyi yeniden düzenleyebilmek, paranın değerini belirleyebilmek istemesiydi. Altın esasını terk etmek daha önce İngiltere'de de görülmüştü. Roosevelt'te bunun iyi bir uygulama olacağını düşündü. Altın Esasının Terkedilmesi (Gold Repeal Joint Resolution) paranın kıymetini belirlemek için atılan önemli adımlardan biriydi.

Roosevelt, bankacılık sisteminin yanında ülkenin acil düzenlenmesi gereken kurumlarına ve özel kuruluşlara da el attı ve geniş çaplı bir düzenlemeye gitti. Memleketin düzenlemelere muhtaç kurumlarını ele alan Roosevelt hükümeti ilk olarak bankaları kapattı ve sonra bunları hükümetin denetimi altında açtırarak mevduata karşı teminat verdi. Altın esasını terk eden Yeni Anlaşma Amerikan dolarının değerini düşürerek kontrol altına aldı ve yapay bir enflasyon yaratarak satış fiyatlarını imalatı koruyacak tarzda artırdı. Hisse senetleri ve bonoları kontrol altında tutarak özellikle elektrik, su gaz gibi halkın ihtiyaçlarını kontrol altına alan şirketlerin imtiyazlarını yıktı. Yeni ticaret yasaları ile gereksiz ve müsrif rekabetin önüne geçti. Yeni vergiler özel istismara son verdi.¹¹⁴

Hükümet doların değerini kasten düşürmüştü. Paranın değerini düşürerek üreticinin eline çok para geçmesini sağlamıştı. Akşam Gazetesindeki haberde “Amerika doları yeniden düşürmüştür. Konferansta endişe hakimdir. Son günlerde dolar tekrar

¹¹⁴ **Roosevelt Kimdir? New Deal Nedir?**, Tasvir Neşriyatı, İstanbul, s.35,36.

düşmüştür. Bu düşürme sunidir. Amerika hükümeti fiyatların yükselmesi ve çiftçilerin eline fazla para geçmesi için bunu yapıyor.”¹¹⁵ deniliyordu.

Roosevelt’in buhrana karşı stratejisine doların altın esasına bağlı olmasını değiştirmek de dahildi. 19 Nisan da çıkarılan bir yasa ile ABD altın standardından vazgeçti. “Birleşik Devletler doların değerinin düşmesine ve malların, gümüşün ve stoklanan Amerikan dövizinin değerinin artmasına neden olan altın standardını resmen terk ettiler.”¹¹⁶

Nisan 1933'te hükümet altın standardından çıktığını açıkladı. Roosevelt, kongreden para birimini herhangi bir şekilde şişirilmesi için izin verme yetkisi aldı. Böylece paranın değerini kontrol edebilecekti.¹¹⁷

Mart 1900'de Altın Standart Yasası'nın kabul edilmesinden bu yana, hükümet ülkenin tüm para birimini altınla değiştirmeye hazırdı. Başkan Roosevelt, bir dizi emirle para birimini ‘yönetmeye’ başladı. 5 Nisan'da altının istiflenmesi de yasaklandı.¹¹⁸

Roosevelt’in altın standardından vazgeçme nedeni doların kıymetini azaltıp fiyatları arttırmaktı. “Amerika’nın altın standardından ayrılması, aslında Roosevelt’in para yönetimi piyasaları oyun alanı dışına çekip kendi eline almak ve para arzını artırıp dibe vurmuş fiyatları yükseltebilmek için düşünülmüş bir çareydi.”¹¹⁹

¹¹⁵ ‘Ümitler gittikçe zayıflıyor’, **Akşam**, 29 Haziran 1933, s. 2.

¹¹⁶ Richard B. Morris, **Encyclopedia of American History**, New York and Evanston 1965, s.342.

¹¹⁷ Dixon Wecter, **The Age of Great Depression 1929-1941**, The Macmillan Company, New York 1948, s.68.

¹¹⁸ David Saville Muzzey, **A History of Our Country**, Ginn and Company, 1953, s.559.

¹¹⁹ Bilsay Kuruç, **Mustafa Kemal Döneminde Ekonomi Büyük Devletler ve Türkiye**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2012 s.114.

Aslında bu fikri Roosevelt eski bir arkadaşı sayesinde bulmuştu. Altın bollaşınca fiyatların yükseleceğini düşündü ve bunun için altının fiyatı yükseltti ve altın stokladı. Roosevelt, çözüm arayışı sırasında yakın dostu Henry Morgenthau'un üniversiteden hocası olan uygulamalı tarım iktisatçısı George Warren'dan esinlenmiş ve etkilenmişti. Warren tarımsal ürünlerin fiyat serilerini incelemiş, altın standardı dünyasında altın bollaşıp banka kredileri de buna bağlı olarak arttığı zamanlarda, ürünün bollaştığını ve ürün fiyatlarının yükseldiğini saptamıştı. Altın azaldığında, Warren'a göre bunun tersi oluyordu ürün fiyatları düşüyordu. Warren'a göre, altının azaldığı ortamda fiyatlar düşüyorsa ve altın miktarını arttırma şansı yoksa, altının fiyatını yükseltmek de aynı etkiyi yaratacaktı. Eldeki altın stokunun dolar cinsinden değeri yükselecek, bu da kredi sistemini pompalayacaktı. Öteki yönüyle bakıldığında 'dolar devalüe' olacaktı.¹²⁰

Bu tedbir hemen etkisini gösterdi ve sonuçları olumlu olmuştu. Roosevelt, altın standardından ayrılma kararını açıklayınca altının onsu 20 \$'dan 30 \$'ın üzerine fırladı. Finans piyasaları 19 Nisan kararına çok olumlu tepki verdiler, borsa hemen yükseldi. Altın standardının gardiyanları sayılan merkez bankacıları ise kararı hiç sevmедiler, ama altının yükselmesi ile banka sistemine para pompaladıkları zaman bunun derin depresyona iyimserlik gerektiren bir psikoloji yarattığını da gördüler.¹²¹

Roosevelt'in aldığı ekonomik önlemlerden biri de altın oranını düşürmektir. Altın oranını düşürerek fiyatları yükseltmeyi amaçlamıştı. Information gazetesinde, Herrat 'Roosevelt'in kendisine altının yabancı memleketlere akıp gitmesinin önüne geçmek ve fiyatları yükseltmek için altın oranını terk etmenin zorunlu hale geldiğini söylediğini' yazmıştı.¹²²

¹²⁰ A.g.e., s.114.

¹²¹ a.g.e., s.115.

¹²² 'Amerika tarafından altın oranı niçin terkedilmiş?', **Akşam**, 15 Mayıs 1933, s.5.

Tüm bankalar federal denetim altında tutuldu; kredilerini sağlam hale getirilebileceği düşünülen bankalara kredi kullanıldı ve geri ödeyemeyecek olan bankalar tasfiye edildi. Altın standardı terk edildi.¹²³

Financial Times gazetesinin 1 Aralık 1933 tarihli sayısında Birleşik Amerika Devletleri sefiri Robert W. Bingham Londra'daki Amerikalılar Cemiyetinin ziyafetinde konuşmasına yer vermişti. Bu konuşmada Washington hükümetinin buhranın önüne geçmek için sarf ettiği gayretleri anlatarak 'Britanya hükümetinin altın esasını terkinden iki sene sonra Birleşik Amerika hükümeti de altın esasını terk etmişti. Bunun sonucu İngiltere'de olumlu olmuştu. Amerika'da da tatbik edildiği zamana oranla elde edilen sonuçlar daha olumluydu' demişti.¹²⁴

Amerika altın esasını terk ederek İngiltere'nin ardından altın esasını terk eden ikinci devlet olmuştu. Akşam gazetesi altın esasının terk edilmesi ile ilgili "Amerika hükümeti hariç doların kıymetini altın ihracıyla teyit etmekten vazgeçmesini ve altın ihracatını yasaklaması üzerine doların uluslararası kıymeti düşmüştü. Şimdi Amerika hükümeti altın oranını resmen terkedildiğini anlatmak için bir kanun taslağı hazırlamıştı. Bu kanun kabul edildiği taktirde Amerika'da İngiltere gibi altın oranından kesin suretle vazgeçen devletler arasına girecektir"¹²⁵ yazmıştı.

30 Ocak 1934'de hükümete doların devalüasyonu üzerinde tam kontrol yetkisi veren ve enflasyon önlemlerine dayanmadan ürünlerin fiyatını arttırmak için Altın

¹²³ Charles A. Beard, Mary R. Beard, **A Basic History of The United States**, Philadelphia 1944. s.456,457.

¹²⁴ **Aydın Tarihi**, S.1., Ocak 1934, s.259.

¹²⁵ 'Cihan iktisadiyatı', **Akşam**, 2 Haziran 1933, s.7.

Rezervi Yasası tasarlandı.¹²⁶

Amerika ayan meclisi altın esasıyla ilgili yasa tasarısını kabul etti. Washington'dan bildirildiğine göre “Ayan meclisi umumi ve hususi mukavelelerde altın esasının kaldırılması hakkında hükümet tarafından verilip temsilciler meclisi tarafından kabul edilen projeyi 20 oya karşı 48 oyla kabul ve tasdik etmişti.”¹²⁷

Cumhurbaşkanı Roosevelt doların değerini düşürmek için yeni para rejimini tayin yasasını imzalaması üzerine federal hükümet Amerika'da külçe ve para halinde bulunan bütün altınlara sahip olmuştu.¹²⁸ 1 Şubat tarihli Milliyet gazetesindeki Amerika'da yeni para rejimi başlıklı haberde Roosevelt'in yeni para yasası sayesinde merkezi hükümet tüm altınların sahibi olmasına şöyle yer verilmişti: “Roosevelt'in yeni para rejimini tayin eden kanunu imzalaması üzerine federal hükümet Amerika'da külçe veya para halinde bulunan bütün altınların sahibi olmuştur.”¹²⁹

Ahmet Şükrü, Milliyet'te ki köşesinde Amerika'da ki yeni kurulan ekonomik düzeni, ekonominin iyileşmesi için atılan adımları şöyle görmüştü: “Cumhurbaşkanı Roosevelt, yeni bir iktisat düzeninin kurulmakta olduğunu söylüyor. Amerika'da büyük bir inkılap oluyor. Cumhurbaşkanı Roosevelt'in iktisadi kalkınma şeklinde başlayan hareketi Amerika'da yeni bir devlet kurma şeklinde bitecektir. Roosevelt'in geçen martta Amerika'nın kaderini ele aldıktan sonra giriştiği teşebbüs memleketi iktisadi buhrandan kurtarmak ve eski refahına kavuşturmaktan ibaretti. Hoover beceriksizliği ile Amerika'yı iktisadi felakete sürüklemişti. Roosevelt'te zekâsı ile iktisadi kalkınmaya

¹²⁶ Richard B. Morris, **Encyclopedia of American History**, New York and Evanston 1965, s.347.

¹²⁷ ‘Altın esası’, **Akşam**, 11 Haziran 1933, s. 4.

¹²⁸ **Ayın Tarihi**, S.2., Şubat 1934, s.326.

¹²⁹ ‘Amerika'da yeni para rejimi’, **Milliyet**, 1 Şubat 1934, s. 2.

doğru götürecekti. Herkesin gözünde iktisadi kalkınma eski refah döneminin geri gelmesinden başka bir şey değildi. Ancak bütün gayretlere rağmen Amerika'nın iktisadi kalkınması sağlanamadı. Doların değeri düştü. Fakat eşya fiyatları yükselmedi. Bir kısım işçilere iş bulundu. Fakat işsizlik o kadar fazlaydı ki bu yeterli olmadı. Sonra sanayi için o kadar ağır pahaya mal oldu ki bu yüke dayanamayan küçük işletmelerin bazıları yıkıldı. Küçük işletmeler az mesai saati ve fazla ücret gibi kalkınma tedbirlerinin büyük e kuvvetli sanayi girişimlerine yardım ettiğini ama kendileri için yıkım olduğunu söylediler. Roosevelt'in kalkınma hareketi kurma hareketi şeklini aldı. Bunun içindir ki Cumhurbaşkanının prestiji artmıştır. Dün iktisadi buhrana çare arayan bir devlet adamı idi. Bugün yeni düzen kurmaya çalışan bir peygamber oldu. Devlet idaresinde matbuatın büyük rolünü Roosevelt kadar iyi anlayan ve onu kullanmasını bilen devlet adamı görülmemiştir. Cumhurbaşkanı doğrudan doğruya millet ile temasını korumaktadır. Bu nedenledir ki Roosevelt kadar Amerikalıların kalplerini kazanan bir cumhurbaşkanı olmadığı söylenebilir. Roosevelt için ziraat ile sanayi arasında bir denge oluşturmak 'Yeni Anlaşma'nın en önemli hedefidir. Sonra servetin daha adil bir şekilde dağılımını sağlayacak önlemlerden bahsediliyor ki sosyalizmin bu eski ilkesini Kabul ettirmek yolunda Roosevelt'in ne yapacağını görmek ilginç olacaktır. Amerika'nın büyük bir inkılap içinde olduğu gerçektir. Ancak devlet şekli, iktisat nizamı ne olursa olsun Amerika'nın demokrasiden ayrılması beklenemez.”¹³⁰

Amerika Birleşik Devletleri, bir yandan işsizlik sorunuyla uğraşırken bir yandan da dolar değer kaybetmekteydi. Akşam gazetesinde 'Dolar Düşüyor', başlıklı haberde “Altın fiyatı da bir miktar düştü. Amerika parası çok kararsızdı dolar dün çok değer kaybetmişken bugün bir miktar yükselmişti” diye yazılmıştı.¹³¹

¹³⁰ Ahmet Şükrü, 'Amerika'nın yeni kuruluşu', **Milliyet**, 6 Şubat 1934, s.

¹³¹ 'Dolar Düşüyor', **Akşam**, 23 Eylül 1933, s. 5.

Yeni Anlaşma'nın en şüpheli parasal denemesi, erken toparlanmanın balayının azalması dan sonra 1933 sonbaharında geldi. Dış ticarette hafif bir iyileşme izledi, ancak baştaki görünür etki, altın için ödenen daha yüksek fiyatlar derhal altınları azaltmaya başladığında, birçok ülkeden on dört milyar doların üzerine çıkmaya başladı. 25 Ekim 1933'ten Ocak 1934'e kadar olan bu altın alım planı, yerel emtia fiyat seviyesini yükseltmek için kayda değer bir başarısızlık gösterirken, günden güne vermiş olduğu varyasyonlar güven ve istikrarı huzursuz etti.¹³²

Roosevelt'in uyguladığı para siyaseti çiftçileri memnun etmemişti. Çiftçiler Roosevelt'in uyguladığı para siyasetinden memnun olmadıklarını belirtmişlerdi. Akşam gazetesindeki bir haberde de yazıldığı gibi Amerika'nın ticaret ve mali durumunun ciddi endişeleri düşürdüğü gibi ellerindeki eşyanın kıymetinin artmamasından ve borçlarının ağırlığından bunalmış olan çiftçiler bu politikadan memnun kalmamışlardı.¹³³

Roosevelt, para politikasına yöneltilen eleştirilere rağmen kendi para politikasında ısrar etmişti. “Amerika Hükümeti'nin eleştirilere kulak vermeyerek para tecrübesinde devam etmeye karar vermiş olduğunu teyit etmektedir. Bununla beraber daha birkaç gün önce Federal Rezerv Bürosu'nun İstişari Komitesi bu Siyaseti kayıtsız şartsız mahkûm ediyor ve biran evvel altın esasına dönülmesini istiyordu.”¹³⁴

9 Ocak 1934 tarihli Milliyette ki habere göre hiçbir şey yapmadan vaziyetin kendi kendine düzelmesini beklemektense bir hareket, faaliyet göstermek ve uğraşmak prensibiyle hareket eden Roosevelt'in krizi yenmek için adeta seferberlik ilan eder

¹³² Dixon Wecter, **The Age of Great Depression 1929-1941**, The Macmillan Company, New York 1948, s.68,69.

¹³³ ‘Çiftçilerin isyanı, Amerika Hükümeti'nin yeni para siyaseti’ **Akşam**, 10 Kasım 1933, s. 7.

¹³⁴ ‘Amerika maliyesi’, **Akşam**, 30 Kasım 1933, s. 5.

mahiyetteki faaliyeti Londra iktisat konferansı sıralarında başlamıştı. Dünya iktisat konferansında, bu konferansın en başlıca amaçlarından biri olan stabilizasyon meselesini yenilgiye uğratan Roosevelt'in yeni siyasetiydi. Roosevelt'in bu yeni siyaseti NRA diye tanılan yeni programın en önemli unsuru şüphesiz ki paranın kıymetten düşürülmesi teşkil etmekteydi.¹³⁵

Roosevelt'in para politikası bazı itirazlar olmasına rağmen meclis tarafından onaylandı. Meclis, Roosevelt'in para politikası ile ilgili yasa teklifini de onaylayarak Roosevelt'e güvendiğini gösterdi. Meclis Cumhurbaşkanı Roosevelt'in para meselesi hakkında bugüne kadar aldığı kararların hepsini onaylamıştı. Aynı zamanda meclis Roosevelt'in teklif ettiği yasa tasarısını da kabul etmişti. Bu yasa Roosevelt'e dolar kıymetini yeniden düşürmemesi ve kambiyo fiyatlarının istikrar ettirilmesine özel olarak 2 milyar dolarlık bir karşılık oluşturulması için yetki vermektedir.¹³⁶

20 Martta Roosevelt Ekonomi Yasasını çıkardı. Bu yasaya göre “bütçenin normal giderleri memur maaşlarında, özürlü ve emekli maaşlarından kesintiyle ve devlet kurumlarının yeniden düzenlenmesi ile dengelenmesi tasarlandı.”¹³⁷

Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Franklin D. Roosevelt'tin Türkiye Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'e 16 Mayıs 1933 yazdığı mektupta şöyle demişti: “Cihan iktisat konferansı yakında toplanacaktır ve neticesine de süratle varması lazımdır. Dünya uzun uzadıya teemmülata intizar edemez. Konferans mevcut kargaşalık yerine paraların stabilizasyonu, dünya ticaretinin tanzimi ve beynelmilel teşebbüslerle fiyatların yükseltilmesi yoluyla intizam tesis etmelidir. Kısaca konferans iktisadi

¹³⁵ **Ayın Tarihi**, 2 Şubat 1934 s.341.

¹³⁶ ‘Amerika’da para meselesi, Kanun Kabul edildi’ **Milliyet**, 22 Ocak 1934, s. 2.

¹³⁷ Richard B. Morris, **Encyclopedia of American History**, New York and Evanston 1965, s.342.

iyileşme tarikindeki münferit milli programları makul ve iyi düşünülmüş beynelmilel teşebbüslerle itmam ve ikmal etmelidir.’’¹³⁸

Roosevelt, buhranın nedenlerinden biri olarak dolaylıda olsa altın standardını da görüyordu. Dolar altın standardına bağlı olduğunda değerini istediği gibi belirleyemeyeceğini bilen Roosevelt altın standardını terk ederek doların değeri üzerinde tam kontrol sağlamayı amaçlamıştı. Yeni Anlaşma yönetimi doların değerini düşürerek üreticinin eline fazla para geçmesini sağlayarak ekonomik buhranı aşmayı hedeflemişti.

2.6. Yeni Anlaşma Kapsamında Çıkarılan Yasalar

Roosevelt, göreve başlar başlamaz işe atıldı ve açıkçası kendini buna mecbur da hissediyordu. Göreve gelir gelmez ilk yüz günde önemli adımlar atmaktan çekinmedi ve birçok alanda değişim başladı.

Yüksek etik konusundaki ateşli iddiasının ötesinde, Roosevelt, ilk anlarında başkan olarak “Bu millet şimdi eylem ister. En büyük birincil görevimiz insanları işe koymak.” dedi ve doğrudan iş yaratmaya, tarım fiyatlarını artırmaya, kentsel ve kırsal ev sahiplerine yardım etmeye, kamu hizmetlerinin ve finansal menkul kıymet endüstrilerinin kapsamlı düzenlemesine ve mali muhafazakarlara bir jestle, yeterli ama sağlam bir para birimi ve gelir dengesini aşmasına söz verdi. ‘Öncü Amerikan ruhunun’ yeniden canlanmasını istedi ve ABD'yi ‘iyi komşu’ uluslararası politikasına yöneltti.¹³⁹

¹³⁸ Bilal N. Şimşir, **Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları Cilt 1**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1993, s.219.

¹³⁹ Conrad Black, **Franklin Delano Roosevelt Champion of Freedom**, Public Affairs, New York 2003, s.272.

Yeni Anlaşma kapsamında çıkarılan yasalara baktığımızda ilk yüz gün çok önemlidir. Bu ilk dönemde birçok önemli ve kapsamlı yasa çıkarıldı. Bu yasalar bankacılıktan işsizliğe, tarımdan sosyal sigortaya kadar kapsamlıydı. 9 Mart günü Roosevelt Yeni Anlaşmayı tanıttı ve Yeni Anlaşma göreve başlamış oldu. 9 Mart günü 73. Kongre özel bir oturumla toplandı. Başkan tarafından bankacılık krizi olarak adlandırıldı fakat Roosevelt Kongre'nin işsizlik ve tarımda rahatlama konularını da ele almasına karar verdi. Daha sonra ilk Yüz Gün olarak bilinecek bu oturum bittiğinde görüşmeler bankacılık, endüstri, tarım, işçiler ve işsizlikteki rahatlama etki edecek kapsamlı yasalara karar verildi. Rahatlama ve iyileşme Yeni Anlaşmanın ilk amacıydı.¹⁴⁰

Bu ilk yüz gün, planların dönemi olmaktan çok deneme yanılmaya dayalı bir deney dönemi idi. İyileştirme için tutarlı bir makroekonomik bütçe veya parasal strateji yoktu, daha çok Roosevelt'in hangisinin en yararlı şekilde gerçekleştirildiğini gözlemlemek için bir dizi rekabetçi önlem yayınladığı bir laboratuvar vardı. Ayrıca onlarla birlikte bazı kalıcı reformlar yapmıştı. Bu İlk Yüz Gün genellikle İlk Yeni Anlaşma olarak kabul edilir ve birçok gelişmeye rağmen Yeni Anlaşma ülkeyi cesaretlendirdi ve mükemmel bir başlangıç yaptı.¹⁴¹

Yeni yönetimin acil yönelmesi gereken konular vardı ve vakit kaybetmeden işe koyuldular. Yeni Anlaşma yönetimi işsizliğe ve yoksulluğa karşı bir atılımla işe başladılar. Bir dizi önlemle Roosevelt yönetimi işsizlik, yoksulluk ve sefalet sorunlarına daha doğrudan saldırdı. Milyarlarca dolar, aç ve evsizlerin derhal rahatlama için, ve doğrudan federal kurumlar aracılığıyla, eyalet ve yerel yönetimlerle iş birliği içinde

¹⁴⁰ Richard B. Morris, **Encyclopedia of American History**, New York and Evanston 1965, s.341,342.

¹⁴¹ Conrad Black, **Franklin Delano Roosevelt Champion of Freedom**, Public Affairs, New York 2003, s.289.

harcanması için tahsis edildi. Daha sonra, İş İlerleme İdaresi ve diğer federal kurumlar altında kurulan çok sayıda projede çok sayıda beyaz yakalı sınıf dahil olmak üzere milyonlarca işsiz için iş sağlandı.¹⁴²

Alınan önlemler kısa sürede sonuç vermeye başladı. Depresyondaki ilerleme açıktı. Yeni Anlaşma politikacılarının sözü sadece ikinci el malzemelerle bir yama işi yapmak değildi. Sosyal adaletin yeni materyallerini kullanarak, eski temellerin üzerine gelecek kuşakları daha iyi kullanmak için daha kalıcı bir yapı kurmayı taahhüt ediyordu.¹⁴³

Buhrana müdahale edebilmek ve önüne geçebilmek için bazı adımların atılması değişiklikler yenilikler yapılması gerekmektedir. Yeni Anlaşma yönetimi bunun bilinciyle yasalar çıkardı, projeler hazırladı ve devlet destekli girişimlerde bulundular. Vakit kaybetmeden işe girişen yeni hükümetin attığı bazı adımlar, çıkardığı yasalar tepki çekse muhalefete uğrasa da genel olarak başarı sağlamıştı.

2.6.1. Çiftçiyi Korumaya Yönelik Yasalar

Yeni Anlaşmanın öncelikli konularından biri çiftçilerdi. Çiftlik ürünlerinin fiyatları buhran nedeniyle çok düşmüştü. Çiftçiler borçlarını ödeyemedikçe borçları daha da artmış ve çiftliklerini kaybetme noktasına gelmişlerdi hatta kaybediyorlardı. Bu durum üretimin azalmasına neden olmaktaydı. Çiftçilerin bu durumu ekonomiyi de kötü etkiliyordu. Roosevelt, ekonominin toplanması için çiftçilerin durumunun iyileştirilmesi

¹⁴² Charles A. Beard, Mary R. Beard, **Basic History Of The United States**, Garden City Books, Garden City, New York 1952, s.459.

¹⁴³ Ed. Clarke A. Chambers, **The New Deal at Home and Abroad, 1929-1945**, The Free Press, New York, s.71.

gerektiğini düşünüyordu. Bu nedenle hızlıca işe girişti, yeni yasalar ve projeler geliştirdi.

2.6.1.1. Tarım Uyum Yasası (12 Mayıs 1933)

Roosevelt ve Yeni Anlaşma idaresi çiftçileri de işçiler gibi buhrandan kurtarılması gereken temel taşlardan olarak görüyordu. Çiftçiler, borçlar altında ezilmişti. Ayrıca arazileri ipotek altındaydı ve üretim yapamıyorlardı. Roosevelt, bu sorunla da acilen ilgilenmesi gerektiğini düşündü. Yeni Anlaşma kapsamında çiftçileri bu yükten kurtarmak ve rahatlamalarını sağlamak için AAA olarak bilinen Tarım Uyum Yasası (Agricultural Adjustment Act) çıkarıldı. Bu yasayla çiftçilerin üzerindeki yük alınmış oldu ve devlet desteği de sağlandı.

AAA, Franklin Roosevelt'in Yeni Anlaşmasının ilk yüz gününde yürürlüğe giren yeni politikalardan biriydi. Düşük fiyatlar ve tarım ürünlerindeki sürekli yurtiçi fazlalıklar nedeniyle finansal olarak mücadele eden çiftçilere gelir dağılımını teşvik etti.¹⁴⁴

Çiftçilere iflas tehlikesiyle veya evlerini, çiftliklerini kaybetme kaygılarıyla ilgili rahatlamalarını sağlamak için federal kredi verme ve yardım sağlama politikası genişletildi ve daha etkili hale getirildi. Çiftlik kredisi bankaları yeniden düzenlendi ve diğer kredi kuruluşları tarafından desteklendi.¹⁴⁵

12 Mayıs da Tarım Uyum Yasası çıkarıldı. Bu yasayla çiftçilerin sorunlarına

¹⁴⁴ Briggs Depewa, Price V. Fishbackb, Paul W. Rhodex, “New deal or no deal in the Cotton South: The effect of the AAA on the agricultural labor structure”, **Explorations in Economic History**, S. 50, (2013), s. 466.

¹⁴⁵ Charles A. Beard, Mary R. Beard, **A Basic History of The United States**, Philadelphia 1944, s.457.

özüm bulma ve ekonomik olarak rahatlamalarını sağlama amaçlandı. ‘‘Tarım üreticilerinin satın alma gücünü iyileştirmek için tasarlandı. Bu yasanın amacı temel malların fazlalık ürünlerinin üretimini azaltarak tasfiye etmek ve temel ürünleri sıralamak için parite fiyatı saptamaktı. Bu yasayla AAA kuruldu. Ayrıca yasa Federal Tarım Bankalarının acentaları yoluyla tarım kredilerinin yeniden finanse edilmelerini sağlayarak kredi durumlarını rahatlatı.’’¹⁴⁶

Acil yardım paketleri arasında Tarımı Düzenleme Yasası da vardı. Bu yasayla tarım üretimine ve çiftçilere yardım amaçlanmıştı. ‘‘100 gün paketi içinde 12 Mayıs 1933’te, AAA ve 16 Haziran’da FCA tarıma ilk yardımı getirdi. Bu ilk yardımdı, ama gelecek yıllarda Amerika’da benimsenecek tarım politikasının da başlangıcı olacaktı. Yöntem, tıpkı sanayi için olduğu gibi tarımda da fiyatları yükseltmekti. Yüksek alım fiyatı ve satın alma garantisi yeni bir politikanın başlangıcıydı. Üretici bunu anladı. Mısır’da, buğdayda, tütünde, pamukta, pirinçte geliştirilen bu uygulama ile sınırlanan üretimde fiyatlar yükselmeye ve az üreten çiftçinin de cebine para girmeye başladı.’’¹⁴⁷

AAA daha yüksek çiftlik fiyatları yaratmış ve kırsal alanlardaki ipotek hacizleri büyük ölçüde azaltılmıştı. Ancak, tarımsal emtia fiyatlarındaki ve borsadaki temmuzun sonunda yaşanan çatlaktan sonra, Amerika çiftçileri Milo Reno ve Farmers Holiday Association hayata geri döndü, birçoğu ürettiklerini üretim maliyetinin altında satmaya başladı.¹⁴⁸

¹⁴⁶ Richard B. Morris, **Encyclopedia of American History**, New York and Evanston 1965, s.343.

¹⁴⁷ Bilsay Kuruç, **Mustafa Kemal Döneminde Ekonomi Büyük Devletler ve Türkiye**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2012, s.148,149.

¹⁴⁸ Conrad Black, **Franklin Delano Roosevelt Champion of Freedom**, Public Affairs, New York 2003, s.308.

Roosevelt öncelikle başka konular ile ilgilenmiş olabilir, ama tarımsal rahatlama talebi en acil olanıydı. Arthur Schlesinger, Jr., Ekim'de siyasi havayı özetledi: Zaten hoşnutsuzluk çiftlik bölgelerinde alevlendi. Mart ayının ortalarında, Genel Sekreteri Milo Reno ile konuşan Farmers Holiday Association, Kongre'nin 3 Mayıs'a kadar taleplerini kabul etmemesi halinde bir çiftlik greviyle tehdit etti. Çiftlik ürünleri, ipotek indirimi ve hepsinden önemlisi enflasyon için garantili bir üretim maliyeti istediler. Çiftçiler önceki sonbaharda olduğu gibi işleri kendi ellerine almaya başladı. Tahliye satışlarını durdurdular, haciz işlerini kınadılar, bankaların ve sigorta şirketlerinin temsilcilerini korkuttular.¹⁴⁹

Kongre, çiftçilerin satın alma gücünü arttırmak amacıyla, biri, kırıcı borç yükünü hafifletmek için, diğeri ise mahsul kontrolünü üstlenecek federal sübvansiyonlar aracılığıyla teşvik etmek için tasarlanan iki grubu yürürlüğe koymaya başladı. Bu amaçla, 1933 ve 1934'teki mevzuat federal arazi bankalarını ve diğer belirlenmiş organları tarımsal ipotekleri önemli ölçüde daha düşük faiz oranlarıyla yeniden finanse etmeye ve ayrıca mevcut operasyonlar için ve halihazırda kapatılmış olan mülkleri geri almak için para avansına izin verdi.¹⁵⁰

Roosevelt'in öncelik verdiği iki temel önlem, tarımın rahatlatılması ve sanayinin toparlanması için alınan önlemlerdi. Her ikisi de bu alanlarda hükümetin muazzam kontrolüyle damgalandı. 12 Mayıs'ta Cumhurbaşkanı tarafından Tarım Uyum Yasası imzalandı. Onun itiraf ettiği amaç, tarım ürünlerinin fiyatlarını Birinci Dünya Savaşı'ndan önceki beş yıllık dönemdeki gibi memnun oldukları seviyeye yükseltmekti. İndirimli fiyatların başlıca nedeni, pazar bulamayan tarımsal ürünlerin büyük fazlası

¹⁴⁹ Alfred B. Rollins, **Franklin D. Roosevelt and The Age Of Action**, New York 1960, s.108109.

¹⁵⁰ Arthur Meier Schlesinger, **Political and Social Growth of the American People 1865-1940**, The Macmillan Company, New York 1941, s.541.

olduğu için, buğday, mısır, pamuk, domuz, tütün ve süt gibi bir dizi ürünün üretimini sınırlayan fazlalığı azaltmaktı.¹⁵¹

Cumhurbaşkanı, tarım fiyatlarının artırılması ve koruma projelerinde doğrudan istihdam için yerel tahsis planını önceliğe aldı. Yeni Tarım Uyum Yasası'nın özü, kabul edilen kotaları gözlemleyen çiftçilere tazminat olarak adlandırılan, ödenekleri ödenmiş olarak, merkezi olmayan bir temelde dönüm ve domuz üretiminde gönüllü indirimler elde etmektir.¹⁵²

AAA, çiftçinin gerçek gelirini 1932 ve 1935 arasında üçte bir oranında artırmak için hammadde üretimini azalttı. Ancak AAA, çiftlik hizmeti mesleklerindeki işçilere, küçük çiftçilere, kamyon ve meyve çiftçilerine ve ortak çalışanlara fayda sağlamak için fazla bir şey yapamadı. Ayrıca, katılımcı çiftçilerin ekinleri, ekim alanındaki kesimin etkisini geçersiz kılmak için tehdit edecek şekilde, gübreleme ve yetiştirme eğilimi vardı. Çiftçiye 1909-1914 arasındaki temel dönemde sahip olduğu kadar satın alma gücü verme çabası paritenin asıl amacı idi. Daha sonraki yasalar hükümlerinde önemli ölçüde değişiklik gösterdi, ancak çiftçiye temel bir dönemde sahip olduğu satın alma gücünün öngörülen bir yüzdesini vermeyi amaçladılar. Temel dönem birbirini takip eden yasalarda farklı tanımlanmıştı.¹⁵³

1933 tarihli Tarım Uyum Yasası ve sonrasında yapılan değişiklikler ile Kongre, doğrudan üretim ile çiftlik üretiminin kısaltılmasını sağlamıştı. İç pazarın genişlemesini sağlamak yerine, önde gelen tarımsal hammaddeleri yetiştiren çiftçilerin örgütlenmesi,

¹⁵¹ David Saville Muzzey, **A History of Our Country**, Ginn and Company, 1953, s.559.

¹⁵² Conrad Black, **Franklin Delano Roosevelt Champion of Freedom**, Public Affairs, New York 2003, s.279.

¹⁵³ Leland D. Baldwin, Robert Kelley, **The Stream of American History**, American Book Company, New York 1965, s.647.

ürettikleri miktarı azaltmaları ve bu indirimler için tazminatlarını, ilgili dönümlerine oranla ürettikleri para miktarları ile telafi etmeleri için planlar yaptı.¹⁵⁴

Tarım Uyum Yasası acil olarak belirtilmesine rağmen, kademeli olarak ve üreticilerin yanı sıra tüketicilerin de düşünülmesini önerdi. Parite ödemelerine ek olarak, dönüm azaltma ve pazarlama anlaşmaları için Başkan'a ABD'de üç milyar dolara kadar tahvil ihraç etmesini ve devlet tahvili ödemelerini not etmesini ve göreceli altın ve gümüş fiyatlarını koymasını sağladı. Acil durum finansman için geniş yetkiler sağlamıştı.¹⁵⁵

12 Mayıs'ta çiftlik grevinin üstesinden gelmek için Tarım Uyum Yasası kabul edildi. Yasa çiftçiye istediği fiyat desteklerini ve daha fazlasını verdi. 16 Haziran tarihli ek Çiftlik Kredi Yasası, çiftçiye şerifi ve ipotek şirketini kapısından uzak tutacağına söz verdi. On sekiz ay içinde, Henry Morgenthau, Jr. ve devlet başkan yardımcısı William Myers'ın Cornell başkanlığındaki hükümet çiftlik kredisi kurumlarının birleşmesi olan Çiftlik Kredi Yasası, tüm çiftlik ipoteklerinin beşte birini yeniden finanse edecekti. Yarım asırdan fazla ajitasyondan sonra, çiftçi kendi başına gelmişti.¹⁵⁶

Çiftçilere destek olmak ve onların elini rahatlatmak için AAA yasası çıkarılmıştı. Bununla çiftçinin alım gücünün yükselmesi hedeflenmişti. “Tarım Bakanlığı, planlama grubunun en etkin olduğu hükümet kesimiydi. Getirilen tarım uyum yasası tarım kesiminde üretim miktarının ve fiyatının düzenlenmesinde devlette çok aktif roller veriyordu ve tarım kesimindeki satın alma gücünü buhran öncesindeki seviyeye

¹⁵⁴ Charles A. Beard, Mary R. Beard, **A Basic History of The United States**, Philadelphia 1944, s.457.

¹⁵⁵ Alfred B. Rollins, **Franklin D. Roosevelt and The Age Of Action**, New York 1960, s.110,111.

¹⁵⁶ William E. Leuchtenburg, **Franklin d. Roosevelt and The New Deal 1932-1940**, New York, s.23.

çıkarmayı amaçlıyordu. Bu yasa da 1936 yılında anayasaya aykırı bulunduysa da o dönemde etkin hale gelen doğal kaynakları koruma akımına dayanarak hükümet bu gücünü başka bir yasal çerçeve içinde koruma olanağı buldu.”¹⁵⁷

Ancak AAA, kiracıları, küçük çiftçileri, tarım işçisini görmezden geldi. 1938’in sonlarına doğru, yılda 600 doların altında geliri olan bir buçuk milyondan fazla çiftlik ailesi vardı. Üç milyon kiracı ailesi ve yüz binlerce göçmen vardı. Ekonomik merdivenin dibinde duran ve kırsal gecekondu bölgelerinde yaşayanların çoğu AAA’dan etkilenmedi.¹⁵⁸

12 Mayıs da Tarım Uyum Yasası, Tarım Bakanlığı ile birlikte Tarım Uyum İdaresinin kurulmasına izin vermişti ve iyi işler başarmıştı.¹⁵⁹

Tarım işlerini düzenlemek için kurulmuş olan AAA 6 Ocak 1936 da Yüksek Mahkeme tarafından iptal edildi.¹⁶⁰

7 Ocak 1936 tarihli Manchester Guardian dan alınan ‘AAA’nın sonu’ başlıklı haberde “Yüksek Mahkeme, Cumhurbaşkanı Roosevelt’e aman vermemeye azmetti. Üçe karşı altı oy ile verdiği bir karar ile siyasi bakımdan Cumhurbaşkanının aldığı tedbirler içinde en mühimi olan AAA’yı iptal etti” demişti.¹⁶¹

¹⁵⁷ İlhan Tekeli, Selim İlkin, **Türkiye Belgesel İktisat Tarihi Serisi No:2 1929 Buhranında Türkiye’nin iktisadi Politika Arayışları**, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara 1977, s.20.

¹⁵⁸ Alfred B. Rollins, **Franklin D. Roosevelt and The Age Of Action**, New York 1960, s.113,114.

¹⁵⁹ Irving S., Nell M. Kull, **A Short Chronology of American History 1492-1950**, Rutgers University Press New Brunswick, N.J. 1952, s.253.

¹⁶⁰ Bilsay Kuruç, **Mustafa Kemal Döneminde Ekonomi Büyük Devletler ve Türkiye**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2012. s.354.

¹⁶¹ **Aydın Tarihi**, S. 26., Şubat 1936 s.337.

Yapılan ıslahatlar her zaman farklı nedenlerin de etkisiyle kalıcı olamadı. Bazıları yok olup giderken bazı ıslahatlar yeni isimler ve kurumlarla devam etti. “Ziraatin her sahasında geniş ve kapsamlı ıslahatlar yapıldı. 1933’de Parlamentodan çıkan Tarımı Uyum Yasası, üç sene sonra Anayasa hükümlerine muhalif olarak hazırlanmış olması nedeniyle Yüksek Mahkeme tarafından iptal edildi. Parlamento bunun üzerine ziraata yardım konusunda daha geniş kapsamlı bir kanun çıkardı.”¹⁶²

Tarım sektörüne verilen önemle bu alanda yapılması gerekenler ve varılması gereken hedefler önceden belirlendi. Bu hedeflere ulaşmak için önemli adımlar atıldı. “Tarımda ulaşılabilecek hedefler, eşya fiyatlarını savaştan önceki seviyesine yükseltmek, fiyatları düşüren aşırı üretimi ortadan kaldırarak toprak ürünlerini azaltmak, toprağın verimliliğini korumayı teşvik etmek, çiftçilere kolay kredi sağlamak, kiracı çiftçileri ve yetersiz topraklarda çalışan köylüleri korumak tarım ürünleri için içte ve dışta yeni pazarlar bulmak noktasında toplanıyordu. Bütün bu amaçlara büyük ölçüde ulaşıldı. 1933’te hükümetin çiftçilere yaptığı para yardımı karşılığında bazı sanayi hammaddelerinin üretiminin azaltılması amacını güden bir AAA kabul edildi. Bu yasa üç yıl sonra Yüksek Mahkeme tarafından kaldırıldı. Bunun üzerine Kongre daha mükemmel ikinci bir çiftçiye yardım yasası çıkardı. Bu yasaya göre hükümet, topraklarının bir bölümünü ‘toprağı koruyan’ bitkilere veren çiftçilere para yardımıyla bulunacaktı. Bunun sonucunda, sanayide kullanılan bitki üretiminde azalma, yeni pazarların açılması ve toprak ürünleri fiyatlarında yükselme sağladı. Çiftçilerin geliri 1939’a doğru, 1932’ye oranla iki katından fazla arttı.”¹⁶³

AAA’nın amacı tarım ürünleri fiyatlarını yükselterek çiftçinin eline para geçmesi yoluyla ekonomiyi canlandırmaktı. Aşırı üretimi düşürmek, çiftçiye kredi sağlamak ve

¹⁶² **Amerika Tarihinin Anahatları**, Erkmen Matbaası, İstanbul 1951, s.147.

¹⁶³ Allan Nevins, Henry Steele Commager, **ABD Tarihi**, Ankara 2005, s.396.

yeni pazarlar bulmak da AAA'nın görevleri arasındaydı. AAA Yüksek Mahkeme kararıyla kaldırılınca bu planlar başka yasalarla gerçekleştirilmeye çalışıldı.

2.6.1.2. Çiftlik Kredi Yasası (16 Haziran 1933)

Çiftçilerin çiftlikleri çoğunlukla ipotek altındaydı. Çiftçilerin mallarını kurtarabilmesi ve üretime başlayabilmesi için rahatlamaya ihtiyaçları vardı. Bu rahatlama Çiftlik Kredi Yasası (Farm Credit Act) (FCA) ile sağlanmaya çalışıldı. Devlet desteği de çiftçilere bir güvence olarak verildi.

Sosyal alanda yapılan projelerden olan çiftçiye yardım projeleri Yeni Anlaşmanın el attığı konulardan biriydi. Roosevelt, tarıma ve çiftçilere büyük önem vermişti. Ziraat alanında iyileştirme bir taraftan malların fiyatlarını I. Dünya Savaşından önceki seviyeye yükseltmeyi amaç edinirken diğer taraftan da zirai üretimi zararlı bir ürün bolluğunu önleyebilecek şekilde önlemler alma yoluna gitmişti. Çiftçiler teşvik edilmiş, kolay kredi sağlanmış, toprağını kiralayan çiftçiye toprağa sahip olma imkanları sağlamıştı. Sanayi gelişmeleri karşısında ziraat himaye edilmişti.¹⁶⁴

Çiftçilerin acil sorunlarını çözmek ve rahatlamalarını sağlamak için krediler sağlandı. Çiftlik Kredi Yasası çiftçileri rahatlatmak acil sorunlarını çözmek için atılan adımlardan biriydi. Çiftçiler zor durumdaydı ve Yeni Anlaşma yönetimi bunun bilincinde olarak adımlar attı. 16 Haziran da çıkarılan Çiftlik Kredi Yasası da çiftçiye rahatlatmak için çıkarılmıştı. “Kısa ve orta vadeli tarım üretim ve pazarlama kredilerini hafifletmek için tasarlandı. Tarım kredileri uzun vadeli ve düşük faizli olarak yeniden finanse edildi. Ayrıca Tarım Kredileri ile ilgilenen FCA olarak bilinen ‘Çiftlik Kredi

¹⁶⁴ **Roosevelt Kimdir? New Deal Nedir?**, Tasvir Neşriyatı, İstanbul, s.41.

Yönetimi' (Farm Credit Administration) kuruldu.'',¹⁶⁵

Çiftçilere uzun vadeli krediler vermek için kurulan 'Federal Land' bankaları vaziyetin çok ümit verici olduğunu çiftçilerden çok az bir kısmının borçlarını ödeyemeyeceğini ilan etmişti.¹⁶⁶

Çiftçilerin durumunu iyileştirmek için yapılan reformlardan biri de kredilerin vadesini uzatmaktı. Temsilciler meclisi çiftçilere verilecek ve çiftçilerin ipoteklerini yenilemek için 2 milyar dolarlık bono ihracına müsaade eden yasa tasarısını kabul etmişti.¹⁶⁷

Çiftçiler topraklarını ipotekle kaybetmiş durumda ya da kaybetme tehlikesiyle karşı karşıyaydı. Bu yasanın amacı da çiftçileri bu borç batağından arazilerini ipotekten kurtarmak üretimi canlandırmaktı. Çiftçileri ağır borç yükünden kurtarmak, rahatlamalarını sağlamak için kredi sağlandı. "Tarımdaki ilkyardımın kredi ayağı için kurulan, Tarım Kredi Yönetimi ise çiftçilerin ağır ipotek borcu altındaki topraklarını kurtarmayı amaçladı. Çiftçilerin en az yarısı %12'ye varan faizlerle ipotekli topraklarını kaybetmiş ya da kaybetmek üzereydi. Buda onlara kredi açan yüzlerce taşra Bankasının iflasına yol açıyordu. FCA 1933 Mayısından 1937 Eylül'e kadar çiftçilere düşük faizle 2 milyar \$'ın üzerinde yeni kredi açtı. İpotek borçlarının yükünü hafifletti, topraklarını kurtardı. 1937 sonunda kalan ipoteklerin de yarısını devraldı. Amerikan çiftçileri 1930'ların sonlarında yeni bir başlangıç noktasına geldiler.'',¹⁶⁸

¹⁶⁵ Richard B. Morris, **Encyclopedia of American History**, New York and Evanston 1965, s.344.

¹⁶⁶ **Ayin Tarihi**, S.8., Ağustos 1934, s.437.

¹⁶⁷ **Ayin Tarihi**, S.2., Şubat 1934, s.323.

¹⁶⁸ Bilsay Kuruç, **Mustafa Kemal Döneminde Ekonomi Büyük Devletler ve Türkiye**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2012, s.149.

İktisadi buhrandan en çok etkilenen gruplardan biri de çiftçiler olmuştı. Amerikan çiftçisinin başlıca üretim ve gelir kalemlerinden biri de pamuktu. Hemen hemen her şey gibi pamuk fiyatları da çok düşmüştü. Pamuk yetiştiren çiftçiler pamuk fiyatlarının düşük olmasından dolayı Roosevelt'ten yardım istemişlerdi. “Roosevelt pamuk yetiştirenlerin temsilcilerini kabul etmişti. Bunlar fiyatları yükseltmek ve üretimi denetlemek için en iyi çare olarak pamuk mahsulünün yarısının hükümet tarafından satın alınmasını tavsiye etmişlerdi Roosevelt'in kredi muamelelerinin genişlemesini kolaylaştırmaya çalıştığı ve o vakte kadar enflasyon meselesini dikkate almayıp bir tarafa bırakacağı da söyleniyordu.”¹⁶⁹

Ayrıca çiftçiye korumak için Pamuk Kontrol Yasası ve Tütün Kontrol Yasası çıkarılarak üretime zorunlu kota sistemi getirildi.¹⁷⁰

Roosevelt, buhrandan etkilenen gruplardan biri olan çiftçilere önem veriyordu. Toparlanmayı buradan başlatmak isteyerek çiftçilere kötü durumlarında destek olmayı amaçladı. Bu doğrultuda kredi sağlayarak ve tarım ürünleri fiyatlarını dengeleyerek bunu başarmaya çalıştı. Çiftçilerin üretim yapabilmesi, üretimin devam etmesi için uygun krediler sağlandı.

2.6.2. İşçiyi Korumak İçin Çıkarılan Yasalar

Roosevelt, göreve geldiği dönemde işçiler hem çalışma şartları hem de ücret konusunda zor durumdaydı. Roosevelt buhranın önünü almaya çalışırken, bunun işçilerin şartlarını iyileştirmekten de geçtiğini düşünüyordu. Daha fazla maaş alan ve bu

¹⁶⁹ ‘İktisadi Buhran’, **Akşam**, 23 Eylül 1933, s. 5.

¹⁷⁰ Richard B. Morris, **Encyclopedia of American History**, New York and Evanston 1965, s.348,350.

fazla maaşını harcayabilmek için, vakti olan işçinin ekonomiyi canlandıracağına inanıyordu. Bundan dolayı, işçilerin şartlarını iyileştirmek için adımlar attı.

Amerika Birleşik Devletleri'nde Roosevelt, iş hayatını düzenlemek ve buhranın önüne geçebilmek için patronlara bir anlaşma önermiş patronlarda bu öneriyi kabul etmişti. Bu öneriler ve önlemler sorumluluğu daha çok patronlara yüklüyordu. Bu öneriler arasında daha az iş saati, daha fazla maaştan çocuk işçi çalıştırılmamasına kadar hem ekonomik hem sosyal şartlar vardı. Cumhurbaşkanı Roosevelt tarafından imzalanan umumi iş yasasının patronlarla Roosevelt arasında bir nevi mukavele mahiyetindeydi. Bu yasaya göre patronlar şu şartlara uyumayı kabul etmişlerdi.¹⁷¹

1. 14 yaşından küçük çocuk çalıştırılmayacaktı.
2. 14 yaşından 16 yaşına kadar çocukların iş günü azami bir 3 saat olacaktı.
3. Memurlar haftada azami 40 saat çalışacaktı.
4. Fabrika işçilerinin haftalık mesaisi 35 saati geçmeyecekti.
5. Hiçbir sebebi ile işçiler günde 8 saatten fazla çalışmayacaklardı.
6. Mağazaların açık duracakları saatler haftada 52 saatten fazla olmayacaktı.
7. Ücret memurlar için haftada 12 \$'dan 15 \$'a işçiler için 14 \$ olacaktı.

Patronlarda, bu yeni iş yasasına uymuşlardı. Roosevelt planının uygulamasına devam etmişti. “Bütün patronlar yeni iş kanununa hareketlerini uydurmuşlar ve beş günlük, 40 saatlik iş haftasını kabul etmişlerdi.”¹⁷²

¹⁷¹ ‘Roosevelt ile patronlar arasında bir mukavele’, **Milliyet**, 3 Temmuz 1933, s. 2

¹⁷² ‘Amerika’da iş haftası, Roosevelt planının tatbiki devam ediyor’, **Milliyet**, 2 Ağustos 1933, s. 2.

Yeni iş planını kabul edip uygulayanlar arasında bankalar da vardı. ‘‘Dün tatbik edilmeye başlanan bankalar için iş kanununu 8400 kadar banka onaylamıştı. Kanuna göre asgari haftalık 12-15 dolardı ve iş saatleri haftada 40 saatti.’’¹⁷³

Roosevelt’in yaptığı en önemli işlerden biri de işçiyle işvereni birbirine uydurması, anlaşmalarını sağlamasıydı. Roosevelt yasa yaparken her iki taraftan da fikirlerini almayı ihmal etmemişti. Roosevelt’in ‘Yeni Anlaşma’ programında bu iki grubun birlikte karar alabilmesi çok önemliydi. ‘‘Roosevelt sermaye ile iş arasında milli kalkınma için yeni yasalar yapılana kadar umumi bir mütarekeyi ilan edecekti. Johnson ile patronların ve işçilerin temsilcileri arasında her türlü anlaşmazlığı derhal dostane bir şekilde nihayet veren ve grev veya lokavt yapılmayacağına dair bir anlaşma olmuştu bu şekilde bir anlaşma barış zamanında ilk defa olarak yapılmaktaydı. Reiscumhur bir beyanname yayınlayarak sermayedarlardan ve işçilerden kalkınma döneminde grev lokavt gibi her türlü hareketlerinden çekinilmesini istemişti. Roosevelt iş ile sermaye arasında umumi anlaşmayı ilan eden beyannameyi imzalamamıştı.’’¹⁷⁴

Roosevelt, buhrana çare olarak bulduğu yollardan biri olan daha az iş saati daha fazla ücret politikasının uygulanmasına önem vermişti. ‘‘Milli kalkınma idaresi ücretleri yükseltip iş saatlerini azaltacaklarına dair iş kanunlarını kabul eden fakat taahhütlerini yapmayan iş sahiplerine ceza uygulayacağını bildirmişti.’’¹⁷⁵

¹⁷³ ‘Amerika’da Kalkınma, 4800 banka iş planını kabul etti’, **Milliyet**, 4 Ağustos 1933, s. 2.

¹⁷⁴ ‘Amerika’da milli kalkınma, Patronlarla işçiler arasında anlaşma oldu’, **Milliyet**, 7 Ağustos 1933, s. 2.

¹⁷⁵ ‘Amerika’da milli kalkınma’, **Milliyet**, 13 Ağustos 1933, s. 2.

Yukarıda bahsedildiği gibi, Roosevelt işçilere önem vermiş, haklarını iyileştirmişti. Bunun, dolaylı olarak ekonomiye katkı vereceğini de düşünmüştü. İşçilerin şartlarını iyileştirmek için Yeni Anlaşma kapsamında yasalar çıkarmıştı.

2.6.3. Ulusal İstihdam Yasası (6 Haziran 1933)

İstihdam konusu Roosevelt'in önündeki önemli meselelerden biriydi. İşsiz sayısı çok fazlaydı. Roosevelt özel sektör ve devlet iş birliği ile işsizliği bitirmek için harekete geçti. Bu amaçla yeni yasalar ve programlar çıkarıldı. Ayrıca istihdam sağlamak için işçi bulma kurumu gibi kurumlar kuruldu.

Ülkenin başlıca problemlerinden biri sürekli artan işsizlikti. Bu amaçla çıkarılan yasalardan biri de Ulusal İstihdam Yasasıydı. “Birleşik Devletler iş bulma kurumu kurularak, bu tip acenteleri koruyarak federal devletlerle iş birliğine dayanan ulusal iş bulma sistemi oluşturuldu.”¹⁷⁶

Ekonomik buhranı bitirmek etkilerini ortadan kaldırmak için Roosevelt, geniş bir iş edindirme hareketine girişmişti. Roosevelt buhranın bitmesi için ilk adımın işsizliği ortadan kaldırmak olduğuna inanmıştı. Ona göre herkes iyi bir maaşa sahip olursa üreticinin elindeki ürün için gerekli ödemeyi yapabilirdi. Milliyet gazetesindeki bir haberde “Yarımdan itibaren pek çok işsizlere iş veriliyor. Roosevelt'in nutku Amerika'da büyük haftanın başlangıcına işaret etmektedir. Perşembe gününden itibaren kitle halinde işsizlere iş vermek üzere hazırlıklara hararetle başlanmıştır. İktisadi kalkınma programını millete bildiren Roosevelt demiştir ki ‘Birçok seneler hükümet yorganına göre ayaklarını uzatmadı. İlk işimiz muntazam masrafları bolluk seviyesine

¹⁷⁶ Richard B. Morris, **Encyclopedia of American History**, New York and Evanston 1965, s.344.

getirmek oldu. Bunu yaptık. Herkes iş güç sahibi olur ve haklı bir ücret alırsa komşusunun mahsullerini satın alabilir. Milletin yarısına imtiyaz verilirse refah olanaksızdır. Bütün tekliflerimiz ve kanunlarımız gelişigüzel planlar değildir mantiki bir bütünlük teşkil ediyorlardı’’ yazılmıştı.¹⁷⁷

Roosevelt’in kalkınma planı hızla işlemesine rağmen Amerika’da hala 12 milyon işsiz vardı. Ama buna rağmen halkın Roosevelt’e olan güveni tamdı. Roosevelt’in kalkınma planı başlıklı haberde ‘‘Gelecek haftalar içinde milli kalkınma işareti olan göğüslerin de mavi işaretler taşıyan işçiler evleri gezerek Roosevelt’in planına vatandaşların katılımını temin etmeye çalışacaklar. Amerika iş federasyonu geçen Marttan beri işsizlerin sayısının 1.500.000 azaldığını tahmin ediyor. Fakat bugün Amerika’da 11, 12 milyon kadar daha işsiz var.’’¹⁷⁸ yazıyordu.

Amerika’da Roosevelt, işsizliğe karşı tedbirler aramış ve bazı yollarda bulmuştu. Devlet adına işçi çalıştırmakta bu yollardan biriydi. İşsizlere iş bulmak için hükümet büyük bir faaliyetle çalışmaktaydı. Şimdiye kadar 2 milyon işsiz işçiye iş bulunmuştu. Daha milyonlarca işçiye de iş bulunacaktı. Hükümet bu amaçla büyük nafia işlerine girişti. Birçok yerlerde büyük sulama işleri yapılacak bunun için 15,500,000 dolar harcanacaktı. Missisipi nehrinin taşmasına da engel olmak için büyük tesisat yapılacak bu işlerde 20,000 işçi kullanılacaktı.¹⁷⁹

Roosevelt Kongredeki nutkunda uygulanan yeni programın milyonlarca kişinin yeniden iş bulup çalışması sanayinin yeni temeller üzerine kurulması sanayi erbabının akıl ve mantığa uygun karlar temin etmeleri işçilerin uygun ücretler almaları ve uygun

¹⁷⁷ ‘Amerika’da iktisadi kalkınma’, **Milliyet**, 26 Temmuz 1933, s. 2.

¹⁷⁸ ‘Roosevelt’in kalkınma planı’, **Milliyet**, 28 Temmuz 1933, s. 2.

¹⁷⁹ ‘Amerika’da işsizlere iş bulunuyor, Büyük nafia işlerine başlanacak’, **Akşam**, 1 Eylül 1933, s. 5.

geçinme şartları elde etmeleri gibi sonuçlar verdiğini söyledi. İşsizlerle ilgili olarak da doğrudan doğruya hükümet yardımıyla çare bulunacağını söyledi. Bundan ayrı olarak Roosevelt işsizlere yardım için ek ödenek verilmesini gerekli gördüğünü söylemişti.¹⁸⁰

Roosevelt yönetimi, işsizlik, yoksulluk ve sefalet sorunlarına daha doğrudan saldırdı. Aç ve evsizlerin derhal rahatlatılması, doğrudan federal kurumlar aracılığıyla eyalet ve yerel yönetimlerle iş birliği içinde harcanması için milyarlarca dolar tahsis edildi. Daha sonra, İşler İlerleme İdaresi Başkanlığı ve diğer federal kurumlar tarafından kurulan çok sayıda beyaz yakalı sınıf da dahil olmak üzere milyonlarca işsize iş verilmişti.¹⁸¹

Tabi ki alınan tedbirler hemen sonuç vermemişti. Bazı önlemler geçici olarak rahatlama sağlasa da kalıcı olmamıştı. Akşam gazetesi buhranın etkisini artırmasını “Alınan önlemlerin etkisi geçiciymiş. İş kanununu ilk olarak kabul eden mensucat sanayii mart ile temmuz arasında doğal şartlarından fazla ileri gidişinin etkisini görmeye başlamış ve gerileme kaydetmişti.”¹⁸² şeklinde sayfalarına taşımıştı.

Amerika’da büyük buhranla mücadelede hemen sonuç alınamamıştı. Ekonominin durumu iyiye gitse ve işsizlik azalsa da Roosevelt, bu iyileşmenin yavaş olmasından memnun değildi. Akşam gazetesindeki haberde “İşsizlik çok yavaş azalıyormuş işsizliğin azalmasının yavaş oluşundan Roosevelt memnun değildir. Nisan’da 13 milyon olarak hesap edilen işsizlerin sayısı ancak 2 milyon kadar azalmıştır. Roosevelt zirai mahsullerin fiyatlarının yavaş yükseldiği kanaatindedir.” diye yazılmıştı.¹⁸³

¹⁸⁰ **Aydın Tarihi**, S.2., Şubat 1934, s.328,329,330.

¹⁸¹ Charles A. Beard, Mary R. Beard, **A Basic History of The United States**, Philadelphia 1944, s.459.

¹⁸² ‘Roosevelt planı, Amerika’da buhran şiddetleniyor’, **Akşam**, 13 Eylül 1933, s. 5.

¹⁸³ ‘İktisadi buhran, Roosevelt memnun değil’, **Akşam**, 13 Eylül 1933, s. 5.

Bu durumla ilgili bir haber de Milliyet gazetesinde ‘Amerika’da İşsizlik’ başlığıyla verilmişti. Haberde “İşsizliğin azalmasının yavaş olduğundan Roosevelt memnun değildir. Nisan’da 13 milyon olarak hesap edilen işsizlerin sayısı ancak 2 milyon kadar azalmıştır.”¹⁸⁴ diyordu.

Amerika’da buhrana çözüm olması için devlet destekli işler de gündeme gelmişti. Bunlardan biri de demir yolu hatlarının yenilenmesiydi. Bu sayede demir-çelik fabrikalarına bir iş alanı açılmış oldu. Cumhurbaşkanı Roosevelt buhrana karşı koymak için çalışmaya devam ediyordu. Çelik Sanayi erbabı ile görüşmüştü demir yolu hatlarının ıslahı için ray alınması incelendi bu sayede önemli bir iş açılacaktı.¹⁸⁵

Amerika’daki kalkınma programı ile ilgili Roosevelt, Amerikan lejyonunun senelik Milli Kongresi’nde yaptığı bir konuşmada ‘Milli kalkınma programımızın tam bir şekilde uygulanması altı aydan önce yapılamaz. İşsizlerin sanayi işlerinde kullanılabilmesi tam bir şekilde yapılamamış bazen az bazen çok kişiye iş bulunmuştur. Fakat sonuç lehimizedir. Kredilerin bankalarda donmuş vaziyette kalmaları önlenmiştir. Ve bu krediler işlemeye başlamıştır. Çiftçilerin kazançları artıyor fakat daha da artırmak lazımdır. Sanayi kalkınıyor fakat bu kalkınmayı daha artırmak için alım gücünü arttırmak lazımdır’¹⁸⁶ demişti.

Alınan tedbirler kısa süreli bir rahatlama sağlasa da kalıcı bir iyileşme olmaması şiddetli eleştirilere neden olmuştu. Buhranla mücadelede Amerika’da alınan tedbirler sonuç vermemişti. Bu durum Akşam’ın sayfalarına şöyle yansiyordu: “Ekonomik buhran hala şiddetli bir şekilde devam ediyor. Ekonomik buhrana karşı alınan tedbirler

¹⁸⁴ ‘Amerika’da işsizlik’, **Milliyet**, 15 Eylül 1933, s. 2.

¹⁸⁵ ‘Amerika’da iktisadi buhran ile mücadele, Çelik fabrikalarına iş bulmaya çalışılıyor’, **Akşam**, 27 Eylül 1933, s. 5.

¹⁸⁶ ‘Amerika’daki kalkınma’, **Milliyet**, 4 Ekim 1933, s. 2.

esaslı bir sonuç vermemiştir Bir, iki ay geçici bir faaliyetten sonar her tarafta işler durmuştur. Bu münasebetle bir kısım gazeteler şiddetli eleştiride bulunuyorlar özellikle Cumhuriyetçi gazeteler Roosevelt'in aldığı önlemlerin sonuçsuz kaldığını açıkça yazıyorlar. Roosevelt bu eleştirilere cevap vermek için bir konuşma yapacaktır.’’¹⁸⁷

Roosevelt, durumun düzelmekte olduğundan ve düzeleceğinden umutluydu. Roosevelt halka hitaben büyük söylev söylemişti. Cumhurbaşkanı, hükümetin eserini gözden geçirmiş ve kalkınma mücadelesinden önce 10-13 milyon olarak tahmin edilen işsizlerin sayısının %40 oranında azaldığını söylemiş ve nafia işleri için ayrılan meblağlardan bahsetmişti.¹⁸⁸

Amerika büyükelçisi ekonomik buhranı nasıl gördüğünü ve çözümün nasıl olacağını, çözüm yollarını anlatmıştı. Amerika Birleşik Devletleri büyükelçisi Skinner Amerika'da hüküm süren buhrandan bahsederken şöyle dedi: ‘‘Amerika'da dünyanın her tarafında olduğu gibi şiddetli bir buhran vardır. Biz buhranla çeşitli araçlarla mücadele ediyoruz bu maksatla Cumhurbaşkanı Roosevelt'in idaresi altında özel bir teşkilat kurulmuştur. Bu suretle Amerika'da yeni bir savaş açtık. Bu savaş cihan harbinin neticesi ve onun devamıdır.’’¹⁸⁹

Ayrıca, Amerikan ekonomisini iyileştirmenin yolunun küçük işletmelerden geçtiğini bilen Roosevelt bir konuşmasında ‘küçük tüccar ve sanayicilerin iş sahasından

¹⁸⁷ ‘Buhranla mücadele, Amerika'da alınan tedbirler netice vermedi’, **Akşam**, 8 Ekim 1933, s. 5.

¹⁸⁸ ‘Roosevelt ve dolar’, **Milliyet**, 24 Ekim 1933, s. 2.

¹⁸⁹ ‘Amerika büyükelçisi buhranı nasıl gördüğünü anlatıyor’, **Milliyet**, 9 Kasım 1933, s.1.

silinmemesi için hükümet tarafından himaye edilmeli. Küçükleri ortadan kaldıracak rekabetlere engel olabilecek kanunlar yapmalıyız' demişti.¹⁹⁰

Yeni Anlaşma programı, Cumhurbaşkanı Roosevelt'i seçimlerde sıcak bir şekilde destekleyen örgütlü emeğe özel faydalar sağlandı. Ulusal Sanayi İyileştirme Yasası, işverenler ve çalışanlar arasında toplu pazarlık için hükümler düzenlemişti, ancak 1935'teki Yüksek Mahkeme, bu eylemin neredeyse tamamını anayasaya aykırı ilan etmişti. Daha sonra Kongre, Ulusal İşçi İlişkileri Yasası'nı geçirerek, genel olarak işveren ve çalışanlar için zorunlu olan toplu iş sözleşmesini zorunlu kıldı. Sanayi ve diğer işçiler, kendi seçtikleri birlikleri kurma veya birliğe katılma ve saat, ücret, çalışma koşullarında kendileri için pazarlık etme yetkisi olan temsilcileri seçme yetkisine sahipti.¹⁹¹

Ayrıca yine büyük bir umut ve beklentiyle Sivil İşler Yönetimi (CWA) kuruldu. Bu idare artan işsizlik oranını düşürmek ve işsizliği engellemek için kuruldu. “Acil işsizlik rahatlama programı olarak 4 milyon işsiz insana Federal yönetimlerde, devlette ve genel projelerde çalıştırmak amacıyla sivil işler yönetimi kuruldu.”¹⁹²

24 Haziran 1935 de Ulusal Gençlik Yönetimi (NYA) oluşturuldu. Bu yasanın amacı 16-25 yaş arasındaki, özellikle yardım edilen ailelerden ve artık düzenli olarak tam zamanlı okula katılımı zorunlu olmayan insanlar için istihdam ve iş yardımı programı ve muhtaç öğrencileri kısmi zamanlı istihdam ederek eğitimlerine devam

¹⁹⁰ **Aydın Tarihi**, S.4., Nisan 1934, s.447.

¹⁹¹ Charles A. Beard, Mary R. Beard, **A Basic History of The United States**, Philadelphia 1944, s.458.

¹⁹² Richard B. Morris, **Encyclopedia of American History**, New York and Evanston 1965, s.347.

etmelerini sağlamaktı.¹⁹³ NYA gençlere iş sağlamak ya da onlara ticareti öğrenme ya da okula devam etme fırsatı vermeyi amaçlamıştı.¹⁹⁴

Amerika’da buhrana çare olarak çeşitli önlemler aranmıştı. Bunlardan biri de hem işçi istihdam edebilmek hem de hayat şartlarını iyileştirmek adına bir inşaat programı ortaya atılmıştı. Roosevelt buhranın etkilerini azaltacak yeni önlemler almaya çalışmıştı. “Nafia nezareti tahminen 200 milyon dolarlık bir inşaat programı kabul etmişti.”¹⁹⁵

AAA, CCC ve NRA işsizlere acil sorunların giderilmesinde yetersiz kalınca devreye FERA girdi. AAA, CCC ve NRA ilk müdahale için önemliydi ama Amerikalı tarihçi Dixon Wecter’in de dediği gibi daha kapsamlı daha sağlam adımlar için FERA’ya ihtiyaç vardı. Mücadelenin oranları çok şiddetliydi. FERA kuşkusuz krizin aciliğinden dolayı derhal geçici bir karar aldı ve 12 Mayıs 1933 tarihinde Kongre tarafından kurulan devlet ve belediye refah kanalları aracılığıyla doğrudan yardım için paraya ihtiyaç duyulmasına yardımcı olmak amacıyla kuruldu. Yarım milyar dolarlık bir fonla başlayarak, sonunda üç milyar dolar harcadı.¹⁹⁶ Federal Acil Yardım İdaresi, Federal hükümet ve ekonomik acil durumdaki devletler arasında iş birliğini FERA sağladı.¹⁹⁷

¹⁹³ A.g.e. s.351.

¹⁹⁴ Leland D. Baldwin, Robert Kelley, **The Stream of American History**, American Book Company, New York 1965, s.651.

¹⁹⁵ ‘Roosevelt buhranı azaltacak yeni tedbirler alıyor’, **Milliyet**, 3 Temmuz 1933, s. 2.

¹⁹⁶ Alfred B. Rollins, **Franklin D. Roosevelt and The Age Of Action**, New York 1960, s.126,127.

¹⁹⁷ Irving S., Nell M. Kull, **A Short Chronology of American History 1492-1950**, Rutgers University Press New Brunswick, N.J. 1952, s.253.

12 Mayıs FERA, işsizlik mağdurlarına doğrudan yardım için beş yüz milyon dolar tahsis etti. Bu yasa, eyaletler tarafından sağlanan yardım fonlarıyla desteklendi.¹⁹⁸

FERA kurulduktan sonra aktif olduğu dönemde Yeni Anlaşma ve federal devletlerle iş birliği içinde ihtiyacı olanlara yardım sağladı. 1933 ve 1935 yılları arasında FERA hem doğrudan yardım hem de çalışma yardımı hibeleri sağladı.¹⁹⁹

FERA, krizin acilliği nedeniyle 12 Mayıs 1933'te Kongre tarafından kurulan devlet ve belediye refah kanalları aracılığıyla doğrudan yardım için paraya ihtiyaç duyulmasına yardımcı olmak için geçici bir değişiklik yaptı. Yarım milyar dolarlık fonlarla başlayarak, sonunda yaklaşık üç milyar harcadı.²⁰⁰

FERA'nın ve kısa ömürlü oluşu, CWA'nın kusurları, 16 Haziran 1933'te 3.300.000.000 ödenekle düzenlenen bir başka girişimin kaydının yanında çarpıcı görünüyordu. PWA, büyük miktarlarda malzeme gerektiren kamu çalışmalarını teşvik ederek ağır sanayiye teşvik etmek için tasarlanmıştı. PWA, eyaletlere ve belediyelere borç vermeden veya para vermeden önce projelerin dikkatle incelenmesinde ısrar etti. Böylece paranın boşa gitmesini engellemeye çalıştı.²⁰¹

Roosevelt'in iş başına gelir gelmez almaya başladığı önlemler ve kararlar etkisini göstermeye başlamıştı. Ve işsizliğin azalmaya başlamasıyla insanlar refah döneminin başlayacağını düşünmüşlerdi. Amerika'da refah günlerinin geldiği kanaati vardı. Birçok

¹⁹⁸ David Saville Muzzey, **A History of Our Country**, Ginn and Company, 1953, s.561.

¹⁹⁹ Xing Liua, Price Fishback, “Effects of New Deal Spending and the downturns of the 1930s on private labor markets in 1939/1940” **Explorations in Economic History**, S.71, (2019), s. 27.

²⁰⁰ Dixon Wecter, **The Age of Great Depression 1929-1941**, The Macmillan Company New York 1948, s.72.

²⁰¹ a.g.e., s.76.

sanayi durumlarını iyileştirmişlerdi. Bu iyiliğin ve fiyat yüksekliğini devam edip etmeyeceği sorusu sorulmaktaydı. Hükümet işçi kullananları gündelikleri arttırmaya mümkün olduğu kadar işsizliğe mâni olmak için işçilere çok iş vermeye teşvik etmekteydi. Amerika iş federasyonu bugün işsizlerin 12 milyon olduğunu tahmin ediyordu bu miktar son mart ayındakinden 1.500.000 azdı.²⁰²

Buhrana karşı alınan önlemler sonuç vermeye başlamış ve ekonomik hayat hareketlenmişti. Talep artmaya başlamış bu da üreticiyi memnun etmişti. “‘Amerika’da iş aleminde beliren canlanma hareketi memleketin her yerinde ümit ve cesaret uyandırıcı bir halde devam etmekteydi. Son günlerde yapılan istatistikler tüketiciler tarafından olan taleplerinin gittikçe arttığını tekrar işe alınan işçilerin çoğaldığını ve ücret oranlarının yükseldiğini göstermişti.”²⁰³ Roosevelt ve Yeni Anlaşmanın getirdiği yenilikler ve aldığı önlemlerin sonucu alınmaya başlamış. Amerikan halkı gidişattan memnun kalmış durumun iyiye gittiğini görmüştü.

Akşam gazetesindeki bir haberde Amerika’daki iyiye gidişi görmüş ve sayfalarına taşımıştı. “‘Amerika’da işler yoluna girmeye başlamış. Amerika’da refah günlerinin geldiği kanaati vardı. Birçok sanayi kuruluşları durumlarını iyileştirmişlerdi. Bu iyiliğin ve fiyat yüksekliğinin devam edip etmeyeceği sorusu sorulmaktaydı. Hükümet ticaret ve sanayi faaliyetlerinin hızlıca gelişmesi ve umumi hizmetler işlerinin ilerlemesi için çalışmaktaydı. Hükümet işçi kullananları gündelikleri arttırmaya mümkün olduğu kadar işsizliğe engel olmak için işçilere çok iş vermeye teşvik etmişti. Amerika iş fedarasyonu işsizlerin 12.000.000 olduğunu tahmin etmişti. Bu miktar son mart ayındakinden 1,500,000 daha azdı.”²⁰⁴

²⁰² ‘Amerika’da işsizlik azalıyor’, **Milliyet**, 9 Haziran 1933, s. 2.

²⁰³ ‘İş aleminde canlılık’, **Milliyet**, 25 Haziran 1933, s. 2.

²⁰⁴ ‘Refah günleri’, **Akşam**, 29 Haziran 1933, s. 5.

Yeni Anlaşma programı kapsamında istihdam seferberliği vardı. Büyük Buhranın etkilerinden biri olan işsizlik hükümetin önünde büyük bir sorundu. Roosevelt, işsizliğe çözüm olarak devlet destekli işleri gündeme getirdi. Devlet destekli istihdam alanları işsizliğin azaltılmasında büyük fayda sağladı. Tabi ki Yeni Anlaşmanın ruhuna uygun olarak özel sektör ve devlet işbirliği içinde olması amaçlanmıştı ve bunun faydası da görüldü.

2.6.4. Ulusal Endüstriyi İyileştirme Yasası (16 Haziran 1933)

İşsizliği azaltmak Yeni Anlaşmanın hedefiydi ama bu hedefe giderken yolu da düzeltmek gerekliydi. Ulusal Endüstriyi İyileştirme Yasası (National Industrial Recovery Act) (NIRA) bu yolu düzeltmek için çıkarılan bir yasaydı. İşsizliği bitirmek için iş alanları açmak gerekliydi. Hem yeni iş alanları yaratmak hem de var olan iş alanlarında yeni işçilere de yer açmak bu yasanın kapsamındaydı.

16 Haziran da NIRA çıkarıldı. İşsizliği azaltmak, endüstriyi ve iş hareketliliğini canlandırmak için tasarlandı. Bu yasa eşit rekabet sistemiyle hükümetin yönetimi altında endüstriyel kendinden ayarlama, işletme prensiplerini temel aldı.²⁰⁵

Tabi ki bu yasalar çıkarılırken göz önüne alınan şey sadece iyileştirmeler değildi, iyileşmenin önündeki engellerde kaldırılıyordu. NIRA iyi yönleri ortaya çıkarmaya çalışırken kötü yönleri de törpülemeye çalıştı. Haziran 1933'te kabul edilen NIRA'nın hükümleri, üç çıkar odağının arzularını kırmaya çalıştı. Birinci amacı, iş dünyasını, adil rekabet kurallarının, antitröst eylemlerinin uygulanmasından muaf tutulması ve hükümetin bu kodların uygulanmasını üstlenmesi olarak düzenlemektir. İkincisi, asgari

²⁰⁵ Richard B. Morris, **Encyclopedia of American History**, New York and Evanston 1965, s.346.

ücret ve azami iş saatleri için emeklilik ve toplu sözleşme yapma ve örgütlenme hakkının yasal olarak korunmasıydı. Üçüncü amacı ise aynı zamanda küçük tüketici olan işçinin lehine gelirin yeniden dağıtılmasıydı.²⁰⁶

NIRA fiyat sabitlemeye karşı antitröst kısıtlamalarının askıya alınmasını sağladı ve endüstrileri her sektördeki fiyat seviyeleri için hükümet kodlarını kabul etmeye çağırdı. Fiyatların artırılması, kâr, vergi ve yatırımların üretilmesi adına hükümet, devlet onaylı kartelizme geçici başvuruyu tolere etmeye hazırlandı.²⁰⁷

NIRA'nın geliştirilmesinin nedeni iş hayatını canlandırmak ve işsizliği azaltmaktı. Asıl hedefi bunu iş çevresinin kendi kendine yapmasını sağlamaktı. Yüksek Mahkemenin muhalefetine kadar hizmet etmeye devam etti. “Büyük iş çevrelerinin isteklerine uygun olarak çıkan NIRA kartelleşme yoluyla iş çevrelerinin kendi kendilerine düzenlemesini getiriyordu bu kanun daha sonra 1935'te anayasaya aykırı bulunmuştu.”²⁰⁸

Roosevelt işleri iyileştirmek için planlarından olan NIRA işsizliği azaltmak ve endüstriyi hareketlendirmek için bu projeyi geliştirdi. Önemli adımlardan biri 16 Haziran tarihli dört yasadaki biri, NIRA oldu. Roosevelt'in o günkü deyişiyle yeni yasa insanları yeniden işe koymak, onlara satın alma gücü vermek ve durmuş işleri yeniden canlandırmak için düzenlenmişti. Düşük ücretlerden rahat yaşamayı sağlayacak düzeyde

²⁰⁶ Leland D. Baldwin, Robert Kelley, **The Stream of American History**, American Book Company, New York 1965, s.646.

²⁰⁷ Conrad Black, **Franklin Delano Roosevelt Champion of Freedom**, Public Affairs, New York 2003, s.285.

²⁰⁸ İlhan Tekeli, Selim İlkin, **Türkiye Belgesel İktisat Tarihi Serisi No:2 1929 Buhranında Türkiye'nin İktisadi Politika**, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara 1977, s.20.

ücretlere geçişi sağlamak ve istihdamı sürdürmek, korsan iş yöntemlerini ortadan kaldırıp sanayiye makul kar ölçüsünü benimsetmek yasanın amacıydı.²⁰⁹

NIRA ile sanayiye yeni koşullar daha doğrusu büyük yenilikler geliyordu. İş hayatı çalışanı ve işvereni ile kendisini idare edecekti. Ayrıca yüksek ücretle işçiyi, yüksek fiyat ile işvereni memnun etmeyi amaçladı. “NIRA, sanayiye bir kodifikasyon yani sanayinin kendi kendine çalışma yasaları koyması usulünü getiriyordu. Sanayinin yüzde 95’ini kapsayacaktı. NIRA, iş kolunda iş verenlerden kendi meslek odalarında toplanıp çalışarak, o iş koluna özgü bir adil rekabet kodu tasarımı yapmalarını istiyordu. Roosevelt, Amerikan kapitalizmi ile bir kendini yönetme modeli getiriyordu. Bir anlamda New Deal’ın özü buradaydı. Amerikan kapitalizmi iş dünyası-işçi dünyası ilişkisi üzerine yeniden kurulacaktı. Yüksek ücret-yüksek fiyat düzeyinde kurumlaşacaktı. Sermaye, büyük şirketler-büyük işçi örgütleri dengesini kabul edecekti. Kapitalizm, 1933 öncesindeki dengesiz modeline dönüş yaparak yaşayamazdı. Adil rekabet, küçük ve orta boy değil, büyük şirketlerin tercih edildiği bir düzen demekti. NRA’nın açık seçik hedefi büyük şirketlerin seveceği yüksek fiyatlarla çalışmaktı. 1929-33 depresyonun kurulduğu ekonomide fiyatlar düştükçe düşmüş, satın alma gücü tükenmişti. Şimdi, her işkolunda fiyatların yüksek düzeyde istikrar bulması, bu düzeye göre ayarlanan bir makul kar oranının da saptanmasını gerekli kılıyordu. Minimum yüksek fiyat ve makul kar kardeşirler. Büyük sermaye bu kardeşliği severdi. New Deal’ın özü bu muhabbeti dikkate alarak NRA’yı yaratmıştı.”²¹⁰

NIRA’nın ve NRA’nın bunu uygularken temel sorunu, fiyatları ve ücretleri yükseltmek için bir teşvik sağlamaları, ancak ikisini birlikte yükseltmenin istihdamı

²⁰⁹ Bilsay Kuruç, **Mustafa Kemal Döneminde Ekonomi Büyük Devletler ve Türkiye**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2012, s.139.

²¹⁰ a.g.e., s.139,140.

artırmaması, işsizliği azaltmaması veya kârları artırması ve dolayısıyla temettü veya yatırıma yol açmamasıydı. Nispeten değişmeyen miktarda mal ve hizmeti, geleneksel bir enflasyon biçimini kovalayan daha fazla para olurdu, ancak en üretken biçim değildi. NRA gerçekten bir eliyle vererek diğer eliyle alıyordu. Fiyatları yükseltmek için istihdama neredeyse hiç boşa gitmeyen üretim artışlarını engelledi.²¹¹

NIRA'nın iyileşme ve toparlanma için birçok amacı arasında işsizlikle mücadele ve çalışma şartlarının iyileştirilmesi de vardı. NIRA'nın ilk hedefi en az bir milyon işsize sanayide derhal iş bulmaktı ve haftalık otuz saatlik çalışmayı kabul etmekte. NIRA'nın bu hedeflerine otomobil sektörünün liderlerinden Henry Ford gayet sıcak bakmış ve elinden geleni de yapmıştı. Otomobil kralı Henry Ford Cumhurbaşkanının Amerika sanayiinden iş saatlerinin azaltılması ve ücretlerin çoğaltılması hakkında yapmış olduğu talebin haklı olduğunu ve işsizliği ortadan kaldırmanın tek yolunun yeni piyasalar oluşturmak olduğunu söylemişti.²¹²

6 Mart'ta radyo konuşmasında işsizliğe karşı gelme tedbirleri hakkında söylediği nutkunda Cumhurbaşkanı Roosevelt sanayi patronlarına hitap ederek halen çalıştırmakta oldukları işçilerin mesai saatlerini kısaltarak elde edilecek saat farklarında da kendilerine yaşayabilecek ücretler verilerek işsiz işçilerin çalıştırılmasını ve bu suretle hiç değilse açlığın ve sefaletin önüne geçilmesini tavsiye etmiş ve şöyle devam etmişti, 'Hala milyonlarca işsiz vardır. Halkın alım gücü çok düşüktür ve bu ancak daha uygun fiyatlar daha yüksek ücretler ve daha çok iş bulunması ile artırılabilir. Hükümet

²¹¹ Conrad Black, **Franklin Delano Roosevelt Champion of Freedom**, Public Affairs, New York 2003, s.303.

²¹² **Ayn Tarihî**, S.4., Nisan 1934, s.436,437.

işsizliğin bütün yükünü ebediyen taşıyamaz bunun için sanayi kuruluşları da ellerinden geleni yapmalıdır.’²¹³

29 Haziran 1934’de Roosevelt radyoda bir konuşma yaptı. Kalkınma mücadelesinin bir tarihçesini yaptı. İşçi ücretlerinin arttığını, iş bulan işçilerin sayısının arttığını, ziraat ürünlerinin kıymetinin yükseldiğini söyledi. ²¹⁴

4 Ocak Le Temps gazetesinin haberine göre NIRA faaliyetini arttırmıştı. Otuz kadar girişim işlemişti. Bazıları da hayli tuhaf teşebbüslerde bulunmuştu. Zor durumda olan sanatkarlara iş bularak halk konserleri tertip ederek şarkıcılara iş bulmuş ve boyacılar resmi dairelerin boya işlerini vermişti.²¹⁵

“İşçiler için Yeni Anlaşma bu alanda çığır açan bir yasalar dizisini kabul etti. 1933 National Recovery Act, işi yaymaya, iş saatlerini kısaltmaya, yevmiyeleri yükseltmeye ve çocukların işçi olarak kullanılmasına son vermeye çalıştı ve hileli iş sözleşmelerini yasa dışı saydı. Bu yasa 1935’te Yüksek Mahkeme tarafından hükümsüz sayıldı fakat işçilere ait maddeleri 1935 Wagner Act ile 1938 Fair Labour Standards gibi iki temel yasayla düzenlendi ve ıslah edildi. Fair Labour Act (FLA) çalışma saatleri ve yevmiyeleri için sınırlama koyma amacıyla çıkarıldı. Normal çalışma haftası kırk saat ve en az yevmiye kırk cent olarak belirlendi ve fabrikalarda çocukların çalışması yasaklandı.”²¹⁶

Wagner projesi işçiyi korumak için atılan adımlardan bir diğeri idi. Wagner projesi ile her şirketin kendi işçi sendikasını kurmasını yasaklayarak bu sayede işçi

²¹³ A.g.e., s.446,447.

²¹⁴ **Ayn Tarihi**, S.7., Temmuz 1934, s.364.

²¹⁵ **Ayn Tarihi**, S.2., Şubat 1934, s.339.

²¹⁶ Allan Nevins, Henry Steele Commager, **ABD Tarihi**, Ankara 2005, s.397.

sendikalarını patronların nüfuz ve tesirinden uzak tutmayı hedeflemekteydi. Patronlarla işçiler arasındaki ilişkilere düzen veren patron sendikalarını yasak eden ve sendikalara kayıtlı olmayan işçileri koruyan Wagner yasası Roosevelt tarafından imzalanmıştı. Cumhurbaşkanı bu yasanın tatbiki için yeni bir federal büro kurmuştu.²¹⁷

Wagner yasasının yanı sıra işçi haklarının korunması için diğer yasa ve idarelerde de çeşitli haklar tanınmıştı. NIRA, endüstrilerde 'adil rekabet kodları' ve NRA ve Bayındırlık İşleri İdaresi (Public Works Administration) (PWA) altında işgücü için toplu pazarlık şansı da sağlıyordu.²¹⁸

Ekonominin çarkının dişlilerinden olan işçi ve işvereni ortak bir paydada buluşturmak amacıyla da yasalar çıkarıldı. Roosevelt çelik sanayi yasasını imzalamıştı. Bu yasa gereğince patronlarla görüşmek üzere işçilerin temsilciler tayinine yetkileri vardı. Cumhurbaşkanı bu kararın haziran için yapılması düşünülen çelik sanayii genel grevine engel olacağını ümit etmekteydi.²¹⁹

İşsizliği azaltmak için atılan adımlardan biri olan NIRA'nın amacı işçiyle işvereni bir paydada buluşturabilmektir. BU sayede sorunları kendi kendilerine çözebilecekleri düşünülmekteydi. Bu adım işsizliği azaltmanın ötesinde Yeni Anlaşmanın ruhuna uygun olarak işçi ve işveren arasında bir anlaşma olmasını amaçlamaktaydı. Ayrıca yeni iş alanları açmak ve daha az iş saati gibi uygulamalarla daha çok işçiye üretimde yer açmayı hedeflemişti. Tabi ki NIRA'ya karşı bir muhalefet de oluşmuştu. Yüksek Mahkeme her zamanki gibi bu muhalefetin öncülerindendi ve

²¹⁷ **Aydın Tarihi**, S.5., Mayıs 1934, s.416.ve S.20., Ağustos 1935, s.239.

²¹⁸ Irving S., Nell M. Kull, **A Short Chronology of American History 1492-1950**, Rutgers University Press New Brunswick, N.J. 1952, s.253.

²¹⁹ **Aydın Tarihi**, S.6., Haziran 1934, s.439.

NIRA'yı iptal etti. Yeni Anlaşma Yönetimi buna karşı Wagner projesi gibi başka projeler geliştirdi.

2.6.5. Ulusal İyileşme İdaresi (1933)

Yeni Anlaşmanın bir diğer iyileştirme alanı ise işçiyi korumaktı. Milyonlarca işsiz olmakla beraber işçilerin şartları da oldukça kötüydü. İşçilerin durumunu iyileştirmek için de bir yandan çalışmalar yapıldı. Ziraatla birlikte, iş yasalarındaki iyileştirmeler her biri birer inkılap sayılabilecek yeni yasalar kabul edilmişti. Ulusal İyileşme İdaresi (National Recovery Administration) (NRA) işçiye mümkün olduğu kadar iş vermek, çalışma süresini azaltmak, işçi ücretlerini yükseltmek, çocuk işçi istismarına son vermek amaçlarını hedeflerken işçiye sendika halinde pazarlığa oturmak gibi haklar vermişti.

Çiftlik programı gelişirken, Roosevelt ve ekibi, sanayide planlı bir iyileşme için benzer şekilde milliyetçi bir formül üretiyordu. Ulusal Endüstri İyileştirme Yasası, dönemin en dramatik ve en üzücü deneyi olduğunu kanıtlayacaktı. Bu yasa, Roosevelt'e özellikle sermayenin, emeğin ve işsizlerin farklı talepleriyle ilgilenme şansı sundu.²²⁰

NRA başkanı olarak Roosevelt, Yeni Anlaşma'nın en renkli üyelerinden biri haline gelecek General Hugh Johnson'u atadı. İşçiler ve işverenler bir araya getirilip ortak kararlar alması amaçlandı. Her iki gruptan temsilcilerin olası ortak noktanın bulunmasını sağladı. Sanayi işçileri, Roosevelt iktidara geldiğinde çiftçiler kadar ciddi bir durumdaydı. Çeşitli endüstrilerin temsilcileri, 1933 yazında Washington'a Ulusal İyileşme İdaresi yöneticisi General Hugh S. Johnson ile ücretleri, çalışma saatlerini ve

²²⁰ Alfred B. Rollins, **Franklin D. Roosevelt and The Age Of Action**, New York 1960, s.119.

iş yöntemlerini kapsayan bir dizi adil kodlamaya davet edildi. Kodların şartlarını uyanlar, NRA'nın onlara verdiği onay sembolü olan Mavi Kartal'a sahip oldular. Bu toplantıdan sonra General Johnson, ülke sanayilerinin yüzde 90'ının NRA'yı desteklediğini açıkladı.²²¹

Endüstrinin ve ticaretin canlandırılması için geniş kapsamlı New Deal planı, ücretlilerin satın alma gücünü artırmak ve çalışma koşullarını iyileştirmek için daha yüksek fiyatları tüketim mallarıyla birleştirdi. Ulusal İyileşme İdaresi, Haziran 1933'te oluşturuldu. Yönetici Johnson bu çabaların ardındaki popüler coşkuyu artırmak için basını, radyosu ve filmleri kullandı ve NRA işverenlerine mallarında ve iş yerlerinde Mavi Kartal amblemi gösterme yetkisi vererek, halkı diğerlerini boykot için ayırmaya teşvik etti. İki yıldan az bir süre içinde yedi yüz elli kod yetkilisi faaliyete geçti. Pratikte tüm kodlar, haftada on iki ila on beş dolar, kırk saatlik bir çalışma haftası ve on altı yaşın altındaki çocuk işçiliğinin kaldırılması için asgari bir ödeme belirledi. Bu düzenlemeler sadece daha yüksek ücretler sağlamakla kalmayıp, ek işler sağlamayı ve daha insancıl çalışma koşulları oluşturmayı da amaçlamıştı.²²²

Bütün çalışmalara rağmen ekonomik buhranın önü alınamamış ve ekonomik kalkınma için bir seferberlik ilan edilmişti. Bu seferberlik için NRA çıkarılmıştı. “Amerika Cumhurbaşkanı Roosevelt ekonomik buhranı hafifletmek veya tamamen ortadan kaldırmak için dış yardım beklemenin faydasızlığını anlamış ve Amerika’da ekonomik kalkınma için haçlı seferlerini andıran umumi bir seferberlik ilan etmişti. Bu seferberliğin beklenen sonuçları verebilmesi için her türlü propaganda araçlarına nutuklara, konferanslara, gazetelere, radyolara, sinemalara, tiyatrolara, kulüplere, hatta

²²¹ David Saville Muzzey, **A History of Our Country**, Ginn and Company, 1953, s.560,561.

²²² Arthur Meier Schlesinger, **Political and Social Growth of the American People 1865-1940**, The Macmillan Company, New York, 1941, s.536,537.

kiliselere bile başvurulmuştu. Amerika’da ilan edilen iktisadi kalkınma seferberliğinin sembolü mavi renkli bir kartalı içinde bulunduran bir bayraktır. Kartal’ın üzerinde (NRA) harfleri vardı. Bu üç harf Amerika’nın iktisadi kalkınması için Cumhurbaşkanı Roosevelt tarafından yazılan kanunu ima ediyordu.’’²²³

Ulusal İyileşme İdaresi’ni oluştururken, Roosevelt, iş ve emek rahatlaması ve depresyondan kurtulmanın ne kadar etkili olduğunu, iş birliği için iş aradığı dereceyi açıkça belirtti: ‘Yeni imzaladığım yasa, çiftlik ve fabrika ürünlerinin daha fazlasını satın almalarını ve işlerimizi tekrar canlı bir şekilde başlatmalarını sağlamak için insanlara tekrar işe döndüler. Bu görev iki aşamada; Birincisi, yüz binlerce işsiz kar artışı ile bordrosuna geri dönmesi ve ikincisi daha iyi bir gelecek planlaması. İkinciye ihmal etmemize rağmen, ilk aşama acil bir iş. İlk aşamanın yol hakkı var. Yasanın ikinci kısmı geniş bir kamu işleri programı çalışmasıyla istihdam sağladı. Açılış konuşmamda, bu ülkede kimsenin açlıktan ölmeyeceği konusunda basit bir önerim var. Bana göre çalışanlarına yaşama ücretinden daha az ücret ödemeye bağlı olan hiçbir işin bu ülkede devam etme hakkına sahip olmadığı ve yaşama ücretleriyle temel bir geçim düzeyinden daha fazlasını kastediyorum. 125,000,000 insanımız arasında geniş bir alana yayılan yaşam, nihayetinde dünyanın bildiği en zengin pazarın endüstrisine açılma anlamına gelir. Endüstriyel tesislerimizin sözde aşırı kapasitesini kullanmanın tek yolu budur. Bu fikre göre, Kanun’un ilk kısmı, bu yaz milyonlarca insanı düzenli işlerine geri döndürmek için sektörümüze büyük bir iş birliği teklif ediyor. Buradaki fikir basitçe iş verenlerin, her erkeğin haftasındaki çalışma saatlerini azaltarak ve aynı zamanda daha kısa bir hafta için geçim maaşı ödeyerek mevcut işi yapmak için daha fazla erkek işe almasıdır.’’²²⁴

²²³ ‘Amerika mektupları’, **Akşam**, 11 Ekim 1933, s.10.

²²⁴ Alfred B. Rollins, **Franklin D. Roosevelt and The Age Of Action**, New York 1960, s.120,121.

Washington ticaret odası başkanı konuşmasında 3 Mayıs'da ticaret odasında toplanan 2.000 iş adamı karşısında oda başkanı Harriman NRA yasalarının iyi tesirler yaptığını fakat zirai tanzimat için sarf edilen gayretlerin ne olumlu ne de olumsuz bir netice vermediğini söyledi.²²⁵

Roosevelt'in danışmanlarının keskin ve çelişkili planlarını bir araya getirme görevi verilen Raymond Moley, NRA'nın temel varsayımlarını şöyle açıkladı: Ekonomik bilişin burada kalacağı inancı; hükümet sorununun bütün insanların seri üretim ve dağıtımın faydalarından yararlanmasını sağlamak (ekonomi ve güvenlik) olduğunu ve işle birlikte, endüstriyel çağın gerçeklerine göre toplumsal ve bireysel uyumlaştırma araçlarını tasarlamak, bu Yeni Anlaşmanın kalbi ve ruhu idi. Temel amacı, 1928'in en yüksek yılında bile, yıkıcı fiyat indirimi, harap bir tarım ve başka üretebilecek ve üreten kaotik bir rekabet sisteminin karakterlerini değiştirme çabasıydı. Başlıca hedefi, dengeli ve dinamik bir ekonomik sisteme yönelik ön adımların başlatılmasıydı.²²⁶

Amerika'da ekonomik buhrana karşı milli kalkınma programına destek veren şirketler ve kişiler mavi kartal takarlardı. NRA umum müdürü Hugh Johnson taahhüdü alenen bozan mağazalardan bu aldıkları 'Mavi Kartal' işaretinin çıkarılmasını emretmişti.²²⁷

İşçiyi korumak için kurulan bu idarenin başkanı Johnson 23 Eylül 1934 de görevden alındı. Herald Tribune gazetesinin yazdığına göre Johnson, Cumhurbaşkanı Roosevelt'in isteği üzerine idarenin başkanlığından çekildi. Bunun nedeni dokuma

²²⁵ **Ayın Tarihi**, S.6., Haziran 1934, s.440.

²²⁶ Alfred B. Rollins, **Franklin D. Roosevelt and The Age Of Action**, New York 1960, s.120.

²²⁷ 'Amerika'da milli kalkınma', **Milliyet**, 11 Ağustos 1933, s. 2.

işçileri grevi sırasında sendikalara karşı yaptığı saldırılardı. 26 Eylül 1934 de Roosevelt NRA müdürü Johnson'un istifasını kabul etmişti. 25 Eylül 1934 de de yeni başkan atanmış ve yeni düzenlemeler yapılmıştı. New York Herald Tribune gazetesinin güvenilir bir kaynaktan aldığı haberine göre Roosevelt NRA'nın yeniden düzenleneceğini bildirdi. Yeni teşkilatın başına harp sanayii eski müdürü Bernard Baroh gelmişti.²²⁸

NRA'ya destek olan bir kesim de olmasına rağmen Yüksek Mahkeme NRA'ya sıcak bakmıyordu. NRA iyi işler yapmak için yüksek değerlere sahip olsa da hatta iyi işler yapsa da Yüksek Mahkemenin muhalefetiyle karşılaştı. “Sanayi işçilerine yardım konusunda önemli gelişmeler olmuştu. 1933 tarihli NRA bütün sanayi sektörünün iş birliği sayesinde işsizliği azaltmış ve ücretleri yükseltmişti. Fakat bu kanun Yüksek Mahkeme tarafından Anayasaya muhalefet gerekçesiyle iptal edildi.”²²⁹

NRA'nın iyileşme ve toparlanma için birçok amacı arasında işsizlikle mücadele ve çalışma şartlarının iyileştirilmesi de vardı. NRA'nın ilk hedefi en az bir milyon işsize sanayide derhal iş bulmaktı ve haftalık otuz saatlik çalışmayı kabul etmektir. NRA'nın bu hedeflerine otomobil sektörünün liderlerinden Henry Ford gayet sıcak bakmış ve elinden geleni de yapmıştı. Otomobil kralı Henry Ford cumhurbaşkanının Amerika sanayiinden iş saatlerinin azaltılması ve ücretlerin çoğaltılması hakkında yapmış olduğu talebin haklı olduğunu ve işsizliği ortadan kaldırmanın tek yolunun yeni piyasalar oluşturmak olduğunu söylemişti.²³⁰

2 Şubat 1934 de ekonomiyi iyileştirmeye yönelik adımlardan biri olarak İthalat

²²⁸ **Ayn Tarihi**, S.10., Ekim 1934, s.461,462.

²²⁹ **Amerika Tarihinin Anahatları**, Erkmen Matbaası, İstanbul 1951, s.147.

²³⁰ **Ayn Tarihi**, S.4., Nisan 1934, s.436,437.

İhracat Bankası kuruldu. Bu yasayla Amerikan şirketlerinin güçlenmesi amaçlandı. ‘Başkan Roosevelt tarafından İthalat İhracat Bankası yabancı milletlerle denizaşırı ticareti teşvik etmek kısa vadeli kredileri uzun vadeli kredilere genişleterek ithalat yapan Amerikan şirketlerine destek vermek için kurulmuştur.’²³¹

NRA Yeni Anlaşma kapsamında çıkarılan önemli yasalardan biriydi. Sanayi işçilerine yardım etmişti. Bütün sanayi sektörünün iş birliği sayesinde işsizliği azaltmış ve ücretleri yükseltmişti. Yaptığı icraatlar da eleştirilerin hedefinde olmuştu Yüksek Mahkeme de NRA’ya karşıydı ve yürürlükten kaldırıldı. Tabi ki NRA’nın yanlışları ve eksikleri olmasına rağmen yaptığı iyi işler de vardı ve Yeni Anlaşmanın önemli bir parçasıydı. NRA iptal olunca işçiler için farklı yasalar ve yollarla iyileştirmeler devam etti.

2.6.6. Sosyal Güvenlik Yasası (14 Ağustos 1935)

Yeni Anlaşmanın düzeltmek zorunda olduğu bir alanda sosyal güvenlikti. Amerika’da insanların bir güvenceleri yok gibiydi. İşsizlik, sağlık, yaşlılık hamilelik ve sakatlık gibi durumlarda sigorta hizmeti sağlandı. Sosyal sigorta alanında iyileştirme yapıldı. İşsizlere, yaşlılara ve sakatlara yardım etmek prensiplerine dayanan sosyal sigorta yasası da bir iyileştirme alanlarından biri olmuştu.

Roosevelt, sosyal güvenlik yasasını imzalamıştı. Roosevelt, senelerin ümidinin büyük bir kısmını itibarıyla gerçekleştirmişti. ‘Yeni kanun asla tamamlamadığımız yapının temel taşını teşkil etmektedir’ demişti.²³²

²³¹ Richard B. Morris, **Encyclopedia of American History**, New York and Evanston 1965, s.347.

²³² **Ayın Tarihi**, S.21., Eylül 1935, s.251.

Roosevelt, Sosyal Güvenlik Yasası ile ilgili olarak, ‘bu sosyal güvenlik önlemi, yaşlılık maaşları ve çocuk koruma ve hastalığın önlenmesine yönelik artan hizmetler yoluyla işsizlik tazminatı yoluyla doğrudan fayda sağlayacak 30 milyon vatandaşımıza en azından bir miktar koruma sağlıyor. Nüfusun yüzde yüzünü hayatın tehlikelerinin ve mağduriyetlerinin yüzde yüzüne karşı asla sigortalayamayız ancak ortalama vatandaşa ve ailesine iş kaybına ve yoksul yaşlılığa karşı bir miktar koruma sağlayacak bir yasa çerçeveye koymaya çalıştık’ diye konuşmuştu.²³³

1935 Sosyal Güvenlik Yasası uyarınca, işsizliğe karşı sınırlı miktarda sigorta ve bazı işçi sınıfları için yaşlılıkta bağımlılığa karşı sigorta ve yoksulluk, körlük ve diğer rahatsızlıklardan muzdarip olan insanlara yardım ödeneği gibi çeşitli sosyal güvenlik biçimleri kuruldu.²³⁴

“İşsizler, yaşlılar ve sakatlar için sigorta sağlayan yasalarla da çok temel nitelikler taşıyan Sosyal Güvenlik Yasasını Başkanın ısrarı üzerine Kongre, 1935’te kabul etti.”²³⁵

Sosyal güvenlik politikası Yeni Anlaşma’nın önem verdiği konulardan biriydi. Bu yasayla eksiklikler giderilmeye çalışıldı. “Roosevelt yönetimi, Wagner Yasası ile yaptığı hamleyi aynı günlerde Sosyal Güvenlik Yasası ile tamamlamıştı. Sosyal güvenlikle iki ana kolon yaşlılık ve işsizlik sigortalarıydı. Ama yasa özür-lülerden, çocuklara ve genel kamu sağlık hizmetlerine kadar uzanan geniş bir kapsama sahipti. Yeni kurulan Sosyal Güvenlik Kurulu yasayı yürütecekti.”²³⁶

²³³ ‘Statement upon Signing the Social Security Act’, **Franklin Delano Roosevelt A Memorial**, Ed. Donald Porter Geddes, August 14, 1935, s.160,161.

²³⁴ Charles A. Beard, Mary R. Beard, **A Basic History of The United States**, Philadelphia 1944, s.459.

²³⁵ Allan Nevins, Henry Steele Commager, **ABD Tarihi**, Ankara 2005, s.397.

²³⁶ Bilsay Kuruç, **Mustafa Kemal Döneminde Ekonomi Büyük Devletler ve Türkiye**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2012, s.143.

14 Ağustos 1939 da sosyal güvenlik yasa değişikliği yapıldı. Bu yasa değişikliğiyle sosyal politikalar geliştirildi. Sosyal güvenlik kurulu tarafından Cumhurbaşkanı Roosevelt tarafından kongreye aktarılan raporda öne sürülen gelişmelerin çoğu, Meclis ve Senato tarafından geçirilen Sosyal Güvenlik Yasası'nda yapılan değişikliklerde şekillenmişti. Değişiklikler, aşağıdaki hükümleri içermektedir: 1, aylık yaşlılık yardımı ödemelerine başlama tarihi, 1 Ocak 1940'a kadar uzatılmıştı. 2, yaşlı eşler için sağlanan tamamlayıcı yaşlılık yardımları. 3, ortalama ücret, yaşlılık yardımlarının hesaplanması için temel olarak toplam ücretlerin yerini almıştı. 4, yaşlılık sigortası kapsamı, 65 yaşına ulaştıktan sonra ücret alan işçiler deniz işçilerine de genişletilmiş ve 1943 yılına kadar ertelenmişti. 5, işverenlerin ve çalışanların 1943'e kadar ertelenen vergi miktarını arttırmıştı. 6, her bir yaşlı veya kör için en yüksek fonu Kişi ayda 15 dolar artarak 20 dolara yükseldi. 7, bağımlı çocuklara devlet yardımına yönelik Federal katkı, her bir bireyin verdiği miktarın üçte biri ile bir buçuk arasında artmıştı.²³⁷

Sosyal sigorta konusu önemini buhran döneminde bir kez daha gösterdi. Sosyal sigorta yoksunluğunda yaşlılar, engelliler, hamileler ve işsizler buhranla birlikte zor durumda kalmıştı. Yeni Anlaşma yönetimi ve Roosevelt bu konuya da eğilip geniş çaplı iyileştirmeler yapıp bir sosyal sigorta yasası çıkardı.

²³⁷ Richard B. Morris, **Encyclopedia of American History**, New York and Evanston 1965, s.362.

3. BÖLÜM: YENİ ANLAŞMA POLİTİKASININ KAPSAMI

1929 ekonomik buhranının Amerika ve Dünyayı kasıp kavurduğu, etkisini arttırdığı yıllarda Roosevelt, Amerikan başkanlığına seçilmişti. Roosevelt, bu şiddetli buhranla mücadele etmek için Yeni Anlaşma politikasını geliştirmişti. Yeni Anlaşma geniş kapsamlı politikalar bütününe verilen isimdi. Yeni Anlaşma krize karşı başarı sağlamış ve bu büyük buhrandan kurtulmak için gerekli önlemleri alabilmişti.

Yeni Anlaşma işsizler ve yoksullar için yardım sağlıyordu. Federal devletler ve belediyeler aracılığıyla bu yardımlar sağlanmaktaydı. 1933'ün ilkbaharında, bankacılık krizinin hafifletilmesinden sonraki en acil sorun, kesin bir rahatlama oldu. On beş milyondan fazla işsiz ve yaklaşık altı milyon kişi devlet ve belediye yardım rulolarında olması dikkat çekti. 21 Mart'ta Kongre'ye yaptığı bir mesajda, başkan üç tür iyileştirici mevzuat önermişti: büyük ölçüde eyaletlere yoksulluğu ortadan kaldırmak için doğrudan yardım sağlamak; işçilerin federal hükümet tarafından hızla başlatılabilecek, özel sektöre ve dayanıklı bir kamu işleri programına müdahale etmeyecek girişimlere kaydedilmesiydi.²³⁸

Yeni Anlaşma politikası kapsamında rahatlamanın sağlanması için öncelik çiftçilere, işçilere ve işsizlere verilmişti. Böylece Roosevelt, ekonomiyi canlandırmayı amaçlamıştı. Roosevelt'in rahatlama planında başta çiftçiler ve işsizler gelmekteydi. Roosevelt, tarımın ıslahı için tarımsal bir hükümet müdahalesi programını onayladığını, işsizlik ve yoksulluk için çeşitli tedbirler alma sözü verdi.²³⁹

²³⁸ Dixon Wecter, **The Age of Great Depression 1929-1941**, The Macmillan Company, New York 1948, s.71,72.

²³⁹ Charles A. Beard, Mary R. Beard, **A Basic History of The United States**, Philadelphia 1944. s.455.

Kongre'deki Demokratların finansal konularla ilgili hiçbir planı olmadığı için liderlik yükü Başkan Roosevelt'e düştü ve Roosevelt bu yükü kendi omuzlarına aldı. Onun yönetimi altında, depresyonu karşılamak için tasarlanan ve Yeni Anlaşma olarak bilinen çok sayıda önlem hızla alındı ve birçok yasa yürürlüğe girdi. Bu önlemler, ülkeyi depresyondan kurtarmak için asıl sorumluluğu ABD halkına ve hükümetine veriyordu. ABD hükümeti, Asya ve Avrupa gibi başka kıtalarda pazar arayışına girmek yerine bunu kendi içinde çözmeyi amaçladı.²⁴⁰

İlk Yeni Anlaşma, Roosevelt'in kampanya sırasında herkes için bir şeyler yapması anlamına gelen bir stratejiye dayanıyordu. Çiftçilerin, AAA'sı; iş dünyasının NRA'sı; işçilerin ücret ve saat bölümü 7(a) 'sı; işsizlerin çeşitli federal yardım önlemleri; orta sınıfın, Ev Sahipleri Kredi Kurumu, menkul kıymetler düzenlemesi ve diğer reformları vardı. Bazı ticaretle uğraşanlara enflasyonla destek olundu. Yeni hoşnutsuzluklar geliştikçe yeni uzmanlık alanlarıyla karşılandılar.²⁴¹

Menkul kıymetler yasası da bu hoşnutsuzluklardan biriydi. Ülkenin yeni hoşnutsuzluğu, kongrenin Mart 1933'ün sonundaki menkul kıymetler yasası, 1934'teki menkul kıymetler borsası yasası ve 1935'teki kamu hizmeti holding şirketi yasasıyla baş gösterdi. Bu yasama ağı, hisse senetlerinin manipülasyonuna karşı güvenceler sağlamak için banka kredisine bir sınır koydu. Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonunu gözetmen olarak oluşturan menkul kıymetlerin alıcısı için, coğrafi ve ekonomik olarak entegre edilmiş bir sistem kararı alındı. İş çevrelerinde karşı çıkılsa da tüm bu önlemler

²⁴⁰ Charles A. Beard, Mary R. Beard, **A Basic History of The United States**, Philadelphia 1944, s.455.

²⁴¹ Alfred B. Rollins, **Franklin D. Roosevelt and The Age Of Action**, New York 1960, s.100.

mevduat sahibi ve küçük yatırımcı için daha fazla güvenlik vaat etti ve yaygın olarak onay aldı.²⁴²

Bu arada, 1935 Yeniden Yerleşim Yasası ve ardından 1937 Jones Çiftliği Kiracılık Yasası, kiracı çiftçiler ve göçmen işçiler için geniş bir rahatlama ve rehabilitasyon programı için fon ve idare sağladı.²⁴³

“Sürekli yapılan reformlara bakarsak, bankacılık, su gücü, tarım, işçiler, sosyal güvenlik ve siyasete ait birçok yasa görüldü. Yeni Anlaşma bankaları kapattıktan sonra onları daha sıkı bir gözetim altında banka mevduatlarını hükümet garantisi altına alarak yeniden açtı. Altın esasını bırakarak ölçülü ve kontrollü bir enflasyon meydana getirdi.” Zararlı rekabete son vermek için iş hayatında dürüst hareket edilmesini sağlayan yasalar koydu. Zenginlerin ve büyük şirketlerin vergilerini yükseltti vergi yasalarında açıkları kapadı. Devlet malı, hidroelektrik barajlar ve geniş bir zirai ve ekonomik kalkınma programıyla ülkenin büyük iç havzalarından birinin servet kaynaklarını geliştirmek üzere Tennessee Valley Authority’i meydana getirdi.²⁴⁴

Başkan Yardımcısı Garner Yeni Anlaşma’nın başlarında şöyle konuştu: ‘Sayın Cumhurbaşkanı, kampanya yaparken, fakir insanlar için bir şeyler yapacağımıza dair söz verdi ve bende onlar için bir şeyler yapmamız gerektiğini düşünüyorum. Onları hatırlamamız gerekiyor. Bunu dikkate almak zorundayız’ dedi.²⁴⁵

²⁴² Dixon Wecter, **The Age of Great Depression 1929-1941**, The Macmillan Company, New York 1948, s.67.

²⁴³ Alfred B. Rollins, **Franklin D. Roosevelt and The Age Of Action**, New York 1960, s.115.

²⁴⁴ Allan Nevins, Henry Steele Commager, **ABD Tarihi**, Ankara 2005, s.395,396.

²⁴⁵ a.g.e., s.107.

Büyük Buhrana karşı alınması gereken önlemler, ilgilenilmesi gereken konular vardı. Bunları yapmak için de çeşitli fikirler ortaya atılmıştı. Roosevelt'in Yeni Anlaşma politikasının mimarlarından olan ekonomist Tugwell'in belirttiği gibi: O zamanlar toparlanma ile ilgili birkaç teori vardı. Bunlar kabaca (1) iş çözümü-deflasyon, iş düzenlemesini kolaylaştırma ve güvenin yenilenmesi; (2) para-fiyat seviyelerini eski haline getirmek ve bir şeyleri başlatmak için sistemi para içine entegre etmek; altın standardından vazgeçmek; (3) tüketicilerin satın alma gücü-satın alma gücünü tüketicilere ulaştırmak ve fabrikaları işlevli kılmak, böylece işsizliği azaltmak; (4) mali-faiz oranlarını değiştirmek ve federal harcamaları artırmak veya azaltmak; (5) denge-karşılıklı destek veren gruplar arasında gelirin eşitlenmesi şeklinde tanımlanır.²⁴⁶

Yeni Anlaşma, Roosevelt'in daha geniş yetkiler kullanmasını gerektirmişti. Bu, işleri hızlandırmak için gerekliydi. Roosevelt'in buhrana karşı mücadelede kullandığı kozu yetkilerini genişletmek olmuştu. Geniş yetkiler Roosevelt'e hareket serbestliği ve alınacak kararlarda hızlilik sağlıyordu bu da buhrana karşı mücadelede çok önemliydi. Roosevelt buhrana karşı mücadele etmek için geniş yetkiler almıştı. Akşam Gazetesindeki bir haberde “Roosevelt’e geniş yetkiler verildi. Kongre Roosevelt’i para, banka, sanayi ve ziraat konularında fiilen diktatör bırakarak dağılıyor”²⁴⁷ yazıyordu.

Roosevelt'in bu adımları atabilmesi için yetkili olması ve bunları kullanabilmesi gerekliydi. Her şeyden önce bu hızlı adımlar atılabilmesi için gerekliydi. Roosevelt ve Yeni Anlaşma idaresi geniş çaplı yetkilere sahipti. Amerika cumhurbaşkanına geniş çaplı yetkiler verilmişti. Bu yetkiler daha önce eşi benzeri görülmemiş çok geniş çaplı yetkililerdi. “Çiftçilere yardım projesi ile enflasyon projesi cumhurbaşkanına yalnız görülmemiş bir nispetten enflasyon yapma yetkisini vermekle kalmayıp ziraat alanında

²⁴⁶ A.g.e., s.101.

²⁴⁷ ‘Amerika omuz silkiyor!’, **Akşam**, 18 Haziran 1933, s. 5.

da bu yetkilere benzer yetkiler vermektedir. Kanun tasarısı, hükümetin arazi bankaları yoluyla iki milyar dolara çıkarmak suretiyle çiftçilere ait ipotekler için para tedarik edilmesini de içermektedir. Para tedarik edilmesini de göz önünde bulundurmaktaydı.’’²⁴⁸

Roosevelt ekonomik buhrana karşı aldığı tedbirlerin hızla ve bütün eyaletlerde uygulanabilmesi için daha fazla yetki talep etmişti. Roosevelt bu konuda yetkileri elinde toplayıp daha hızlı hareket etmeyi daha kökten önlemler almayı amaçlamıştı. ‘‘Cumhurbaşkanı Roosevelt iktisat kanunlarını kabul etmekte geciken birliğe dahil hükümetlere bu kanunları kabul ettirmek için yeni yetkiler almaya karar vermişti. Bildirildiğine göre Roosevelt, 8 Ağustos'tan sonra bütün sanayide gündelik iş saatlerini bizzat kendisi tespit edebilecekti.’’²⁴⁹

Roosevelt kendisinden önce hiçbir başkanın sahip olmadığı yetkilere sahip olmuştu. Bu yetkilere dayanarak bir kalkınma planı hazırlamış ve bu plan halkı da heyecanlandırmıştı. Bu plana ‘gönüllü kanun’ denilmişti. ‘Gönüllü kanun’ u Milliyet de sayfalarına taşımıştı. ‘‘gönüllü kanun dünden beri tahkik ediliyor eğer şimdiye kadar iktisadi hürriyeti Amerika hayatının başlıca motoru olduğu düşünülürse bu kanunla başlayan teşriki mesai hareketi için hakiki bir inkılap denilebilirdi. Şimdi memleketin bütün Zirai Sanayi ve iktisadi kuvvetleri milyarlarca sermayeleri toplayan muazzam teşebbüsler olsun küçük vilayet sanayileri olsun gaip edilmiş olan iktisadi defalığı kavuşmak üzere başlanan sistemli mücadele için aynı safa sokulmuşlardı. Bununla beraber Roosevelt bir taraftan şimdiye kadar kendisinden evvel gelen hiçbir cumhur

²⁴⁸ ‘Amerika cumhurbaşkanına verilen yetkiler’, **Akşam**, 12 Mayıs 1933, s.5.

²⁴⁹ ‘Roosevelt yeni yetkiler istiyor’, **Milliyet**, 29 Temmuz 1933, s. 2.

reisine verilmemiş olan bir hareket serbestisi diğer taraftan da bütün ümidini bu plana bağlamış olan halkın büyük heyecanından istifade etmekteydi.’²⁵⁰

Roosevelt, işsizliğin büyük ölçüde azaltılması gerektiğini biliyordu ve Sivil Koruma Teşkilatı, Tennessee Vadisi Projesi ve Bayındırlık İdaresi işsizlerin üçte birini emebiliyordu. Roosevelt, para arzını arttırması için kendisine verilen yetkililerinin, para birimini düzeltmesi, ekonomiyi canlandırması ve sisteme daha fazla talep getirmesi için iyileşmeye hızlı bir başlangıç olacağını umuyordu.²⁵¹

Roosevelt’in izlediği genel politikaları 10 Ocak 1934 tarihli Vakit şöyle görmüştür: “Roosevelt’in dahili siyaseti işsizlikle, sefaletle ve zaruretle şiddetli, sürekli, tedbirli harp etmektir. Harici siyaseti her memleketle iyi geçinmek ve Amerika’yı kalkınma siyasetinden uzaklaştıracak herhangi yabancı kavgasına girmekten alıkoymaktır.”²⁵²

Roosevelt ve Yeni Anlaşma siyaseti sorunlara zaman kaybetmeden atılmış ve neredeyse her konuyla ilgilenmişti. Ekonomide, işsizlikte ve birçok alanda iyileşme sağlanıyordu ama bunun geçici bir rahatlamamı yoksa sorunun kökten mi çözüldüğü tam anlaşılamamıştı ve tartışılan bir konuydu. Roosevelt’in ekonomik buhrana karşı aldığı önlemlerin sonuç verip vermeyeceği tartışmalıydı. Bir grup iyi sonuçlar vereceğini düşünürken diğer grup istenilen verimin alınamayacağını düşünmüştü. “İktisadi buhran karşısında bunalan dünya Amerika’da Cumhurbaşkanı Roosevelt’in yapmakta olduğu NRA yani Amerika kalkınma tecrübesine büyük bir alaka ve dikkatle

²⁵⁰ ‘Roosevelt’in kalkınma planı’, **Milliyet**, 3 Ağustos 1933, s. 2.

²⁵¹ Conrad Black, **Franklin Delano Roosevelt Champion of Freedom**, Public Affairs, New York 2003, s.285.

²⁵² **Aydın Tarihi**, 2 Şubat 1934, s.343.

gözlerini dikmiş bulunuyor bu tecrübenin iyi sonuçlar verebileceğini düşünenler olduğu gibi bunun istenilen hedefe varamayacağını söyleyenlerde vardı.’’²⁵³

Joseph Dubua, ‘Roosevelt Tecrübesi’ başlıklı haberinde General Johnson’un Makalesini satırlarına taşıdı. Johnson makalesinde ekonomik buhrana karşı alınan önlemleri anlatmıştı. “‘Amerika Birleşik Devletleri’nin birkaç aydan beri almakta oldukları önlemlerin amacı çalışanların tekrar iş bulmalarına imkân sağlamak, zirai ve sanatla yapılmış şeyleri satın alabilmelerini kolaylaştırmak, memlekette işleri yeniden canlandırmaktır. Bu vazife iki şekilde başarılabılır: yüz binlerce işsizi eski işlerine döndürmek, ondan sonra daha iyi ve devamlı bir istikbalinin temellerini atmak. İlk noktayı gözden kaçırmamakla beraber ikinci bir kurtuluş bir kurtulma işi saymaktayız. Bizzat çalışanlar da çoktan bekledikleri halde mahrum bırakılmakta oldukları haklarına sahip olmuşlardır. Roosevelt eleştiriye yapıcı tarzda olması şartıyla açıktı ve bu eleştirileri kabul ediyordu.’’²⁵⁴

Yeni Anlaşma politikasının buhrana karşı aldığı tedbirlerin önemli başlıklarından biri devletleştirme veya devlet destekleriydi. Bundan dolayı Roosevelt, sanayi kuruluşlarını ve bankaları devletleştirmeye çalıştı. Bu yolda öncelikle bazı kurumlarda iyileştirmeler yapmaya çalışmıştı. “‘Amerikan iktisadi faaliyetini teşkil eden kuruluşları devlet kontrolüne almaya çalışan ıslahata devam eden Roosevelt geçen hafta Amerikan mali bünyesi meselesine hücum etmiştir. Bu hafta New York ticaret borsalarını, New Orlean pamuk borsasını ve Şikago tahıl ticaret bürosunu düzenleyen bir proje daha kongreye verilecektir. Zannedildiğine göre bu tedbirler borsa ve bankaların milli iyileştirilmesi yolunda birer adımdır. Özel bankalar rezerv sistemine girmeye mecbur olacaklardı.’’ Ayrıca Roosevelt, sanayiye gerekirse direk yardım sağlayarak devlet

²⁵³ ‘Amerikan tecrübesi ve beklenen neticeler’, **Hakimiyeti Milliye**, 8 Şubat 1934, s.4.

²⁵⁴ Joseph Dubua, ‘Roosevelt Tecrübesi’, **Hakimiyeti Milliye**, 8 Şubat 1934, s.4.

desteği sağlamayı düşünmüştü. “Diğer taraftan C.F.R. başkanı Roosevelt’in adına yaptığı bir konuşmada bankalar sanayiye geniş krediler vermedikleri takdirde devletin milli iktisada sermaye vermek konusunda onların yerini alacağını bildirmişti.”²⁵⁵

Türkiye’de de bu yaşananlar ilgiyle takip ediliyordu. 6 Şubat 1934 tarihli Milliyet şöyle bir haber veriyordu. “Amerika’da büyük ve kapsamlı bir inkılap oluyor. Cumhurbaşkanı Roosevelt’in iktisadi kalkınma şeklinde başlayan hareketi Amerika’da yeni bir devlet kurma şeklinde bitecektir. Roosevelt Amerika’nın mukadderatını ele aldıktan sonra giriştiği teşebbüs memleketi iktisadi buhrandan kurtarmak ve eski refahına kavuşturmaktan ibaretti. Hoover beceriksizliği ile Amerika’yı iktisadi felakete sürüklemişti. Roosevelt ise zekasıyla iktisadi kalkınmaya götürdü”²⁵⁶ şeklinde haberler basında yer buluyordu.

Roosevelt ve Yeni Anlaşma Türkiye’de de ilgiyle ve yakından takip ediliyor sonuçları merakla bekleniyordu. 21 Nisan 1934 tarihli Vakıf’ta “Roosevelt’in attığı adım’ başlığıyla verilen haberde Amerika sanayii faşist olmayan, komünist de olmayan yeni bir iktisadi hal aldı. Roosevelt’in kendisi yaptığı işi ‘eşsiz bir inkılap’ saymaktadır”²⁵⁷ diye yazıyordu.

7 Ekim 1934 tarihli New York Times da Eski Türkiye büyük elçisi Henry Morgenthau Yeni Anlaşma hareketini övmüştü. “New Deal’ın bir inkılap yarattığında şüphe yoktur. Lincoln ve Wilson gibi Roosevelt de ruhi arzularını etkili bir hale sokmak için lazım olan dünyevi kuvvetle donanmış ve nadiren kaydettiği büyük ruhi liderlerden

²⁵⁵‘Banka ve borsaları millileştirme yolunda Roosevelt’in bir hamlesi’, **Hakimiyeti Milliye**, 13 Şubat 1934, s.1.

²⁵⁶ **Ayn Tarihi**, S.3., Mart 1934, s.405.

²⁵⁷ **Ayn Tarihi**, S.5., Mayıs 1934, s.424.

biridir”²⁵⁸ demişti. Morgenthau bu sözleriyle Yeni Anlaşmanın köklerine değinmiş aslında onun yeni olmadığını belirtmişti.

Yeni Anlaşma siyaseti aslında Roosevelt’in de karakteri gereği ve Yeni Anlaşmanın ruhu gereği anlaşmalar üzerinden farklı grupları ortak noktada buluşturmaya hedeflemişti. Yeni Anlaşma politikacıları iş dünyası ile de iş birliği yapmak istedi ancak finansçılara güvenmediler. Finans sistemi de başıboş bırakılacak bir alan değildi bundan dolayı bu alana da el attılar. Finansal sistemin kötüye kullanımlarını federal düzenlemeye tabi tutarak ortadan kaldırmaya karar verdiler.²⁵⁹

Roosevelt’in siyaset anlayışı ‘halkla birlikte yapmaktı’ bunun için sık sık ulusa seslenirdi. Bu da Yeni Anlaşma ile bütünleşmişti. Halka ne yaptığını ve ne yapmak istediğini anlatırdı. Yine bir nutkunda daha önce defalarca söylediği konuları tekrar etmiş kâfâlardaki soru işaretlerini silmeye çalışmıştı. Roosevelt’in 4 Ocak 1934’de Times’da yayınlanan nutkunda yeni bir şeyden bahsetmese de birçok şüpheleri ortadan kaldırmıştı. Bu konuşmada dikkate alınan ilk nokta Amerikan iktisat sisteminin yeniden düzenlenmesiydi. Sanayinin gelişimi, doğal kaynakların israfı, işlemeyen ticaret, çocukların çalıştırılması ve işçilerin insafsızca çalıştırılmaları, başkalarının parasının spekülasyon edilmesi konularından konuşmuştu. Sanayi yasaları mekanizmasının acilen düzenlenmesi gerektiğini de söylemişti.²⁶⁰

Roosevelt, 1935 yılında Kongreye yaptığı yıllık konuşmasında şöyle demişti: “Dünyada değişim, günün düzenini oluşturur. Her millette uzun süredir devam eden ekonomik problemler, eski pratik ve teori ustalarının hazırlıksız olduğu birçok türde

²⁵⁸ **Aydın Tarihi**, S.11., Kasım 1934, s.446,447.

²⁵⁹ William E. Leuchtenburg, **Franklin d. Roosevelt and The New Deal 1932-1940**, New York, s.36.

²⁶⁰ **Aydın Tarihi**, 2. Şubat 1934, s.338.

kriz getirmiştir. Çoğu ülkede sosyal adalet, artık uzak bir ideal değil, kesin bir hedef haline geldi ve eski hükümetler çağrıya kulak vermeye başladı. Ve Amerikan halkı değişme arzusunda dünyada tek başına değildir.”²⁶¹ Bu mesajla Roosevelt, dünyadaki değişim seslerine kulak verdiğini göstermiş, sosyal adalete verdiği öneme vurgu yapmıştı.

1936 Eylül’ünde şömine başı sohbetinde Roosevelt, ‘diğer ülkelerde, işveren ile çalışan arasındaki ilişki, kolayca kırılmayacak bir sınıf ilişkisi olarak kabul edildi. Bu ülkede, işveren-işçi ilişkisinin serbest ve eşit insanlar arasında olması gerektiğini Amerikan yaşam biçiminin önemli bir parçası olarak ısrar ediyoruz. El ya da beyinle çalışanları zenginlik içinde yaşayanlardan farklı ya da daha düşük olarak görmeyi reddediyoruz. Emeğin mülk kadar saygı duyulma hakkı olduğu konusunda ısrar ediyoruz. Fakat el ve beyinle çalışanlarımız emeklerine saygı duymayı hak ediyor. Emeklerini, insana yakışır ve sürekli yükselen bir yaşam standardında destekleyecek bir getiri karşılığında kullanma ve yaşamın kaçınılmaz mağduriyetlerine karşı bir güvenlik marjı biriktirme fırsatında pratik korumayı hak ediyorlar. Bu ülkede sınıf bilinçli bir toplumun büyümesini engellemek istiyorsak, ortalama insan bu iki yönlü fırsata sahip olmalıdır’, demişti.²⁶²

Amerika Birleşik Devletleri başkanı Roosevelt, bir bildirisinde sosyal siyasetini anlatmıştı. Kongreye yazdığı bir bildiride Roosevelt hükümete yardım sisteminin bütün bünyesini koruyan bir değişiklik teklif etmişti. Başkanın ileri sürdüğü bu teklif iş yaratacak geniş bir bayındırlık programı sayesinde işsizlere edilen yardımın kaldırılmasını amaçlamıştı. Roosevelt sosyal güveni geniş çaplı temin edecek yeni bir

²⁶¹ ‘Annual Message to Congress’, **Franklin Delano Roosevelt A Memorial**, Ed. Donald Porter Geddes, 4 Ocak 1935, s.159,160.

²⁶² a.g.e. ‘Fireside Chat’, 6 Eylül 1936, s.163,164.

düzeni gözetmişti. Roosevelt, ‘niyetim hükümetin ödeneklerinin sınırları içerisinde acele bir planın uygulanmasına girişmektir. Bu plan geniş ölçüde olacak ve barakaların kaldırılmasını, köy evleri yapılmasını, köylere elektrik kurulmasını, orman yetiştirilmesini, kıyıların dalgalar tarafından tahribinin önüne geçilmesini, mevcut yolların ıslahını ve yeniden yollar yapılmasını içine alacaktır’ demiş ve şöyle devam etmişti: ‘hükümet ulusun canlılığını mahveden para yardımını bırakmalıdır ve bırakacaktır biz insanların canına değil haysiyetlerini de korumalıyız’.²⁶³

Roosevelt, şömine başı sohbetinde ‘tüm ağır yüklerden ve büyük bir ekonomik felaketin tehdit edici tehlikelerinden kurtulduk, ulusal davalarımızın en karanlık anlarında kaderimizi yönetme yeteneğimize olan inancımızı koruduk. Korku ortadan kayboluyor ve güven her tarafta artıyor, inanç, demokratik devlet biçiminin aracılığıyla maddi ve manevi statülerini geliştirmek için insanların büyük olasılıklarını yeniliyor’ dedi.²⁶⁴

Yeni Anlaşma sistemi küçük dokunuşlarla düzenleyen, basit reformlar değildi. O sistemi kökünden değiştiren, tüm ülkeyi kapsayan büyük reformlar toplamıydı. İlk Yeni Anlaşma 1935’teki reformların ardından büyük ticari çıkarlara teslim olmak ya da daha sonraki gelişmelerin keseceği, iddialı bir ulusal planlama programı olma arasındaydı.²⁶⁵

Roosevelt yeni bir geniş yelpazeli projeler dizisine başlayacağını bildirmişti. Yeni Anlaşmanın kapsamı daha da genişletiliyordu. Roosevelt’in 5 ocakta Amerikan Kongresine söylediği nutkunda sosyal yardımlardan ve genel olarak projelerinden söz

²⁶³ ‘Roosevelt’in yeni bildirisi’, **Ulus**, 6 Ocak 1935, s.1,2.

²⁶⁴ ‘Fireside Chat’ **Franklin Delano Roosevelt A Memorial**, Ed. Donald Porter Geddes, April 28, 1935, s.152.

²⁶⁵ William E. Leuchtenburg, **Franklin D. Roosevelt and The New Deal 1932-1940**, New York, s.35.

etmişti. Roosevelt konuşmasında niyetinin hükümetin ödenek sınırları içinde acele bir planın uygulamasına girişmek olduğunu söyledi. Bu planın geniş ölçekte olacağını ve barakaların kaldırılmasını, köy evleri inşasını, köylere elektrik tesisatını, orman yetiştirilmesini, mevcut yolların iyileştirilmesi ve yeni yolların yapılmasını kapsayacaktır. Bu planlara ek olarak birkaç gün içinde bazı devletler tarafından uygulanan ve faydaları görülen işsizliğe karşı sigorta, ihtiyarlık sigortası ve annelere süt çocuklarına yardım gibi sorunlarla ilgili düzenlemeleri kongreye gönderme vaadinde bulunmuştu. Roosevelt'in kongredeki konuşmasını 6 Ocak 1935 tarihli Ulusta ki Roosevelt'in mesajı başlıklı köşe yazısında Burhan Belge “Amerikan Cumhurbaşkanı Roosevelt yılbaşı dolayısıyla kongreye bir mesaj yollamıştır. Bu mesajında Roosevelt işsizlik meselesini geçici olarak değil temelli olarak çözüm getirmek istediğini söylemiştir. Konuşmasında sosyal adalete de yer vermiştir”²⁶⁶ diye yazmıştı.

Göreve geldiği ilk yıllarda buhranın şiddetini, çıkardığı yasalar, yaptığı projelerle kırdıktan sonra Yeni Anlaşma programının ikinci aşamasına geçilmişti. 4 Ocak 1935 de Kongreye yaptığı yıllık konuşmasında Roosevelt İkinci Yeni Anlaşma'nın sinyallerini verdi. “Roosevelt Kongreye verilen bu yıllık mesajda İkinci. Yeni Anlaşmanın başlama sinyallerini vererek sosyal reform programının altını çizdi. Bu programın üç temel amacını göstererek ulusal kaynakları daha iyi kullanarak geçimin güvenliği, bağımlılığa, hastalığa, yaşlılığa, işsizliğe karşı güvenlik ve kentsel dönüşüm ve daha iyi ev sahibi olma imkanları sağlıyordu. Roosevelt aynı zamanda muhtaç işsizleri iş sahibi yapmak için ulusal işler programını önerdi. İkinci Yeni Anlaşmadan asıl faydalananlar işçiler ve küçük çiftçilerdi.”²⁶⁷

²⁶⁶ **Ayn Tarihi**, S.14., Şubat 1935, s.416,417,418.

²⁶⁷ Richard B. Morris, **Encyclopedia of American History**, New York and Evanston 1965, s.350.

Cumhurbaşkanının 4 Ocak 1935'teki Kongreye Yıllık Mesajı, İkinci Yeni Anlaşmayı başlattı. Neredeyse yeni bir yönetim kuruluyormuş gibi yeni bir başlangıç ilan etti. Önceki iki yılın başarıları tamamen reddedildi: yalnızca tarım, sanayi üretimi ve kar alanlarında toparlanma için kredi kullanıldı. Sosyal adalet yeni hedefti. Reformun iyileşmeden ayrılmaz olduğu ilan edildi. Milletin erkekleri, kadınları ve çocukları güvenlik temel amaç olarak seçildi. Güvenlik türü oluşturmak üzere tasarlanan, Kongreye 'kaybedilen yıllardan dolayı gelecek yılların tamamlanması gereken' bir program sunuldu. Şehirdeki ve ülkedeki zorlu nüfus, doğal kaynakların daha iyi kullanılması ve geçim kaynaklarının akıllıca dağıtılmasıyla kurtarıldı. İşsizlik ve yaşlılık sigortası, yoksul çocuklar için faydalar, anneler, hasta ve bedensel engelliler için yaşamın ana tehlikelerine karşı güvenlik sağlandı. Barınma programının üçüncü kısmıydı. Bu güvenlik sorunlarının her biri zaten deneysel ve kapsamlı çalışmalara konu oldu.²⁶⁸

İkinci Yeni Anlaşmanın başlatılması, 4 Ocak 1935'te Yetmiş-Dördüncü Kongreye verdiği mesajla Cumhurbaşkanı tarafından ilan edildi. Roosevelt, herhangi bir iyileşmeyi düzeltmek ve daha fazla ilerleme sağlamak için reformların gerekli olduğuna dikkat çekti. Böyle bir reform, Yeni Anlaşma politikasının temel hedefi haline gelen sosyal güvenlik olmalıydı. Bundan böyle 'iyi bir geçim kaynağı kazanmak için çalışma hakkı, 'büyük servet ve büyük güce duyulan iştah' a göre öncelikli olmalıydı. Roosevelt ve Yeni Anlaşma politikacıları sosyal refah için daha fazla dikkat talep etseler bile, tüm bunları sola kayma olarak görmesi olası değildi. İlerleme İdaresi Başkanlığı (WPA) Mayıs 1935'te, istihdam edilebilir tüm kişilere yardım etmek ve işe almak amacıyla işe başladı. Halka açık bir doğa projesi- yollar, köprüler, binalar, taşkın kontrolü vb.-

²⁶⁸ Alfred B. Rollins, **Franklin D. Roosevelt and The Age Of Action**, New York 1960, s.139.

üstlenilmiş ve buna ek olarak profesyonel çalışanlara eğitimlerine uygun işler verilmişti.²⁶⁹

İkinci Yeni Anlaşmanın bir projesi olarak 5 Temmuz 1935 de Ulusal İş ilkeleri Yasası çıkarıldı. “Bu yasa işçilerin talebi halinde denetlediği seçimlere tabi olan uygun toplu pazarlık birimlerini belirleme gereğince seçilen sendikayı tasdik etme ve adil olmayan işveren uygulamalarına, düzeni ortadan kaldırma ve bozma sorunlarına ilişkin tanık ifadelerini dinleme yetkilerine sahip yeni bir Ulusal İş İlişkileri Kurulu oluşturdu.”²⁷⁰

İkinci Yeni Anlaşmanın önceliklerinden biri olarak Sosyal Güvenlik Yasası çıkarıldı. Genel yönetim acentesi ve işsizlik tazminatı, yaşlılık sigortası ve çeşitli sosyal servisler olarak Sosyal Güvenlik Kurulu oluşturuldu. Bu servisler:

1. İşsizlik sigortası sisteminden çeşitli Federal devletlerde işsizlik sigortasında maddi istikrarı teşvik eden Federal Devlet iş birliği oluşturuldu.

2. Yaşlılık ve ölüm sigortası tüm işçiler ve işverenler üzerine eşit miktarda vergilendirildi.

3. Federal devletlere yaşlıların giderlerini karşılamaya yardım etmek için para bağışlama yetkisi verdi.

4. Federal devletlere toplum sağlığı, rehabilitasyon, annelik ve bebek bakımı gibi servislerde ve yoksul, görme engelli, evsiz, sakat, muhtaç ve çocuk suçlulara yardımda federal devletlere yardım için para bağışlama yetkisi verildi.²⁷¹

²⁶⁹ Leland D. Baldwin, Robert Kelley, **The Stream of American History**, American Book Company, New York 1965, s.650,651.

²⁷⁰ Richard B. Morris, **Encyclopedia of American History**, New York and Evanston 1965, s.352.

²⁷¹ a.g.e., s.352,353.

Bu arada Amerika’da seçimler yapılmış Roosevelt ikinci kez ve oylarını arttırarak başkan seçilmişti. Tekrar başkan seçilmesinde buhrana karşı başarılı bir şekilde mücadele etmesi ve halkın tüm kesimlerine dokunabilmesi önemli rol oynamıştı. Roosevelt’in tekrar Amerikan başkanı seçilmesinden sonra Ulus gazetesi Roosevelt ve Yeni Anlaşmayı değerlendirmişti. “Roosevelt dört yıl için yeniden cumhurbaşkanlığına seçilmişti. Roosevelt’in ilk dönemi dünya buhranının en son derecesine denk gelmişti. Bu buhranı önlemek için yeni cumhurbaşkanının o zaman aldığı önlemler dizisine ‘New Deal’ adı verilmiştir.” Ulus gazetesi bu önlemlerin sonuçlarını L’Information gazetesinden sütunlarına taşımıştı. Gazete şöyle diyordu: “Amerika halkı, ezici bir çoğunlukla oylarını Roosevelt’e verirken öncelikle kendisinin şahsi özelliklerinde zekâ, cesaret ve insanlığa karşı saygısını gösterdi. Devletin iktisatta ölçülü müdahalesi, enflasyon vasıtasıyla finans edilen büyük masraflar ki her ikisi de paranın devalüasyonunu takip etmişlerdir. 1932 kasımında seçilen ve 1933 martında bankaların genel iflasları sırasında işçi ihtilali ve zirai inkılap tehlikeleri büyümekteyken iktidara gelen ‘New Deal’ başkanı üzerine iki çeşit görev aldı. Birincisi, geçici kalkınma önlemleri, ikincisi devamlı organizasyon önlemleri. Roosevelt’in son açıklamaları da gösteriyor ki o, savaş ve diktatörlük kuvvetlerine karşı barışçı demokrasilerin el birliği yapmaları gerektiğine özellikle inanmış bulunmaktadır.”²⁷²

Eleştirmenler Roosevelt yönetimine bir "emek hükümeti" damgalı olmasına rağmen, Yeni Anlaşma politikacıları emekçiye çiftçiden daha az ilgi duyuyordu. Sanayi ve tarım arasındaki dengeyi yeniden sağlamak ve geniş bir iç pazarla iş yapmak için çiftlik fiyatlarının yükseltilmesine öncelik verdiler.²⁷³

²⁷² ‘Roosevelt tekrar Amerika Birleşik Devletleri başkanlığına seçildikten sonra’, **Ulus**, 11 Kasım 1936, s.6.

²⁷³ William E. Leuchtenburg, **Franklin D. Roosevelt and The New Deal 1932-1940**, New York, s.35.

Yeni Anlaşma, Büyük Buhrana karşı geliştirilen bir strateji olarak dikkat çekmişti. Yeni Anlaşma birçok plan, program ve yasaların genel adıydı. Bu programlar işsizlikten sosyal sigortaya, tarım alanından bankacılığa kadar geniş bir yelpazede etkinlik gösterdi. Ayrıca işçi hakları, çalışma saatleri ve bayındırlık işleri de Yeni Anlaşmanın el attığı alanlardı. Buhranla mücadele etmek için başlanan Yeni Anlaşma zamanla etkinlik alanını genişletmişti. Yeni Anlaşma bazı başarısız girişimleri olsa da genel olarak buhranla mücadelede başarılı olmuştu. Buhranın yanı sıra eksikleri aksakları gidermekte ve başlattığı yeni girişimlerde de başarılı olduğu söylenebilir.

4. BÖLÜM: YENİ ANLAŞMA'YA KARŞI MUHALEFET VE YÜKSEK MAHKEME MÜCADELESİ

Roosevelt'in Yeni Anlaşmasına destek verip savunanlar olduğu gibi karşı olanlar ve istemeyenler de vardı. Özellikle zengin çiftçiler ve Yüksek Mahkeme üyeleri Roosevelt'e ve onun Yeni Anlaşma kapsamında çıkardığı yasalara karşı çıkmışlardı. Yeni Anlaşmaya karşı muhalefetin temel nedeni bazı çıkar gruplarını rahatsız etmesiydi. Yeni Anlaşma yeni bir düzen vadeliyordu fakat eski düzende mutlu olanlar bu yeni düzene tepkiyle yaklaştılar. Bu tepkiler genel olarak NRA'ya karşı muhalefet ve Yüksek Mahkemenin Muhalefeti etrafında toplanmıştı.

4.1. Yeni Anlaşmaya Karşı Muhalefet

NRA, Roosevelt ve Yeni Anlaşma politikacılarının çok güvendiği bir idareydi. Buhrana karşı çözüm olması için oluşturulmuştu. NRA büyük toprak sahipleriyle birlikte küçük toprak sahiplerine yönelik olduğu için bazı büyük toprak sahipleri karşı çıkmıştı. Ayrıca fiyat politikaları, altın standardı ve doların değerinin düşürülmesi gibi yasalar da bazı büyük toprak sahiplerinin işine gelmiyordu çünkü çıkarlarına ters düşüyordu. Bundan dolayı NRA ya karşı bir muhalefet oluşmuştu. Muhalefete destek Yüksek Mahkemeden gelmişti.

Muhaliflerin hedefinde olan yasalardan biri de Ulusal İyileşme Yasasıydı. NRA'yı destekleyenler olduğu kadar karşı çıkanlar da vardı. ABD'de NRA'ya muhalif olan bir kesim de vardı. 25 Ocak 1934 tarihli Hakimiyeti Milliye'de ki çiftçiler memnun değil NRA ya karşı FHA başlıklı haberde “‘Amerika’da Cumhurbaşkanı Roosevelt’in telkin ve teşvikiyle NRA dedikleri bir kalkınma programı uygulanmaktadır. Amerikan çiftçileri bu programa taraftar değildir. Hatta NRA'ya karşı Farmers Holiday

Association ismindeki çiftçiler birliği bu kelimelerin baş harflerini alarak FHA diye bir oluşuma gitmişlerdir’’ denmekteydi.²⁷⁴

NRA’dan bazı büyük toprak sahipleri memnun değildi. Onların çıkarlarına ters adımlar atılıyordu bundan dolayı da bir muhalefet örgütlediler. Amerika’da çiftçiler NRA’dan memnun değildi. Ve bu harekete tepkilerini Çiftçiler Tatil Derneği (Farmers Holiday Association) (FHA)’ı kurarak göstermişlerdi. FHA, NRA’ya tepki olarak kurulmuştu. “Amerika’da Cumhurbaşkanı Roosevelt’in telkin ve teşvikiyle tecrübesi yapılmakta olan Amerikalıların ‘National Recovery Act’ ismini verdikleri, bu üç kelimenin baş harfleriyle kısaca NRA dedikleri ve bir ayağında çelenk taşıyan, bir ayağında elektrik şelaleleri çıkan kanatları açık bir kartalın altında ‘biz vazifemizi yapıyoruz’ cümlesi ile sembolleştirdikleri bu hareket Amerika’da ilerlemektedir. Amerikan gazetelerinde okuduğumuza göre Amerikan çiftçileri birliği bu harekete tamamıyla taraftar değildi. Hatta Farmers Holiday Association ismindeki çiftçiler birliği bu kelimelerin baş harflerini alarak (FHA) diye başka bir harekete atılmışlar sembol olarak da ayaklarıyla tarla tarağı tutan yeşil bir kartal resmi kabul etmiş altına ‘biz ayırırız’ yazmışlardır. Bu hareketin başkanı olan Milo Reboam demiştir ki ‘Cumhurbaşkanının NRA hareketini izah eden nutku şimdiye kadar etkisiz bir şekilde devam eden siyasetin şöyle bir değişeceği hakkında hiçbir ümit vermemektedir. Birliğimiz Amerikan üretici çiftçisinin ürün fiyatları üzerindeki hakkını talep etmektedir ki bu da çok önemli bir noktadır.’’²⁷⁵

Bu arada, Yeni Anlaşma önlemlerinin anayasaya uygunluğunu sınavan davalar Yargıtay’a gelmeye başladı. Ocak 1935’te, mahkeme sekiz bire bir oyla NIRA’nın

²⁷⁴ **Ayn Tarihi**, 2 Şubat 1934, s.356.

²⁷⁵ ‘Amerikan tecrübeleri, Çiftçiler memnun değil NRA’ya karşı F.H.A.’, **Hakimiyeti Milliye**, 25 Ocak 1934, s. 2.

Başkan'a devlet kotasından fazla üretilen petrolün eyaletler arası taşınmasını yasaklama yetkisi veren bir bölümünü iptal etti. Bir ay sonra mahkeme beşe karşı dört oyla onayladı. İdarenin altın politikası NIRA Mayıs ayında mahkeme kararıyla anayasaya aykırı olduğu ilan edildi.²⁷⁶

NIRA, Amerikan tarihindeki yerini aldı bu dönem Amerika tarihi için lale devri sayılabilirdi. Ama karşısındaki güç kökleri olan sağlam bir güçtü. “Sermaye sınıfının gücü 100 yılı aşkın süredir koza gibi örülmüş ilişkilerle sağlamlaşmıştı. ‘Burnuna yumruk’ filan yemesi söz konusu olamazdı. Muradına ermesini sağlayacak yolları vardı. Amerikan Yüksek Mahkemesi 27 Mayıs 1935'te NIRA'yı anayasaya aykırı bularak iptal etti. Sermaye rahat bir nefes alır. Kendini adeta planlayarak, esaslar koyarak yönetmek kabusundan kurtuldu. Bir daha NIRA'ya dönülemedi. Amerikan kapitalizminin tarihinde çok kısa süren istisnai bir an yaşanmış ve bitmişti.”²⁷⁷

Roosevelt ile Kongre arasında bir gerginlik vardı. Kongre, Roosevelt'in elde ettiği yetkilerin çok geniş olmasına sıcak bakmamaktaydı. Milliyet Gazetesi bu durumu şöyle görmüştü “Kongrenin derhal ertelenmesine engel olan başlıca zorlukların önüne geçmiş gibiydi. Kongrenin cumhurbaşkanına isyan etmiş vaziyette olduğunu söylemek abartılı olur fakat kongrenin cumhurbaşkanının şahsi faaliyetinin de bir sınırının olduğu hakkında vaziyet almamış olduğunu da söylemek doğru değildi.”²⁷⁸

Yeni Anlaşmaya karşı çıkanlara, sık sık çirkin eleştirilerde bulunanlara ve şüphesiz birçok eksikliklerine ve fazlalıklarına rağmen, Yeni Anlaşma, popüler halk

²⁷⁶ David Saville Muzzey, **A History of Our Country**, Ginn and Company, 1953, s.566.

²⁷⁷ Bilsay Kuruç, **Mustafa Kemal Döneminde Ekonomi Büyük Devletler ve Türkiye**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2012, s.141.

²⁷⁸ ‘Roosevelt ve Kongre’, **Milliyet**, 11 Haziran 1933, s.2.

desteğini kazandığı için, cesareti kırılmış ve umutsuz insanlara çok şey kattı onlara umut ışığı oldu.²⁷⁹

Kongre’de Roosevelt’in politikalarına karşı çıkılacağı fikri vardı ama bu durum değişmiş Roosevelt Kongre’de çoğunluğu sağlamıştı. Milliyet bu durumu şöyle görmüştür: “Yarın kongre büyük törenle açılacaktır. Gelenek olarak cumhurbaşkanı takip etmek niyetinde olduğu siyasetin ana hattını bildiren nutkunu bir beyanat olarak gönderecektir. Son günlere kadar bu toplantının çok fırtınalı ve Roosevelt için sert olacağı zannediliyordu. Fakat görünüşe bakılırsa hava değişmiştir. Cumhurbaşkanı kongrede önemli bir çoğunluk bulacaktır. Çiftçiler ekilen arazinin sınırlanması nedeni ile önemli miktarda ödenek almışlardır. İşçiler muazzam nafia işleri sayesinde durumlarının iyileştiğini görmüşlerdir. Birçok işsizlere iş bulunmuştur. Tek nazik nokta para siyasettedir.”²⁸⁰

Roosevelt, bu eleştirilere Kongre’deki konuşmasında cevap verdi. Roosevelt Kongre’de nutkunu okudu. Roosevelt’in Amerikan kongresinde nutkunda genel bir değerlendirme yaptı ve beklentilerini ifade etti. “Cumhurbaşkanı Roosevelt bugün açılan Amerikan kongresinde söylediği nutukta mali ve iktisadi kalkınma programından geçen altı ay içinde bu sahada elde edilen ilerlemelerden özellikle bahsetmişti. Roosevelt milli refahın eski haline getirilmesi geçmişin harabeleri üstünde yeni bir bina kurulması için mebusan ve ayan meclislerinin hükümetle birlikte çalışmalarını dilemişti.”²⁸¹

²⁷⁹ Charles A. Beard, Mary R. Beard, **A Basic History of The United States**, Philadelphia 1944, s.459.

²⁸⁰ ‘Amerikan kongresi açılıyor Roosevelt’in parası siyasetine hücumu edilecek mi?’, **Milliyet**, 3 Ocak 1934 s.2.

²⁸¹ ‘Roosevelt’in Amerikan kongresinde ilk nutku’, **Milliyet**, 4 Ocak 193, 4 s. 2.

Kongre'nin açılmasını ve Amerika'da Roosevelt'in durumunu Akşam gazetesi 'Hava Değişmiş' başlıklı haberde şöyle görmüştü: "Kongre büyük merasimle açılacaktır. Adet olarak cumhurbaşkanı takip etmek niyetinde olduğu siyasetin ana hattını bildiren nutkunu gelip bizzat okuyacak değildir bir beyanat gönderilecektir. Son günlere kadar bu toplantının çok fırtınalı ve Roosevelt için sert olacağı zannediliyordu. Fakat görünüşe bakılırsa hava değişmiştir cumhurbaşkanı kongrede mühim bir çoğunluk bulacaktır."²⁸²

Roosevelt Kongre'de yaptığı konuşmasında kalkınma programını anlatmış beklentilerini belirtmişti. "Roosevelt'in meclis açılışındaki konuşmasında, konuşmasının altın ve istikrara ait kısımları ile refahın çiftçilerin iyi vaziyetlerine bağlı olduğunu söyleyen kısmı Demokratlar ve cumhuriyetçiler tarafından büyük alkış almıştı. Cumhurbaşkanı Roosevelt Amerikan kongresinde ilk defa olarak söylediği nutkunda özellikle mali ve iktisadi kalkınma programında geçen altı ay içerisinde bu sahada elde edilen ilerlemeden bahsetmişti."

Para meselesi ile ilgili olarak Roosevelt nutkunda 'medeniyet geriye dönemez biz birçok yeni usullere başvurduk gerekirse bunları düzeltmek veya değiştirmek bizim için bir vazifedir. Fakat herhalde ileriye doğru yürüyüp gitmek mecburiyetindeyiz' demişti.

Mali durum ile ilgili olaraksa, "Hükümetin mali itibarı, idari işletmelere ait masraflarda sıkı bir tasarruf ve tenzilât sayesinde kuvvetlenmiştir. Geçen ilkbaharda tekrar açılan bankaların durumları gayet sağlamdır" demişti.

Roosevelt, iş ve sanayinin yeni temellerine de değinmişti. Roosevelt konuşmasında 'Uyguladığımız yeni programı milyonlarca kişinin yeniden iş bulup

²⁸² 'Hava değişmiş', **Akşam**, 4 Ocak 1934, s. 5.

alışması, sanayinin yeni temeller üzerine kurulması, sanayi erbabının akıl ve mantığa uygun kararlar temin etmeleri, işçilerin uygun ücretler almaları ve uygun geçinme şartları elde etmeleri gibi sonuçlar vermiştir’ dedi.²⁸³

Amerikan Kongresinin açılışını ve Roosevelt’in konuşmasını Milliyet ise ‘Amerikan Kongresi açıldı’ başlıklı haberde: “Konuşmanın altın ve istikrara ait kısımları ile refahın çiftçilerin iyi durumlarına bağlı olduğunu söyleyen kısmı Demokrat ve Cumhuriyetçiler tarafından büyük alkış almıştır”²⁸⁴ şeklinde görmüştü.

13 Şubat 1934 tarihli Hakimiyeti Milliye gazetesinden Burhan Asaf da Yeni Anlaşmanın bankalarla ilgili planları ve Wall Street’in Roosevelt’in bu hareketine karşı muhalefeti hakkındaki yazısında şöyle demişti: “Amerika finansını temsil eden Wall Street’in muhalefetlerine rağmen Roosevelt mücadelesine devam ediyor. Bankalar üretimi arttırmak ve işsizliği azaltmak için açması gereken kredileri açmıyorlar. Buna karşılık Roosevelt bazı büyük bankaların imtiyazlı hisselerini satın alarak bankaları devletleştirmeye başlamıştı.”²⁸⁵

Roosevelt, bu eleştirilere gerekli cevapları veriyordu. Zaten Roosevelt’in siyaset anlayışı konuşmak kendini halka anlatmaya dayanmaktaydı. 6 Mart 1934’de yaptığı bir radyo konuşmasında Roosevelt yıkıcı eleştirileri mahkûm ediyordu ve yapıcı teklifleri müsait şekilde karşılamaya hazır olduğunu bildiriyordu.²⁸⁶

Halkın desteği, genel durumun iyi olması hiçbir tepkinin ya da başka taleplerin olmadığı anlamına gelmiyordu. Farklı nedenlerle grevler gösterilerde oluyordu.

²⁸³ ‘Roosevelt’in Amerikan kongresinde ilk nutku’, **Hakimiyeti Milliye**, 5 Ocak 1934, s.1.

²⁸⁴ ‘Amerikan Kongresi açıldı’, **Milliyet**, 5 Ocak 1934, s.2.

²⁸⁵ **Ayn Tarihi**, S.3., Mart 1934, s.414.

²⁸⁶ **Ayn Tarihi**, S.4., Nisan 1934, s.447.

Özellikle işçiler mesai saatleri ücretler ve sendikal haklar gibi sebeplerle greve gidiyorlardı. Türkiye gazeteleri de bu greve ilgi göstermiş ve sayfalarına şöyle taşımışlardı: Bu sıralarda işçiler yine çeşitli nedenlerle greve gitmişti. Bu büyük bir grev olmuştu. Amerika’da büyük bir grev ilanına karar verildi. Bu greve katılanların sayısı kesin değilse de 600-800 bin arasında olduğu tahmin ediliyor. Bu grevin nedeni şudur:

İşçiler patronlardan üç şey istiyor,

1. Haftalık çalışma saatinin 40 saatten 30 saate indirilmesi
2. Bu 30 saat için şimdiki ücretlerin verilmesi
3. İşçi sendikalarının tanınması

Bu grev zaten birçok zorluk içinde bulunmakta olan ABD’nin iktisadi manzarası üzerine büyük bir etki yaptı.²⁸⁷

Ahmet Şükrü Milliyet deki köşesinde bu büyük grevi değerlendirmişti. Ahmet Şükrü bu yazısında hem grevi hem buhranın etkilerini hem de çözüm yollarını değerlendirmişti. Bu yazısında: “Amerika Cumhurbaşkanı Roosevelt’in iş başına geçtiği günden beri takip etmekte olduğu iktisadi kalkınma programı yolunda gitmiyor. bir milyona yakın dokuma işçisi eylülün ilk gününden itibaren grev ilan etmişlerdi. Amerika sanayii büyük savaşta hız alarak gelişmişti. Savaş içinde ve savaşı takip eden seneler zarfında sanayi çok iyi şartlar altında çalıştı. Çok kar sağladı. Sermayeye büyük payı ayırdı. İşçiye yüksek ücretler verildi. O kadar ki her iki tarafta tatmin ediliyordu. İşçinin evi vardı evinde radyosu işine gidip gelmek için özel arabası vardı. Amerika işçisi yüksek bir hayat seviyesine ve hiçbir memlekette görülmeyen refaha kavuştu. 1929 buhranından sonra Amerika sanayi zor durumda kaldı. Amerika piyasalarını kaybetti milyonlarca işçi işsiz kaldı. İşlerini kaybetmeyenlerde yüksek ücretlerini kaybettiler. 1929 buhranı işçi kadar sermayedarları da vurulmuştur. Özel yatıyla dünya

²⁸⁷ ‘Amerika’daki büyük grev’ **Milliyet**, 2 Eylül 1934, s. 1,6.

seyahatinden dönen sermayedarlar vardır ki, ansızın on parasız kalarak sokaklarda elma, portakal satmak zorunda kalmışlardır. Cumhurbaşkanı Hoover Amerika'yı kasıp kavuran buhranı geçici bir itimsizlik buhranı bir sinir hastalığı olarak görmüştür. İşte Cumhurbaşkanı Roosevelt bu sırada Amerika'nın idaresini eline aldı. İktisadi felaket içinde kıvranan halk yeni cumhurbaşkanını gökten inmiş bir Mesih gibi karşılamıştı. Roosevelt Amerika'nın uğradığı felaketin sorumluluğunu politikacılara, yüksek sermayeye, bankacılara yükletti. Bundan sonra da Amerika'yı kurtarmak için geniş yetkiler istedi. Bu yetkiler kendisine tamamı ile verilmiştir. Bu yetkilere paranın kıymetinin tayini ve tespiti, gümrük tarifeleri, sanayi üzerindeki hakimiyet dahildir. Amerika'nın iktisadi ve mali hayatı parmaklarının ucundadır. Roosevelt her şeyden önce işsizler meselesi ile meşgul oldu. İşsizlere iş bulmak ve sermaye ile işçiler arasındaki ilişkileri düzenlemek için birtakım kurallar koydu. Bu kuralların önemli olanlarından biri de iktisadi kalkınma yasasının 7A fıkrasıdır. Bu fıkra göre işçiler teşkilat kurmak ve toplu bir halde patron ile pazarlığa oturma hakkına sahiptir. 7A fıkrası sermayedarların büyük itirazlarına hedef oldu. Otomobil kralı Ford bu kurala tabii olmaktansa fabrikalarını kapattıracağını bildirdi. İşçilere gelince onlar bunu yeterli görmemekle beraber teşkilatlar kurmaya başladılar. Amerika'da bugün işsizlerin sayısı 10 milyonu geçmektedir. Bu rakam Roosevelt'in iş başına geçtiği zamankinden azdır. Fakat kalkınma tedbirlerinin alınmaya başladığından beri iki sene geçmesine rağmen 10 milyondan fazla işsiz olması kalkınma tedbirlerinin isabeti hakkında ümit verici değildir''²⁸⁸ diye yazdı.

Yeni Anlaşmaya karşı muhalefet özellikle Yüksek Mahkeme etrafında toplanıyordu. Yeni Anlaşma da hareketlerini bu muhalefete göre şekillendiriyordu. Yeni Anlaşmanın 1934-1936 arasındaki zorluklara verdiği tepkiler, siyasetin pratik sınırları

²⁸⁸ Ahmet Şükrü, 'Büyük başın büyük derdi' **Milliyet**, 3 Eylül 1934, s.1.

ve Yüksek Mahkeme tarafından şekillendirildi. 1936, programı Mahkeme'nin kararından kurtarmak için daha fazla izin vererek, rahatlamak yerine korumayı sağlayarak ve Devletlerin rolünü vurgulayarak Toprak Koruma ve Evsel Tahsisat Yasası getirmişti.²⁸⁹

Yeni Anlaşma çoğunluk tarafından desteklense de karşı çıkan, muhalefet eden kesimler de vardı. Bunlar genellikle Yeni Anlaşmanın amacı olan yeni bir düzene itiraz eden yerleşik sistemin köşe taşı olan kesimlerdi. Bu kesimler yerleşik sistemden memnundular ve değişmesini, en azından Yeni Anlaşmanın istediği gibi değişmesini istemedikleri için muhalefet ediyorlardı. Muhalefetin olması gayet doğaldı çünkü kartlar yeniden dağıtılıyordu. Her ne kadar muhalefetle karşılaşsa da Yeni Anlaşma genel olarak istediklerini yapabiliyordu.

4.2. Yüksek Mahkeme Mücadelesi (5 Şubat-22 Temmuz 1937)

Roosevelt ve Yüksek Mahkeme arasındaki mücadele ve sorunun kaynağı güç paylaşımıydı. Yüksek Mahkeme gelenekselleşen kırtasiyeci devlet anlayışının temsilcisi olmuştu. Roosevelt ise bütün gücü ve yetkiyi kendinde toplamaya çalışıyordu. Kuşkusuz Roosevelt'in diktatör olmak gibi bir isteği yoktu. Roosevelt sadece buhrana karşı hızlı adımlar atabilmek için gücü tek elde toplamak istiyordu. Amerikan gelenekselliğinin temsilcisi ve son kalesi olan Yüksek Mahkeme de Roosevelt'e ve Yeni Anlaşma politikalarına karşı cephe almıştı. Yüksek Mahkeme ve Roosevelt arasındaki mücadele bir süre karşılıklı adımlarla devam etti ama sonunda birbirlerine dokunmamaya karar verip bu sorunu bitirdiler.

²⁸⁹ Alfred B. Rollins, **Franklin D. Roosevelt and The Age Of Action**, New York 1960. s.115.

1937 yılında Yüksek Mahkeme Mücadelesi baş gösterdi. Roosevelt Yüksek Mahkemeyi ele geçirmekle suçlandı. Buna karşılık Yüksek Mahkeme ‘Yeni Anlaşma’nın bazı yasalarını iptal etti. Bu dönem Roosevelt’in liderliği için zor bir dönem oldu. “Yüksek Mahkemenin Yeni Anlaşmanın ekonomik ve sosyal yasalarını iptal etmesi Başkan Roosevelt’in politik liderliğinin en ağır şekilde test edilmesine neden oldu. Roosevelt anayasayı yanıltma, Yüce Mahkemeyi ‘paketlemek’ girişiminde bulunmak, yargı bağımsızlığını ve bütünlüğünü tahrip etmek ve yürütmenin gücünü büyütmele suçlandı. Roosevelt Yargıtay’a yeni hakimlerin eklenmesiyle ilgili hükümleri sağlamada başarısız olmasına rağmen 4 yıl içinde mahkemedeki yedi boşluğu kendi istediği kişilerle doldurdu.”²⁹⁰

5 Şubat 1937’de kongreye verdiği bir nutkunda Roosevelt icra sistemde düzenlemeler yapılmasını tavsiye etmiş olduğu gibi bu sefer de adli sistemde düzenlemeler yapılmasını talep etmişti. Eski Cumhurbaşkanı Hoover ise, Roosevelt’in Yüksek Mahkeme meselesindeki hareketini şiddetle eleştirmişti.²⁹¹

Roosevelt, dayandıkları soyut teorilere saldırarak nadiren sorunlara saldıran bir pragmatistti. Bu nedenle, Yüksek Mahkemeyle uğraşırken, işlevlerini veya yetkilerini değiştirmek için herhangi bir süpürme girişiminden kaçınması doğaldı. Bunun yerine, emekli olmadan yetmiş yaşına ulaşan herhangi bir federal yargıç için, Cumhurbaşkanı’nın ek bir yargıç atayabileceğini, ancak bir defada, yetmiş veya daha büyük yaşta görevli olmasına bakılmaksızın, bu ek yargıçlar elli yaşından fazla olamazdı. Yüksek Mahkeme Yargıçlarının üyeliği yetmişin üzerinde olamazdı, böylece Cumhurbaşkanı altı üye atayabilecekti. Tasarıya çok ihtiyaç duyulan bazı usulen

²⁹⁰ Richard B. Morris, **Encyclopedia of American History**, New York and Evanston 1965, s.356,357.

²⁹¹ **Ayın Tarihi**, S.39., Şubat 1937, s.427,428.

reformlar eklendi ve emeklilikleri teşvik etmek için, Başkan emekliliğin fiili istifanın gerekli olmaması ve maaş kaybı olmaması koşuluyla beklemede olan bir tasarıyı onayladı. Halk, Yüksek Mahkemenin bir rutinde olduğunu düşünmüş olabilirdi, ancak hala mistik bir ulusal birliğin koruyucusuydu. Tasarı Roosevelt'in düşmanlarına sadece çok popüler sempati duymalarını sağlamakla kalmayıp Yeni Anlaşma kampında bile duygusallaştırılabilecek bir konu verdi.²⁹²

Roosevelt'in Yeni Anlama politikasıyla uygulamaya çalıştığı değişikliklere Yüksek Mahkeme sık sık karşı çıkmıştı. Roosevelt de Yüksek Mahkeme'nin bu tavrına karşı harekete geçmişti. A. Ş. Esmer Roosevelt ile Yüksek Mahkeme arasında ki çekişmeyi köşesine şöyle taşımıştı: “Amerika Yüksek Mahkemesi'nin iyileştirilmesi hakkında Cumhurbaşkanı Roosevelt tarafından yapılan teklif mecliste büyük bir çoğunlukla kabul edildi. Amerika Cumhurbaşkanı Roosevelt ilk dört senelik döneminde ‘New Deal’ denilen iktisadi kalkınma programını uygularken her adımda yüksek mahkemenin muhalefetiyle karşılaştı. Yüksek mahkemeye, Amerika anayasası, parlamento ve Ayan tarafından kabul edilen kanunları bile hükümsüz saymak yetkisini vermiştir. Amerika Yüksek Mahkemesi yetkisine dayanarak bazen kişilerin hakkını ve hürriyetlerini bazen de Amerika Birliğini oluşturan devletlerin haklarını ve yetkilerini ihlal eder bahanesiyle Roosevelt'in meclisten ve ayandan geçirdiği kanunları uygulamamıştı. İkinci dönemde Roosevelt'in Amerika anayasasını değiştireceği sanılmıştı. Fakat cumhurbaşkanı böyle külfetli bir girişimde bulunacağı yerde Amerika Yüksek Mahkemesi'nin teşkilatını değiştirmeye karar vermişti. Roosevelt şöyle bir teklif yapmıştı. Yüksek mahkeme üyesinden 70 yaşını dolduran her üye tam maaşla emekli olabilir. Fakat emekli olmak yerine vazifesine devam etmek isterse cumhurbaşkanı mahkeme heyetine yeni bir üye ilave etme yetkisi vardı. Bu kanun

²⁹² Leland D. Baldwin, Robert Kelley, **The Stream of American History**, American Book Company, New York 1965, s.654,655.

meclis tarafından da kabul edilmiştir. Mahkeme heyetine tayin edilecek yeni hakimler Roosevelt'in toplumsal ve iktisadi iyileştirmeleri hakkındaki fikirlerini kabul etmiş kişiler olacağından ve kanunları o yolda uygulayacaklarından yüksek mahkeme bir engel olmaktan çıkacaktı.²⁹³

Başkan Roosevelt başka bir yol seçti. 5 Şubat'ta Federal yargı sisteminin yeniden düzenlenmesi için bir tasarının taslağını Kongreye gönderdi. Daha aşağı mahkemelerde birtakım reformlar yapılmasını sağladı, ancak kamuoyunun ilgisini çeken tek kısım Yüksek Mahkemenin önerilen genişlemesiydi. Yetmiş yaşında emekli olmayı reddeden adaletleri 'desteklemek' için bu mahkemeye altı yeni üye eklenebilirdi. Elbette yeni atananlar Yeni Anlaşma için elverişli onu destekleyen kişiler olacaktı.²⁹⁴

Roosevelt'in seçimlerdeki rakibi Landon da Yüksek Mahkemenin düzenlenmesiyle ilgili görüşünü belirtmişti. 1936 yılında cumhurbaşkanı adayı olan Landon Yüksek Mahkeme konusunda Roosevelt tarafından kongreye verilen yasa projesi hakkında söylediği bir demecinde 'bu işin demokrat, cumhuriyetçi partilerin çerçevesini aştığından eminim. Memleketin istikbalini tehlikeye girmiştir. Bu konuda milletin bir karar vermesi lazımdır. Ben kongrenin konuşmalarına saygılıyım bir kere de milletin oyunu sormak şarttır' demişti.²⁹⁵

15 Şubat 1937 tarihli Ulus da A.Ş. Esmer 'Roosevelt ve Amerika adliyesi' başlıklı yazısında Roosevelt'in Yüksek Mahkemenin düzenlenmesi ile ilgili attığı adımlar için şöyle demişti: "Amerika Yüksek Mahkemesinin ıslahı hakkında Cumhurbaşkanı Roosevelt tarafından yapılan teklif mecliste yetmiş beşe karşı üç yüz on beş gibi büyük

²⁹³ A.Ş. Esmer, 'Roosevelt ve Amerika Adliyesi', **Ulus**, 15 Şubat 1937, s.3.

²⁹⁴ David Saville Muzzey, **A History of Our Country**, Ginn and Company, 1953, s.570.

²⁹⁵ 'Adli ıslahat projesi ve Landon', **Ulus**, 15 Şubat 1937, s.5.

bir ekseriyetle kabul edildi. Meclis tarafından kabul edilen bu kanun ile Amerika Yüksek Mahkemesi'nin dokuz üyesi derhal 15'e çıkarılıyor. Çünkü dokuz üyenin altısı 75 yaşını geçtiğinden bunlar istifa etmedikleri takdirde mahkeme heyetine altı üye daha tayin edilecektir. Bunlar da Roosevelt'in içtima iyi ve iktisadi ıslahat hakkındaki fikirlerini kabul etmiş hakimler olacağından ve kanunları o yolda tefsir edeceklerinden yüksek mahkeme bundan böyle bir engel olmaktan çıkacaktır. Yani Roosevelt mahkemeyi kaldırmıyor. Salâhiyetlerini darlaştırmıyor. Fakat teşkilatını değiştirerek kendisine engel olmaktan çıkarıyor. Belki de yardımcısı vaziyetine getiriyor.'²⁹⁶

Roosevelt'in Yüksek Mahkemeye karşı başlattığı mücadeleyi Ömer Rıza da köşesine şöyle taşımıştı. “Amerika Cumhurbaşkanı Roosevelt'in giriştiği mücadelelerin en önemlilerinden biri Amerika yüksek Mahkemesi'nin ıslahına aittir. Çünkü Roosevelt'in Amerika'yı kalkındırmak için çıkarmaya geri gördüğü kanunları baltalayan bu yüksek mahkemeydi. Roosevelt dört, beş sene önce Amerika'nın buranın içinde kıvrandığın sıralarda Amerika kongresine dayanarak istediği kanunları çıkarmış fakat Yüksek Mahkeme bu kanunları karşı veto hakkını kullanmıştır. Cumhurbaşkanı bunun üzerine mahkemenin oluşumunu değiştirerek beynin çoğunluğunun kendi tarafından tayin edilecek bir mahkeme oluşturmak istemiş fakat Amerika kamuoyunun kendisine bu yolda destek vermediğini görmüştür. Roosevelt tarafından Yüksek Mahkemenin oluşumunu değiştirmeyi amaçlayan proje kabul edilmemiştir. Yüksek Mahkeme'de Roosevelt'in yeni hareketine karşı düşmanlık göstermekten vazgeçmiştir ve proje ret edilmekle beraber Roosevelt'in nüfuzunda hiçbir azalma olmamıştır.'²⁹⁷

28 Temmuz 1937 tarihli Tan dan Ömer Rıza Doğrul' un Amerika Yüksek Mahkemesi başlıklı yazısında Amerika'da yaşanan bu olayın yansımaları şu şekilde

²⁹⁶ **Ayın Tarihi**, S.39., Şubat 1937, s.442.

²⁹⁷ Ömer Rıza Doğrul, 'Amerika Yüksek Mahkemesi', **Tan**, 8 Temmuz 1937, s. 3.

görölmüştü: “Amerika Cumhurbaşkanı Roosevelt’in giriştiğı mücadelelerden biri de Amerika Yüksek Mahkemesi’nin ıslahına aittir. Çünkü Roosevelt Amerika’yı kalkındırmak için çıkarmaya lüzum gördüğü kanunları baltalayan ve kanuni esasi hükümlerine münafi gören müessese bu yüksek mahkemeydi. Roosevelt de yeniden Cumhurbaşkanlığına seçilir seçilmez bu mahkemeyi ıslah için bir proje hazırlamış ve ayan meclisi ne takdim etmiş ise de birkaç gün evvel bu proje reddedilmiş ve yüksek mahkemenin teşekkülünde hiçbir değişiklik olmamıştır.”²⁹⁸

Yüksek Mahkeme ve Roosevelt arasındaki sorunlar aslında bir güç paylaşımı meselesiydi. Yüksek Mahkeme yerleşik Amerikan sistemini temsil ederken Roosevelt ve onun Yeni Anlaşması yeni bir düzen getirmek istiyordu bu durumda da çatışma kaçınılmazdı. Ama adı üstünde olan ‘Yeni Anlaşma’ bu sorunu da anlaşma yoluyla çözmeyi bildi. Tabi ki bu Yüksek Mahkeme sorunu Türkiye basınında da yer bulmuş ilgiyle takip edilmişti.

²⁹⁸ **Ayın Tarihi**, S.44., Temmuz 1937, s.305.

SONUÇ

Yeni Anlaşma, isminde yeni olsa da aslında yeni değildi; köklerini eskilerden almaktaydı. Bu anlaşma daha önce Theodore Roosevelt'in ve Wilson'un da uygulamaya çalıştığı bir plandı. Hatta bu anlaşma, tarihsel arka planı açısından, Rousseau'ya ve John Locke'a kadar dayanıyordu.

Yeni Anlaşmayla, halkın birbiriyle ve halkın her kesimiyle devlet arasında olan bir anlaşma kast ediliyordu. Yeni bir anlaşma, bu yaklaşım çerçevesinde yapılıyordu.

Roosevelt, Yeni Anlaşmanın hataları ve eksikleri olmasına rağmen, Amerika tarihinin zor bir döneminde sorumluluğu üzerine almıştı. Roosevelt yönetimi, yönetimde de geniş bir reforma liderlik etti. Roosevelt'in, devlet organlarındaki savurganlığı ve verimsizliği ortadan kaldırmak için attığı adımlar etkili olmakla birlikte daha çok eksikler vardı.

Yapılan iyi işlerin yanında bazı aksaklıklar da oldu. NRA Yüksek Mahkeme tarafından kaldırmadan önce başarısız olduğu anlaşılmıştı. Doların değerinin düşürülmesinin asıl amacı, fiyatların yükseltilmesi olmasına rağmen bu konuda da başarı sağlanamamıştı.

Roosevelt yönetimi aksaklıklara rağmen Yeni Anlaşmayı terk etmedi. II. Dünya Savaşı sırasında dahi bu programa bağlı kalındı; ağır vergiler kabul etmek ve karı sınırlamak, azami fiyat sınırları ve kiralari belirlemek, maaş ve işçi ücretlerini belirlemek, ürün fiyatlarını belirlemek, iktisat etmek fazla parayı hükümet bonolarına yatırmak, eksilen gerekli ihtiyaç mallarını karneye tabi kılmak, taksit usulüyle alışverişten vazgeçerek mevcut borçları ödemeyi teşvik etmek gibi bazı kriterlerine

uyuldu. Hükümet, savaş sırasında bu programa bağlı kalarak hareket etti ve Yeni Anlaşmayı uygulamaya devam etti.

Savaş döneminde de Yeni Anlaşma uygulanmaya devam edildi. II. Dünya Savaşı sırasında da Yeni Anlaşma, ilkelerine ve ideallerine bağlı kalınarak uygulandı. Savaş başladığı zaman Yeni Anlaşma hükümeti bu politikadan ayrılmamış hemen gerekli kuruluşları kurarak, seferberlik, fiyat denetlemesi ve tespiti, savaş üretimi gibi hayati konuları halletmişti.

Yeni Anlaşma başta Büyük Buhrana karşı alınan tedbirlerden ibaretti ama daha sonra ekonomik ve sosyal alanlarda temel yenilikler getiren bir hükümet programına dönüştü. 1932’de doğrudan Amerika’daki buhranı önlemek amacıyla buhranın neden olduğu aksaklıkları gidermek için hazırlanmış bir kalkınma ve ıslahat projesi olan New Deal zamanla bir hükümet tarzı ve sosyal program şeklini almıştı. Bu tarzın özü bir çeşit devletçilik ve merkeziyetçilikti. Bu sosyal programın temeli büyük sermayeyi sınırlama, küçük ticareti, işçiyi ve çiftçiyi korumak ve sosyal sigortayı bütün millete yaymaktı.

Yeni Anlaşma fiyat sistemine dayanmaktaydı. Bu fiyat sistemi ise temelde kapitalist ekonominin temeliydi. Yeni Anlaşma ve Amerikan ekonomisinin temeli fiyat sistemine dayanmaktaydı. Bu sistem; milli geliri bireyler arasında dağıtmak, bireylerin gelirlerini istedikleri gibi serbestçe kullanabilmelerini sağlamak ve üretimi istimlake göre ayarlamının yollarını bulmak amacındaydı. Bu üç amaç aslında kapitalist ekonominin temeliydi.

Yeni Anlaşma, genel olarak etkili olmuştu; geliştirdiği projeler kriz zamanında da savaş zamanında da fayda sağlamıştı. Yeni Anlaşma hükümetlerinin hatasız olduklarını

iddia etmek doğru değildi. Buna karşılık genel anlamda Yeni Anlaşma icraatı Amerika'nın lehine olmuştu. Bu politikanın somut örneği olarak gösterilen TVA yanında tarım, sanayi, işçiler, işsizler, sosyal politikalar konularında da başarılı olmuştu.

KAYNAKLAR

1. Basılı Yayınlar:

Amerika Tarihinin Anahatları, Bu kitap Birleşik Amerika Devletlerinin Dışişleri bakanlığı tarafından hazırlanmış ve İktisadi İşbirliği İdaresi'nin Ankara'daki Türkiye Özel Misyonu tarafından yayınlanmıştır, Birinci Baskı: İstanbul 1951 Erkmén Matbaası.

BALDWIN, Leland D., KELLEY, Robert, **The Stream of American History**, Third Edition, American Book Company, New York, 1965.

BANKERT, Alexa, NORPOTH, Helmut, “Guns 'N jobs: The FDR legacy”, Electoral Studies, S. 32, (2013), s.551-556.

BEARD Charles A., BEARD, Mary R., **A Basic History Of The United States**, Garden City Books, 1952, Garden City, New York.

BLACK, Conrad, **Franklin Delano Roosevelt Champion of Freedom**, Public Affairs, New York, 2003.

CHAMBERS, Clarke A., **The New Deal at Home and Abroad, 1929-1945**, The Free Press, New York, Collier-Macmillan Limited, London, Printed in the United States of America.

COLLINS, William J., “Editorial preface to “New Views of Roosevelt's New Deal”, **Explorations in Economic History**, S. 50 (2013), s. 463-465.

DEPEWA, Briggs, FISHBACK, Price V., RHODEC, Paul W., “New deal or no deal in the Cotton South: The effect of the AAA on the agricultural labor structure”, **Explorations in Economic History**, S. 50, (2013), s. 466-486.

FISHBACK, Price V., KANTOR, Shawn, WALLISB, John Joseph, “Can the New Deal’s three Rs be rehabilitated? A program-by-program, county-by-county analysis”, **Explorations in Economic History**, S. 40, (2003), s. 278-307.

FLECK, Robert K., “Why did the electorate swing between parties during the Great Depression?”, **Explorations in Economic History**, S. 50, (2013), s. 599-619.

GEDDES, Donald Porter(Ed.), **Franklin Delano Roosevelt A Memorial**, Pocket Books, New York, 1945.

KULL, S., Irving, NELL, M., **A Short Chronology of American History 1492-1950**, Rutgers University Press New Brunswick, N.J. 1952.

KURUÇ, Bilsay, **Mustafa Kemal Döneminde Ekonomi Büyük Devletler ve Türkiye**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2012.

LEUCHTENBURG, William E, **Franklin D. Roosevelt And The New Deal 1932-1940**, Harper and Row, Publishers, New York.

LIUA, Xing, FISHBACK, Price, “Effects of New Deal Spending and the downturns of the 1930s on private labor markets in 1939/1940” **Explorations in Economic History**, S.71, (2019), s. 25-54.

MORRIS, Richard B.(Ed.), **Encyclopedia of American History**, Harper and Row, Publishers, New York and Evanston.

MUZZEY, David Saville, **A History of Our Country**, Ginn and Company, New York, 1953.

NEVINS, Allan, COMMAGER, Henry Steele, **ABD Tarihi**, Çeviren: Halil İnalcık, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2005.

ROLLINS, Alfred B.(Ed.), **Franklin D. Roosevelt and The Age Of Action**, A Laurel Profile, New York, 1960.

Roosevelt Kimdir? New Deal Nedir?, Tasvir Neşriyat, İstanbul, S. 5, 3-8, January 2013.

SCHLESINGER, Arthur Meier, **Political and Social Growth of the American People 1865-1940**, The Macmillan Company, New York, 1941.

ŞİMŞİR, Bilal N., **Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları Cilt 1**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1993.

TEKELİ, İlhan, İLKİN, Selim, **1929 Buhranında Türkiye'nin iktisadi Politika Arayışları**, Türkiye Belgesel İktisat Tarihi Serisi No:2, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, 1977.

TULGA, Derya, **Başvuru Kitapları Dünya Tarihi**, Doğuş Yayın grubu A.Ş. İstanbul, 2014.

VERVILLE, Richard Emery, JD, DITUNNO, John F., Jr., MD, ‘‘Franklin Delano Roosevelt, Polio, and the Warm Springs Experiment: Its Impact on Physical Medicine and Rehabilitation’’, **American Academy of Physical Medicine and Rehabilitation**, S. 5, 3-8, January 2013, s.3-8.

WECTER, Dixon, **The Age of Great Depression 1929-1941**, The Macmillan Company New York, 1948.

2. Süreli Yayınlar:²⁹⁹

Akşam

Ayın Tarihi, Matbuat Umum Müdürlüğü, Ankara.

Hakimiyet-i Milliye

Milliyet

Tan

Ulus

3. Elektronik Kaynaklar

FDR Biography, <https://www.fdrlibrary.org/fdr-biography>, (26/09/2020).

Roosevelt, <http://www.fdrlibrary.marist.edu/daybyday/event/march-4-1933/>,(26/09/2020).

²⁹⁹ Süreli yayınların tarih ve sayfa numaraları dipnotlarda verildiği için kaynakçada tekrar belirtilmemiştir.

EKLER

EK-1 Türk basınında bayan Roosevelt	135
EK-2 Roosevelt'ten Atatürk'e mektup	136
EK-3 Atatürk ve Roosevelt arasındaki mektuplaşmalar	137
EK-4 Amerikan dış politikası	138
EK-5 Roosevelt'in yeniden başkan seçilmesi	139
EK-6 Türk gazetecilerin Amerika ziyareti	140
EK-7 Roosevelt'in ölüm haberi	141

Tötonya'da Alman'larla, Yahudiler arasında mü nakaşalar oldu, zabıta tedabiri devam ediyor

100

İÇ SAHİFELERDE

4 içinde : Hükûye. En zevkli satılık.

5 içinde : Yeni dünyada yeni bir meşeb doğuyor.

Akdenizde rekabet.

Muharrem Fevzi Topay

7 içinde : Çeşitli sahifeler.

Cumhuriyet

İSTANBUL — CAGALOĞLU

Telgraf ve mektup adresi: Cumhuriyet, İstanbul, No 518

Yükleniş: Başmühürat ve evi, 25000. Telgraf: 25000. İhtiva ve mactha kuru 25000 - 25000

Onüçüncü yıl sayı: 4726

Cumartesi 10 Temmuz 1937

Büyük Türk Felsefi ve tıbbi edisi

İBNİ SİNA

Hayatı, şahsiyeti ve eserleri hakkında 30 maharirli kıymetli yazıları 900 sahifeli bu büyük eserde toplanmıştır.

Tamam 4, Cilt 45 içinde.

AHMED HALİD KİTAPÇI

Şark Misakının esasları

4 devletin mutabık kaldıkları siyasî ve askerî hükümler

Dört devlet, müşterek menfaatlerini alâkadar eden bütün beynelmilel ihtilâflarda istişarede bulunacaklar

Tam bir dostluk havası içinde imzalanan anlaşma: Şark Misakı

Bütün siyasetini dostluk keşanesine bağlayan Türkiye, Balkan Antantında olduğu gibi, evvelki gün Tahran'da imzalanan muahede dahi esaslı bir rol oynamakla dünya sahuna büyük bir hizmette daha bulunmuştur.

İran, Irak, Egiptus ve Türkiye arasında ademi taviz ve dostluk anlaşması, din Tahran meşbedi sarayında tarafları Haricîye Nazırı, İsmail Haniyî, İran Haricîye Nazırı, İsmail Haniyî, Egiptus Haricîye Nazırı, Nâzım Feyyaz Muhammed Hâs ve Irak Haricîye Nazırı, Nâzım Nâsî Elâhî bugün ademi teca - vîz muahedelerini imza etmişlerdir.

Muahedenin bir - ninci maddesi, ikil emsallerinde de - lerine mutlak suret - te ademi müdahale ve ikinci maddesi mü - terakki hükümlerine ta - caviyen muvafık - yetine riayet hak - kındadır.

Üçüncü maddesi, dört memleketin müşterek menfa - tını alâkadar eden bütün beynelmilel ihtilâflarda istiş - are ve 4 üncü mad - de de, harb ilân, ilân edilmezken lapa - ve mütearrız tahrir hareketlerinde in - cikli deşip etmektedir.

(Tahran 26. 6 sâat 6 saat)

Büyük bir dostluğun canlı ifadesi

Atatürk ile Roosevelt arasında teati edilen mektublar

Amerika devlet reisinin memleketimiz hakkında izhar etmiş olduğu büyük ve candan sempatiye, Ulu Şefimiz aynı hararet ve samimiyetle teşekkür etti

Ankara 9 (A.A.) — Ahîren Türkiye'de bir Ameri - tali tarafından alınan filmi seyretmekle bil - ir olan filmi, birkaç akşam evvel, Beyaz Erde seyrettim. Nihayet kesin bir zamanda seyredileceğini pek çok sayın hayret hususan gördüğümün pek ve beyazın size arz etmek istedin.

Bu iki mektubu aynı asayişa yazıyorum.

Eskiden Kamîl Atıf, Türkiye Cumhuriyeti Başkanı

Ankara

Azîm Bay Cümhur Başkanı, Ahîren Türkiye'de Bay Julian Bryan tarafından alın - mış olan filmi, birkaç akşam evvel, Beyaz Erde seyrettim. Nihayet kesin bir zamanda seyredileceğini pek çok sayın hayret hususan gördüğümün pek ve beyazın size arz etmek istedin.

Kıymetli şahsiyetin, eriminde ve pîlâde küçük bir - ninci maddesi, ikil emsallerinde de - lerine mutlak suret - te ademi müdahale ve ikinci maddesi mü - terakki hükümlerine ta - caviyen muvafık - yetine riayet hak - kındadır.

Üçüncü maddesi, dört memleketin müşterek menfa - tını alâkadar eden bütün beynelmilel ihtilâflarda istiş - are ve 4 üncü mad - de de, harb ilân, ilân edilmezken lapa - ve mütearrız tahrir hareketlerinde in - cikli deşip etmektedir.

(Tahran 26. 6 sâat 6 saat)

Japon topraklarında yatan şehidlerimiz

Ertuğrul kahramanları için dikilen abide açıldı

Bu minasebetle yapılan büyük merasimde Türk - Japon dostluğunun azameti canlandırıldı

Tokyo Büyük Elçisi Hüseyin Gerede ve maiyetindeki zevat şehitleri, ancak üzeri alıyıyorlar

Büyük Elçi, yapı işleri bakan bu akşam, Su Majeste İmparatorun, 3 haziran 1929 da ziyaretine, ferahlandı - dığı, şehidimize girmiş günün sekizinci yıldönümü olan 3 haziran 1937 de yapa - mak üzere Tokyo'dan Kashiwazaki'ye doğru yola çıktı (Tahran 26. 6 sâat 1 saat)

Hataylı amele serbestçe Türkiye'ye gelebilecek

Hatay mahsulâtı gümrüksüz olarak mem - leketimize girecek ve Türk bankaları Sancakta şubeler açacak

Güzel ikâdelerden bir manzara

Atakya 9 (Husul) — Türkiye'ye girecek ve her sahada serbest olarak çalışabilecekler.

2 — Suncak mahsulâtı gümrüksüz o - larak Türkiye'ye girecektir.

3 — Türk bankalarının Suncakta aç - ılacak olan şubeleri Suncak ticaretine, ziraretine her türlü kolaylıklar göster - ecek, Ziraat Bankası ziraatın birliğinde derneğ olarak 30 sene süre ile mülkiyet - te olacaktır.

4 — Suncak ameleli pasaportu ola -

(Tahran 26. 6 sâat 6 saat)

Vekilimiz şerefine Bağdadda verilen mäsamereler

Yukarıda: Haricîye Vekilimiz Diele gırlatılınca, aşağıda: Gıno Diele gırlatılınca ve Bağdad şerâf - mada verilen gırlatılınca üç kışta

(Tahran 26. 6 sâat 6 saat)

Cumhuriyet Gazetesi, 10 Temmuz 1937

Atatürk ve Roosevelt arasındaki mektuplaşmalar

Ekmek karnesindeki P
kuponile nüfus başına
ikişer kilo un verilecek

AKŞAM

Sene 27 — No. 9513 — Fıatlı her yerde 10 kuruştur.

CUMA 13 Nisan 1945

Sahibi: Necmeddin Sadak — Negriyat müdürü: Hikmet Feridun Es — AKŞAM Matbaası

Büyük bir kayıp

Roosevelt'in beklenmedik ölümü, yalnız Birleşik Amerika'yı değil bütün dünyayı büyük bir derinleştiren, şok ve ıstırapla bir insanın mahrum ediyor.

Roosevelt, bu habrin kanıksanması, fakatın yer yüzünden kaldırılması, bütün milletlerin bir ve müstefit yapmaları, yer yüzünde hürriyet ve adaletin hüküm sürmesi için elinden geleni yapmış, hayatını bu uğurda feda etmiştir. Roosevelt için en büyük teselli, sarfettiği büyük gayretleri bedelolmadığı, Müttefiklerin safını kuvvetlendirdiği, insanlığı, hürriyeti tehdit eden Faşizmin yıkılıp gittiği, dünya barışının sağlandığı, hürriyetin ve adaletin hüküm sürmesi, dünya milletlerinin emniyetli ve huzurlu olmaları, onun en büyük başarılarıdır.

Bu büyük yitimi ölümlü bir insanlık ve demokratik dünya için büyük bir kayıptır. Amerikan milleti de büyük bir yitimi kaybetmiştir.

Türk milleti, bu büyük kayıptan dolayı dost Amerikan milletinin duyduğu derin ve candan paylaşılmıştır.

AKŞAM gazetesi gerek kendi ve gerek okuyucuları namına dost Amerikan milleti başsağlığı diler.

19. Roosevelt 1882 senesinde doğmuş, Harvard ve Columbia üniversitelerinde hukuk öğrenmiş, sonra siyaset hayatına atılmış. 1910 senesinde New York eyaletinde Ayva kraliçesi seçilmiş. Başkan Wilson tarafından Başkan Roosevelt muavini seçilmiş. 1922 senesinde başkan seçilmiş. 1922 senesinde başkan seçilmiş. Roosevelt, kuvvetli bir kişiydi. Kendi sayısında ölümlü bir kişiydi. Kendi sayısında ölümlü bir kişiydi. Kendi sayısında ölümlü bir kişiydi.

Amerika Birleşik Devletleri, millî güvenliğine mal ve ıstırapla bir haberran içinde bulundu. Hükümet, millî güvenliğine mal ve ıstırapla bir haberran içinde bulundu. Hükümet, millî güvenliğine mal ve ıstırapla bir haberran içinde bulundu.

Büyük Amerika devletleri halkı, büyük muvafakatine müstafit olarak 1946 senesinde İkinci Dünya Savaşının sonuna doğru, bu cema dinuynan işleri beşimle başlamak, Japonya, Çin, İtalya da Faşizminin saldırgan, Almanya, Müttefiklerin emniyetli, dünya barışının sağlanması, onun en büyük başarılarıdır.

Roosevelt 1882 senesinde doğmuş, Harvard ve Columbia üniversitelerinde hukuk öğrenmiş, sonra siyaset hayatına atılmış. 1910 senesinde New York eyaletinde Ayva kraliçesi seçilmiş. Başkan Wilson tarafından Başkan Roosevelt muavini seçilmiş. 1922 senesinde başkan seçilmiş. 1922 senesinde başkan seçilmiş.

Nihayet, Japonya din ve haka filmleri, bir pazar sabahı, beş hafta sonra Pearl Harbor'da Amerikan filosuna hücum yapmıştır. Bu büyük Amerikan zaferi, bu büyük Amerikan zaferi, bu büyük Amerikan zaferi.

Milletin ve birleşik milletlerin safından zaferle çıktığı bu büyük derin adamı, 1945 senesinde bütün rakipleriyle beraber derinden dost Amerikan milleti başsağlığı diler.

AKŞAM

Amerikalılar Berlin üzerine yürüyorlar

Veimar Baden - Baden düştü
Leipzig'e 35 kilometre kaldı

Hollandada küçük bir şehirde sokak muharebeleri

Londra 13 (B. B. C.) — Batı cephesinde morke kremlinde Müttefikler, kayda değer terakkiyi yapıyorlar. Ufukta Amerikan ordusu, his bir muhavemeye uğramadan sekiz derece ilerleyişine devam ediyor. Central Patton'un zırhlı birlikleri son yirmi dört saat zarfında 10 kilometre ilerleyerek diiz Saksyaya varmış. Birlikleri, son 10 milisini aşarak ilerlemekte bulundukları. Amerikalılar, Leipzig'e 35 kilometre mesafeye ilerliyor. İleri şehrin kuzey ve güney bölgelerinden geçiyorlar. Veimar şehrinde ilerliyorlar.

(Arkasah s. 2, sütun 6 da)

Kızılıordu, Viyana şehrini geride bıraktı

Sovyet kuvvetleri Linz ve Bavarya
istikametlerinde ilerliyorlar

Londra 13 (A.A.) — Viyana muharebesi son saatleri yaşıyor. Arastırarak Sovyet kuvvetleri tarafından tamamlan kuzeydeki bir vadedir.

Almanların elinde kalan son mahallede Sovyet birlikleri dikkatli bir şekilde 40 bin kilometre ilerliyor. Burada 4000 Alman öldürülmüştür.

Linz ve Bavarya istikametinde iler-

Moskova patriği

Papalığı, faşizm doktrinlerine bağlılıkla itham ediyor

Sofya 13 (A.A.) — Anadolu Ajansı'nın özel muhabiri bildiriyor:

Ben Sino'dun dikkatli toplantısında Moskova patriğinin bir mesaj okunmuştur. Bu mesajda faşizm şöyle denmektedir:

"Vatikanın manevi şahsiyetinde katoliklikin gültüğü artan iddiaları karşısında, bilhassa şimdi aramızda, birleşmek kadar kuvvetli bir ihtiyaç vardır. Vatikan, Allahın vesatları üzerinde hüküm sürmek ve İncil emirlerine atfedilecek mel tekil eden teklifleri dünyaya zorla kabul ettirmek istemektedir. Hakikata vatikanın bu teklifleri, Avrupa'nın manevi kurtuluşunu kanıksanmış ve bu kanıksanmış tekliflerin kabul edilmesinden doğmaktadır."

İLİM ve ADALET

Yazan: A. ADNAN - ADIVAR

Yarınki Akşam'da

Roosevelt'in ölümü tafsilatı

Yeni reis, işe başladı,
selefinin siyasetini takip
edeceğini ilân etti

B. Truman, San Francisco konferansının
tâyin edilen tarihte açılmasını emretti

Roosevelt'in ölümü yurdunuzda
derin bir teessür uyandırdı

Ankara 13 (Telefonla) — Amerika Cumhuriyeti Başkanı Roosevelt'in ölümü hakkındaki haber ses sesat işlemleriyle gelmiştir. Ölüm, Ankara'da umumî bir teessür uyandırmıştır. Bu derinleştiren haber, işlemleriyle gelmiştir. Ölüm, Ankara'da umumî bir teessür uyandırmıştır.

Roosevelt nasıl öldü?

Londra 13 (B. B. C.) — Birleşik Amerika Cumhuriyeti Başkanı B. Franklin D. Roosevelt'in dün gece yarısından bir iki dakika evvel aniden öldüğü büyük ve derin bir teessüre sebep olmuştur. Ölüm, Georgia eyaleti dahilinde beyin kanaması neticesinde vuku bulmuştur. B. Roosevelt, portrelerini almamak için oturduğu iddialı bir baş ağrısına tutulmuş, bir saat sonra da kendisi kaybolmuş. Bu saat kendine geleneğe, yakın bir tarafa, hayata gideniyle yunmuştur.

Vaşiington'da bulunan Başkan Roosevelt, bu saatte derhal haberdar edilmiş, kâğıt ve husus doktorlar, derhal Georgia eyaletine gittim. Cumartesi günü öğleden sonra Vaşiington'da mütevazı bir diil merasiminde, Başkan Roosevelt, Hyde Park'ta defnedilecektir.

Londra 13 (B. B. C.) — Roosevelt'in ölüm haberi, İngiltere'de derin bir teessür uyandırmıştır. Kral, ölüm haberi üzerine bir darbe yemiş gibi olmuş derin teessürle ilahî bir emir almıştır. B. Churchill de, eşi dostunun ölüm haberi derin bir teessüre kapılmıştır. İngiliz Milletler Topluluğu başkanları, Başkan Roosevelt'in ölümü üzerine derin bir teessüre kapılmışlardır.

Yeni Cumhuriyet Başkanı Truman işe başladı

Londra 13 (B. B. C.) — Yeni Birleşik Amerika Cumhuriyeti Başkanı B. Harry Truman, işe derhal başlamıştır. Başkan, gittikçe siyasetine sadık kalacağını beyan etmiş ve kabineye varışına devam etmiştir. San Francisco konferansının yapılması hakkında derinden ve teahhüt edilen tasarrufların için Dış Bakanı B. Stettin'in talimatı ve salıhtır vermiştir.

Yeni Cumhuriyet Başkanı'nın hal tercümesi

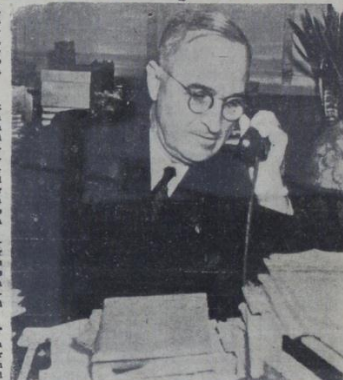
Yeni Birleşik Amerika'da derinden Cumhuriyet Başkanı B. Harry Truman bir gittikçe olmuştur. Missouri eyaletinde, Lamar'a yakın bir çiftlikte doğmuştur. Daba on yasında İken 3 dolar haftalık iş ile başlamış. 1903 senesinde bir bankaya memur olarak girmiş. Muavazat olduğu sırada başkan tarafından İle gittikçe İlece ölmeye dave edilmiş ve memurluğa girmek on sene gittikçe kalmıştır.

1914 - 1918 birinci dünya savaşı topu topu atışarak olarak İlece ölmeye girmiş. Kendisi kendisi çok serttir. Truman piyano çalmaktan, kılık muvafık ve gittikçe hoşlanır. 1919 senesinde gençlik günlerinde sevgili ile evlenmiştir. Mary Margaret adında bir kız vardır.

Truman, birinci dünya harbinin sonu çatışma döneminde 1922 senesinde Missouri'de Jackson ilçesinde hakim seçilmiş. 1930 senesinde bu vazifede sevgili yıllarını ve 1934 senesinde yarınki müddet sona ermiş. Ayva kraliçesi seçilmiş.

Truman Ayva kraliçesi seçilmiş. Ayva kraliçesi seçilmiş. Ayva kraliçesi seçilmiş.

Bir postane şubecisinde 42900 lirak istisimalı, Sulistimaller, vurgunlar için böyle on binlerce lirakları aslında ortaya çıkarılmıyor? Beş altı haneli rakamları sık sık karıştırmamız, kontrol ve muamelelerin de muhtazam işlenmesini gösteriyor.

Yeni Cumhuriyet Başkanı Harry Truman masası başında

Yeni Birleşik Amerika'da derinden Cumhuriyet Başkanı B. Harry Truman bir gittikçe olmuştur. Missouri eyaletinde, Lamar'a yakın bir çiftlikte doğmuştur. Daba on yasında İken 3 dolar haftalık iş ile başlamış. 1903 senesinde bir bankaya memur olarak girmiş. Muavazat olduğu sırada başkan tarafından İle gittikçe İlece ölmeye dave edilmiş ve memurluğa girmek on sene gittikçe kalmıştır.

Yeni Cumhuriyet Başkanı'nın hal tercümesi

Yeni Birleşik Amerika'da derinden Cumhuriyet Başkanı B. Harry Truman bir gittikçe olmuştur. Missouri eyaletinde, Lamar'a yakın bir çiftlikte doğmuştur. Daba on yasında İken 3 dolar haftalık iş ile başlamış. 1903 senesinde bir bankaya memur olarak girmiş. Muavazat olduğu sırada başkan tarafından İle gittikçe İlece ölmeye dave edilmiş ve memurluğa girmek on sene gittikçe kalmıştır.

1914 - 1918 birinci dünya savaşı topu topu atışarak olarak İlece ölmeye girmiş. Kendisi kendisi çok serttir. Truman piyano çalmaktan, kılık muvafık ve gittikçe hoşlanır. 1919 senesinde gençlik günlerinde sevgili ile evlenmiştir. Mary Margaret adında bir kız vardır.

Truman, birinci dünya harbinin sonu çatışma döneminde 1922 senesinde Missouri'de Jackson ilçesinde hakim seçilmiş. 1930 senesinde bu vazifede sevgili yıllarını ve 1934 senesinde yarınki müddet sona ermiş. Ayva kraliçesi seçilmiş.

Truman Ayva kraliçesi seçilmiş. Ayva kraliçesi seçilmiş. Ayva kraliçesi seçilmiş.

Bir postane şubecisinde 42900 lirak istisimalı, Sulistimaller, vurgunlar için böyle on binlerce lirakları aslında ortaya çıkarılmıyor? Beş altı haneli rakamları sık sık karıştırmamız, kontrol ve muamelelerin de muhtazam işlenmesini gösteriyor.

Komünin reid, statü 3 sene sar-

Refik Halid Karay

Akşam Gazetesi, 13 Nisan 1945
Roosevelt'in Ölüm Haberi

ÖZET

Bu Yüksek Lisans Tezi, 1933-1945 yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri başkanlığı yapmış olan Franklin D. Roosevelt ve özellikle onun göreve geldiği yıl olan 1933'te takip ettiği devletçi 'Yeni Anlaşma' politikası ve uygulamasını değerlendirmektedir. Ön plana çıkan yasaların ve programların yanı sıra Roosevelt'in yaklaşımının 'Yeni Anlaşma'nın uygulamasındaki etkileri de incelenmiştir. Dönemin Türk basını ve yazılı kaynaklar incelenmiş, ayrıca meclis tutanakları ve konuyla ilgili literatür taranmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri'nin dönem itibariyle, Türkiye gündemini yoğun olarak meşgul etmediği, bununla birlikte büyük gelişmelere de kayıtsız kalmadığı görülmüştür. Hatta dönemin Türk basınının Roosevelt ve 'Yeni Anlaşma'nın Türkiye'ye yansımaları ve Türkiye'den nasıl görüldüğüne dair katkı sağladığı da söylenebilir. Özellikle Akşam, Cumhuriyet, Milliyet, Tan, Ulus ve Ayın Tarihi gibi gazete ve dergilerin bu konulara yer verdiği görülmektedir. Yeni Anlaşma (New Deal) modern toplumun içinden kök alarak yeni bir sosyal anlayışa doğru giden, siyasi değil sosyal ve iktisadi bir hayat felsefesi olarak yansıtılmaktaydı. New Deal'ı başka isimler altında Nazi Almanyası'nda, Komünist Rusya'da, Faşist İtalya'da ve bunların hepsinden başka bir şekilde Beveridge planında ve devlet sosyalizminin geliştiği İskandinav ülkelerinde görmek mümkündü. Bir diğer deyişle, Yeni Anlaşma sadece Amerika'ya özgü bir uygulama değil tersine uluslararası bir kavramdı.

Anahtar Kelimeler: Franklin D. Roosevelt, Yeni Anlaşma, Büyük Buhran, ABD

Yunus Ahmet, Karataş, Franklin Delano Roosevelt ve Yeni Anlaşma, Yüksek Lisans Tezi, Tez Danışmanı: Prof. Dr. Neşe Özden, 141 s.

ABSTRACT

This Master Thesis evaluates the practice of "New Deal" with the name given to the statist policies that Franklin D. Roosevelt, who was the president of the United States of America between 1933-1945, and especially he followed in 1933, the year he took office. Besides the prominent laws and programs, the effects of Roosevelt's approach on the implementation of the "New Deal" were also examined. The Turkish press of the period and the written sources were examined, as well as the minutes of the parliament and the literature on the subject.

It is seen that the United States of America does not engage on Turkey's agenda heavily; however, it is a fact that the agenda of Turkey is not indifferent to major developments in United States of America. In fact, it can be said that the Turkish press in that era contributed to reflections of Roosevelt and 'New Deal' and how it looked from Turkey. It is seen that especially newspapers and magazines such as Akşam, Cumhuriyet, Milliyet, Tan, Ulus and Ayın Tarihi have covered these issues. The New Deal was a philosophy of life, not political, but social and economic, rooted in modern society, moving towards a new social understanding. It was possible to see the New Deal under other names in Nazi Germany, Communist Russia, Fascist Italy, and above all in the Beveridge plan and in the Scandinavian countries where state socialism developed. In other words, the New Deal is not an application specific to America, on the contrary, it is an international concept.

Key Words: Franklin D. Roosevelt, New Deal, Great Depression, ABD

Yunus Ahmet, Karataş, Franklin Delano Roosevelt and New Deal, Master's Thesis, Advisor: Prof.Dr. Neşe Özden, 141 p.